

Srbsko-hrvatska vadnica za srednje in njim sorodne šole

PRVI LETNIK

Sestavil

DR. MIRKO RUPEL

s sodelovanjem

IVANA LÈSICE

Odobrilo ministristvo prosvete na predlog glavnega prosvetnega sveta z odlokom
koma SN br. 21329 od 15. junija 1929 in ON br. 22374 od 22. marca 1929.

Cena vezani knjigi Din 36.—

V LJUBLJANI 1929

Založila Jugoslovanska knjigarna

Štatsko-hrvatska vadbna

za srednje in 51633 rodne šole

PRVI LETNIK

Dr. MIRKO RUFEL

Vse pravice pridržane

Odobeno ministarstvu prosvete na predlog glavnega prosvetnega sveta z odlo-

— 36 — FZC 295/1958
Centr. in knjiž. din. 36

V LJUBLJANI 1939

Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani (predstavniki Francô Štrukelj)

VEŽBE

ВЕЖБА ПРВА

Ўчионица.

Мй смо у ўчионици. Тõ же вїдна и вѣлика сõба; йма чѣтири зйда, таван и пõд, прõзоре и вратá. Седїмо у клўпама. Госпõдин прõфесõр седї за стõлом на стõлици. Прѣд нама је табла. Чѣдомйль пйше на таблу. Крѣду држй дѣснõм, а спужву лѣвõм рўком. И мй пйшемо; зátõ имáмо òловке и пѣра; имáмо и пйсанке, кнѣйге и рáвнала. Ёто тõ су нáша ўчила.

Брáнко чїта. Жйвко и Цвѣтко нѣ пазѣ, зátõ их прõфесõр кõри. Нáйбољй су ўченици Јáнко, Фрáнõ и Дўшан. Лѣпо се влáдају. Њйх свй вõлѣ. Шѣст ўченика дáнас су изòстали: Рáдовáн, Вõјислав, Мйлан, Хрвој, Алѣксандар и Лўбõмйр. Звõнце звõни. Пõспрѣмамо кнѣйге. Òдлазймо на рўчак.

Грамáтика.

Штáмпана ћйриловска слõва (§ 1) јѣсу: А а, Б б, Ц ц, Ч ч, Ћ ћ, Д д, Ђ ђ, Џ џ, Е е, Ф ф, Г г, Х х, И и, Ј ј, К к, Л л, Љ љ, М м, Н н, Њ њ, О о, П п, Р р, С с, Ш ш, Т т, У у, В в, З з, Ж ж.

1. Потрáжи (poišči), кõја су слова по облыку и по знáчѣњу (poмену) јѣднака слõвеначкйма;

2. потражи, која су слова једнака слõвеначкйма сáмо по облыку, а читају се друкчйјѣ него у слõвеначком;

3. која нам слова òстану пõсве рáзлична од слõвеначкйх?

Рӯкопйсна ћирилица (§ 1). Препйши горња слова и
 1. подвўци (podčrtaj) једампут слова, која су по облику
 и по значењу једнака словеначкима;

2. подвўци двўпут слова, која су једнака словеначкима
 само по облику, а читају се друкчије него у словеначком;

3. која нам слова остану?

Вежбања.

Препйши ћирилицом и латйницом горњи саставак; (ак-
 центи се не пишу).

ВЕЖБА ДРУГА

Шкўлскй рўзговўр I.

Ўчитељ: Како се ти зовеш?

Ђак: Зовем се Ђўрђе Ђўровић.

У.: Гдє си сада?

Ђ.: Сада сам у ўчионици.

У.: У којој клўпи седиш?

Ђ.: Седим ў трећој клўпи крај прозора (пѣнџера).

У.: Ко седи у клўпи иза тебе?

Ђ.: У клўпи иза мене седи браћа Џиво и Ђиро
 Ђўрђевић.

У.: Седи! — Џиво, рѣци ти мѣни, штā мўра имати
 свāки ђак?

Ђ.: Свāки ђак мўра имати: књйге, писанке, ђлўв-
 ку, пѣро, гўму, равнало или лѣњйр и мапу.

У.: Како се зову тѣ ствāри?

Ђ.: Тѣ се ствāри зову ўчила.

У.: Рѣци ми јўш, штā мўра имати свāки ђак у
 џѣпу?

Ђ.: Свāки ђак мўра имати у џѣпу марамицу.

У.: Дўста! — Ђиро, кажи ти мѣни сада, штā је у
 ўчионици?

Ђ.: У учионици су табла, стô, стôлица, клупе, пѣћ, ормар, чивилук, слике, топломер, сандук, креда и спужва или сунђер.

У.: Како се зову тѣ ствâри?

Ђ.: Тѣ се ствâри зову школски намештај.

У.: Врло добро! Седи! — Поспрѣмите своје ствâри! — Помòлимо се Бòгу! — Хајдемо сада кÛћи, а сÛтра ћемо òпет доћи.

Граматика.

Гласови **ћ, њ, џ** (§ 1 и 8з).

Читај, а затѣм препиши ове речи (tele besede):

1. ћирилица, пѣћ, кући, трећи, браћа, доћи ћемо, Ћиро, Ћировић — *ćirilica, peć, kući, braća, doći ćemo, Ćiro, Ćirović;*
(али: четири, читати, учила, ученик, словеначки, ручак, Чедомилъ — *četiri, čitati, učila, učenik, slovenački, ručak, Čedomilj;*)

2. њак, сунђер, Ђорђе, Ђорђевић — *đak, sunđer, Đorđe, Đorđević;*

3. џеп, пенџер, Џиво — *džep, pendžer, Dživo.*

Вежбања.

Препиши горњи разговор ћирилицом и латиницом.

VEŽBA TREĆA

Škòlski razgovòr II.

Ўчителј: Dživo, štā si ti Ćiru?

Ђак: Já sam Ćiru brāt.

У.: Kākav je Ćiro prema tèbi?

Ђ.: Òn je prema mèni vřlo ùčtiv i dõbar.

У.: Viđim, vi ste prāvā brāća. Dživo, ti si dākle Ćiru brāt, a štā su òstāli đāci tèbi?

Ђ.: Òni su mòji drùgovi.

U.: Lēpo mi odgòvārāš. Nō rēci mi, jēsu li i tvōji drūgovi prema tēbi i Ćiru ūčtīvi i ūljudni?

Đ.: Jēsu.

U.: Jēste li, dēco, zāista tākvi?

Đáci: Jēsmo, jēsmo. —

U.: Kāko vīdīm, Đukića jōš nēmā ū škōli. Jē li mu vēc štā bōlje?

Đ.: Jēste, za nēkoliko dānā ēto ga medū nama.

U.: Tō mi je vřlo drāgo. Ćŭvājte svōje zdrāvље!

Gramatika.

Sādašnjē vrēme (prezent) glāgola bīti (§ 331).

1. Pōtvrdno (trdilno).

	Krātkī ōblik:	Dŭgī oblik:
Jednīna:	1. líce (jā) sam	jēsam
	2. " (tī) si	jēsi
	3. " (ōn, ōna, ōno) je	jēst(e)
Množīna:	1. " (mī) smo	jēsmo
	2. " (vī) ste	jēste
	3. " (ōni, ōne, ōna) su	jēsu

2. Upitno (vprašalno).

jēsam li ja đak?	(Odgovor: jēsi)
jēsi li ti	" (" jēsam)
jē li on	" (" jēst)
jēsmo li mi đaci?	(" jēste)
jēste li vi	" (" jēsmo)
jēsu li oni	" (" jēsu)

Pita se i ovākō: Dā li sam ja đak? Dā li si ti...

Vežbanja:

1. Pretvori u pitanja nā oba načīna: Mi smo u učionici. Ti si marљiv. Oni su najbolji ūčēnici. Vi ste ū škōli. Ja sam ū trećoj klupi. Oni su kōd kućē. Ona je na ulici. Tvoji drugovi su ūljudni. Đukiću je bolje.

2. Izmenjaj (*spregaj*) u sadašnjem vremenu potvrdno i upitno: biti marљiv, biti ū škōli.

ВЕЖБА ЧЕТВРТА

Како лав сѹдї.

Некада допустї сїлнї лав својим поданицима, да изађу прѣда њ, да му се потужѣ о својим невољама. Овца дођѣ свѧ обливѣна сѹзама и почнѣ се тужити, да јој је њѣно мїло јѧгње тѣ нѣћи изедено. Лав погледа ђштро свѣ, кѡји су тѹ бїли, јѣр је знѧо, да се кривац ђбично познајѣ по лицу и по ѡчима. Одједном повїкнѣ вѹк: „Јѧ тѡ нїсам учїнио, гѡсподару! Јѧ ти се кѹнем, да нїсам; ѣто пѣт је већ дана, штѡ сам нѣшто ђблестан, па и ѡд јела мѡрам да се уздржавам. Нї је ѧстина, штѡ кажѣш; ја нїсам кривац!“ „Ѣ, бѧш јѣси тї,“ повїкнѣ му лав. „Чѣму се брѧнїш, кад те нїко не оптѹжујѣ? Тїме се сѧм оптѹжујѣш. Тї си изео јѧгње, а мѡј извршїтељ мѣдвед учїниѣ, штѡ трѣба дѧљѣ.“ И без ѧкаквога дѧљѣг спѡра вѹк ѡде сѧв у кѡмаде. Неколико дана потѡм очевїци су посведѡчили, да је вѹк заїста изео јѧгње те нїсу за ѧїме ни нѧјмање жѧлили.

Разговор.

Шта је допустио лав некада својим поданицима? Ко се почне тужити? Зашто? Зашто је погледао лав оштро по свїма, који су ту били? Шта је казао вук? Како му је одговѡрио лав? Шта се догодило с вуком? Је ли вук заслѹжио казну?

О којим се живѡтињама гѡворї у гѡрњѣм сѧставку? Каква је живѡтиња овца? (... дѡмаћѧ живѡтиња). Кажите, које су јѡш домаће живѡтиње! (Кѡњ, магарац, крѧва, вѡ, кѡза, јѧгње, свїњче, пѧс и мѧчка). Какве су живѡтиње лав, вук, мѣдвед? (... дивље живѡтиње или звѣрад).

Граматика.

I. Садашње време глагола бити (§ 331).

Одречно (nikalno):	1. нисам	нисмо
	2. ниси	нисте
	3. није	нису

Упитно-одречно: а) нисам ли? . . . б) да ли нисам? . . .

II. Врсте речи (§ 14).

1. лав, кривац, ноћ, дан, истина . . .	именице	(samostalniki)
2. силан, болестан, мио, висок . . .	придеви	(pridevniki)
3. ја, ти, он, свој, који, то, шта . . .	заменице	(zaimki)
4. један, пет, други, трећи . . .	бројеви	(števnik)
5. бити, допустити, тужити, бранити	глаголи	(glagoli)
6. пред(а), без, за, по, од, у . . .	предлози	(predlogi)
7. некада, заиста, већ	прилози	(prislovi)
8. и, да, а, па, јер	свџе	(vezniki)
9. е, ето	услици	(medmeti)

Вежбања.

1. Потражи у горњем саставку све именице, придеве, заменице, бројеве и глаголе.

2. Преобрати (spremeni) ове реченице (stavke) у одречне: Ја сам то учинио. Ђак је марљив. Она је код кухе. Дете је чисто. Ви сте ђаци. Јеси ли учио? Зашто смо марљиви? Сви су овде.

3. Читај у Додатку песму „Добро јутро“.

ВЕЖБА ПЕТА

А. Јесен.

Дани постају све краћи, долази јесен. Лише жути и опада. Птице селице лете у топлије крајеве. Само се још по гдекојој цвет отвара. Трава је већ давно покошена; лише трухне.

Крушка, јабука, орах и друге воће већ је сазрело; време је, да се бере. Деца се весело пењу на дрвеће;

бѣру румѣне јабуке и бацају их у кошарице. Вѣће ђостављамо и за зѣму, да сазри и да бѡље прија. Вадѣ се крѡмпѣр и сѣчѣ се кѡпус.

Грѡжђе зри. Дѡлази бѣрба. Алà је тѡ весѣље! Ўјутру рãно ѣдѡ берãчи и берãчице у виноград. Сѡбѡм нѡсѣ кошарице и дрѡгѣ пѡтребни прибор. За врѣме брања пѣвају и шãлѣ се. Ўвечѣ се вѣсело враћају кѡћи.

Рãтари ѡру и сѣју пшѣницу. Свѣ се пѡслови довршују; људи се спрѣмају за зѣму.

Б. О врту.

Врт или бãшта је ѡграђено зѣмљиште, у кѡјем је засађено цвѣће, пѡврће и дрвѣће. Цвѣће се сãди пѡкрај стаза, а пѡврће на лѣјама. Дрвѣће се сãди на дну врта или ѡз плѡт.

Цвѣће се гãји у вртовима ради њѣгова мѣрѣса и ѡсобито ради лѣпѣ бѡјѣ и ѡбљѣка. Најлѣпшѣ цвѣће цвѣта лѣти (рѡжа, каранфил), а с јѣсѣни вѣдѣ се сãмо ѡурђѣне, кѡјѣ не мѣришу, али имãду врѡ лѣп цвѣт рãзличнѣ бѡјѣ.

Пѡврће (лѡк, кѡпус, лѡћѣка, дѣње, тѣквѣ) се сãди у врту, јѣр је кѡрисно; пѡтребно нам је за хãну.

На воћкама рãстѣ вѡће: јабуке, крѡшке, брѣсквѣ и шљѣвѣ. Кѡжица је код рãзлична воћа рãзличнѣ бѡјѣ: јабуке су нѣкѣ зелѣне, нѣкѣ жѡте, а нѣкѣ црвѣне; крѡшке су зелѣне или жѡте; и брѣсквѣ су жѡте; шљѣвѣ су тãмно мѡдрѣ бѡјѣ. У срѣдини имã воће или зрна или кѡштицу. Вѡће је здрãва хãна.

Разговор.

А. Какви су дани с јѣсѣни? Каквѣ је бѡјѣ лишѣе? Ко нас ђоставља? Има ли на ливади јѡш травѣ?

Којѣ је воће сãзрело? Ко радо бѣре воће? Како? Зãшто ђостављамо воће за зѣму?

Чему се деца особито веселѣ? Ко иде у виноград? Шта раде берачи и берачице за време брања?

Шта раде ратарѣ? Које годишњѣ доба ће скоро доћи?

Б. Шта је врт? Где се сади у врту цвеће, поврће, дрвѣће? Зашто гајимо цвеће, поврће, воћке? Које цвеће познајете? Које поврће познајете? Шта расте на воћкама? Које воће познајете? Какве је боје јабука, крушка, бресква, шљива? Шта имају у средини јабука и крушка, а шта бресква и шљива?

Граматика.

Садашње време (презент) (§ 321).

Глаголи се мењају у садашњем времену као у словеначком језику; разлика је само у 3. лицу множинѣ. Двојинѣ нема.

Једн.:	1. лице	ѣд-ѣм	нѣс-ѣм	пѣв-ѣм
	2. "	ѣд-ѣш	нѣс-ѣш	пѣв-ѣш
	3. "	ѣд-ѣ	нѣс-ѣ	пѣв-ѣ
Множ.:	1. лице	ѣд-ѣмо	нѣс-ѣмо	пѣв-ѣмо
	2. "	ѣд-ѣте	нѣс-ѣте	пѣв-ѣте
	3. "	ѣд-ѣ	нѣс-ѣ	пѣв-ѣ

Правило:

Глаголи, који имају у првоме лицу једнине наставка

$\left\{ \begin{array}{l} -ѣм, \\ -ѣш, \\ -ѣ, \end{array} \right.$	имају у 3. лицу множине	-ѣ;
	" " " "	-ѣ;
	" " " "	-ѣ.

Вежбања.

1. Преобрати у множину: Птица нас оставља и лети у топлије крајеве. Берач бере грожђе. Писар пише. Учитељ држи креду. Мајка сади поврће. Девојка гаји цвеће. Ратар сеје. Сестра се враћа кући. Орач оре. Ратар ради. Ученица понавља вежбу. Он гледа, а не види. Јабука има зрна. Ружа цвета. Петао кукурчѣ. Човек се спрема за зиму. Пас лаје. Она једе јабуке.

2. Измењај (spregaj) у времену садашњем ове глаголе: играти, учити, писати, брати, носити, сејати, довршивати (довршујем), бацати, постајати (постајем), отварати.

3. Напиши кратак саставак: „Јесен у нашем врту“.

4. Читај у додатку песму „У јесен“ и научи је напамѣт!

ВЕЖБА ШЕСТА

Ваљан ђак.

Душан је био добро дете. Сваки је дан рано устајао. У школу је ишао опран и очешљан. На поласку пољубио је мајку и оца. То је чинио и кад је из школе долазио кући. Путем је ишао мирно. Старије је људно поздрављао.

У школу је долазио уредно, а улазио је голотглав. На месту својем, у клупи, седео је мирно и учио задатке. Памтио је све, што је учитељ казивао ђацима. Учитеља је у свему слушао.

Код куће и у школи своје је ствари држао у реду. Књиге и писанке биле су му увек чисте. Играо се тек онда, кад је научио задатке. Родитеље своје и све старије слушао је, а са браћом и сестрама живео је лепо и у слози.

Душана су зато сви људи волели и хвалили.

Разговор.

Какво је дете био Душан? Када је устајао? Какав је ишао у школу? Шта је учинио на поласку? Како је ишао путем?

Како је долазио и улазио у школу? Како је седео у клупи и шта је ту радио? Је ли заборављао учитељеве речи? Је ли слушао учитеља?

Како је држао своје ствари? Какве су биле његове књиге и писанке? Када се играо? Кога је слушао? Како је живео са браћом и сестрама?

Ко је волео и хвалио Душана?

Граматика.

Прошло време (перфект) (§ 34).

1. Потврдно:

- Једн.: 1. био (била, -ло) сам   седео (седела, -ло) сам
 2. " " " си   " " " си
 3. " " " је   " " " је

Множ.: 1. били (-ле, -ла) смо сѣдели (-ле, -ла) смо
 2. " " " сте " " " сте
 3. " " " су " " " су
 или: ја сам био..., ја сам седео...

Прошло време се твори, да се прошастј придев (tvorno pretekli deležnik II.) здружи с кратким садашњим врѣменом глагола бити.

Прошастј придев свршава (кончује) се у српскохрватском језику на -о, -ла, -ло (био, била, било; устајао, -ла, -ло; пољубио, -ла, -ло; учио, -ла, -ло...). Како се свршава у словеначком језику?

Који глас дакле стоји у српскохрватском језику место словеначкога крајњег -л? (§ 13.)

2. Упитно: а) Јесам ли био? Јесам ли седео?...

б) Да ли сам био? Да ли сам седео?...

Вежбања.

1. Преобрати горњи саставак у 1. лице једине (Ја сам био-била добро дете...), у 2. лице једине (Ти си био-била добро дете...), у 1. лице множине (Ми смо били-биле добра деца...), у 2. лице множине (Ви сте били-биле добра деца...), у 3. лице множине (Душан и Ђиро су били добра деца...)

2. Кажи, а затим напиши у прошлом времену ове реченице: Драго је добар ђак. Ружица је добра девојчица. Дете је марљиво. Ми смо марљиви. Ви нисте пажљиви. Књиге су чисте. Сто није велик. Лењир је кратак. Ја много учим. Пишем задатак. Ти радиш. Птица лети. Јанко се лепо влада. Ја не слушам. Мирко не гледа. Он лепо прта. Девџојка чита. Ђорђе види мѣдведа. Ђаци се лепо владају. Дете спава. Путујем по Србији. Учитељ не кори ђака. Ватра не гори. Милица нѣ пева.

3. Напиши кратак саставак „Рђав ђак“.

VEŽBA SEDMA

Küća.

Küća nas zāklanjā òd kišē, vētra, od hladnòcē i vĕlikē vručinē. Küće su prizemne ili imajū jēdan kāt ili vīšē njih. Svākā küća imā tēmelj, zīdove s prózorima i s vrátima pa kròv sa

d'imnjācima (odžācima). Pod prizemnim je stānom pōdrum, a pōd krovom tāvan. Kūću pōkrivāmo crēpom, ali imā i mnōgo kūća pokrivēnih slāmōm.

Ū kući imā jēdan stān ili višē njih. Stān imā prēdsōblje, kŭhinju i sōbe (spāvaću sōbu ili lōžnicu, blagōvalište ili trpe-zārijū).

Da būdū stānovi zdrāvi, trēbā kūći mnōgo sūnca. Kūćama je pōtrebna i bašta. S kūćōm je mnōgo pōsla, ako hōćemo, da būdē ūvěk čīsta i u rēdu.

Ljubljana je grād s lēpim i vėlikim kūćama. U vėlikim kūćama imā mnōgo stanārā.

Razgovor.

Od čega nas zāklanjā kuća? Koliko kātōvā mogu imati kuće? Koji su delovi kuće? Gde je podrum, a gde tavan? Čime pokrivamo kuću? Kako je pōdēljen stan? Šta treba kući, da budu stānovi zdrāvi? Kako treba držati kuću? Kakve su kuće u Ljubljani? Ko živi u kućama?

Gramatika.

Prōmena (*sklanjatev*) īmenīcā žēnskōga rōda s nastavkom -a (§ 15 i 17).

1. Naša Māra je mārļjiva, zato je kūća uvek čīsta (zato su kūće uvek čīste).
2. Bez Mārē ne bi bilo čīste kūćē (čīstih kŭćā).
3. Māri treba da smo zāhvālñi, da kūći (kŭćama) ništa ne mājñkā.
4. Māru svi volimo, jer nam kūću (kŭće) drži u redu.
5. Māro, primi našu zāhvālñost! Oj kūćō, kako si mi čīsta! (Kŭće, kako ste mi čīste!)
6. O Māri nē čujēš ū kući (kŭćama) nikad zle reči.
7. Mārōm i kūćōm (kŭćama) smo zādovōļñi.

1. Kō je marļjiv?	Mara	} prvi pādež ili nominativ
Štā je uvek čīsto?	kuća	
2. Bez kōga ne bi bilo čīste kuće?	bez Mare	} drugi pādež ili genetiv
Čēga ne bi bilo bez Mare?	čīste kuće	

3. Kòmu treba da smo zahvalni, da kući ništa ne manjka? Mari Čemu ništa ne manjka? . . . kući	} treći padež ili dativ
4. Kòga svi volimo? . . . . Maru Štā nam Mara drži u redu? kuću	} četvrti padež ili akuzativ
5. Kako dòživāmo Maru? . . . Marol Kako bismo dozivali kuću? . . . o j kućol	} peti padež ili vokativ
6. O kòme ne čuješ nikad zle reči? . . . . . o Mari Gdē ne čuješ nikad zle reči? u kući	} šesti padež ili lokativ
7. Kíme smo zadovoljni? . . . Marom Číme smo zadovoljni? . . . kućom	} sedmi padež ili instrumental

Jednina:

Množina:

Nom. kō?	Már-a	štā?	kūć-a	kūć-e
gen. kòga?	Már-ē	čèga?	kūć-ē	kūć-ā
dat. kòmu?	Már-i	čèmu?	kūć-i	kūć-ama
ak. kòga?	Már-u	štā?	kūć-u	kūć-e
vok. —	Már-o!	—	kūć-o!	kūć-e!
lok. o kòme?	Már-i	o čèmu?	kūć-i	kūć-ama
instr. (s) kím?	Már-ōm	(s) čím?	kūć-ōm	kūć-ama

Vežbanja.

1. Potraži u gornjem sastavku imenice ženskoga roda na -a i odrédi im pítānjem (*določi jim z vprašanjem*) padež!

2. Reči u zāgradama zameni padežem koji treba (jedn. i množ.). — *Besede v oklepajih zamenjaj s potrebnim sklonom (edn. in množ.)*:

Stanujemo u (kuća, soba). Kuhinja je pored (soba). (Kuća) pokrivamo crepom. Vidimo (tabla, kreda, stolica). Zaboravio sam (knjiga, pisanka). Pred (četa) ide junak. Đak drži kredu (ruka). Voće raste na (voćka). Sedimo u (klupa). (Kuća) je potrebno mnogo sunca. U (kuća) ima mnogo stanara. Đak je došao u (učionica) bez (knjiga). Dođi (Mara), da idemo u (bašta)! Teci, (Sava), (Drava), teci!

3. Izmenjaj (*sklanjaj*) ove imenice u jednini i množini: ptica, trava, država, škola.

ВЕЖБА ОСМА

А. Лисица и рода.

Лукава лисица хтела је да се мало пошали с безазленом родом, па је позове на гозбу. Тета лија спремила је роди житку чорбу у плитку тањиру. Рода са својим дугачким кљуном није могла ни окусити из тањира, јер је био плитак, док је лисица својом кратком њушком за часак све полокала.

Да јој се освети, рода позове лукаву лисицу на укусне ђаконије. Лакома лисица отрчи радосно на гозбу. Међутим рода је спремила јело у дугачкој бочи, из које је рода са својим танким кљуном могла узимати и јести, док лисица својом кратком а дебелом њушком није могла ни окусити ништа. И тако посрамљена врати се гладна кући.

Б. Лисица и плѳвка.

По речи је плѳвала плѳвка. Лисица је опазиле с обале па науми да је придобије преваром; зато рече плѳвци: „Плѳво, зашто плѳваш далеко од обале? Можеш се лако удавити. А нешто бих те питала, па ходи ближе, да ме научиш!“ Плѳвка је разумела па одговори: „О тето, па ти си сама довољно паметна и мудра. Мој савет теби не би ништа вредио.“

Ц. О лисици.

Лисица је грабежљива звѳр, те живи у шуми, а долази и у дворишта, па дави перад. У невољи једе и мишеве. У лисице је глава округласта, али јој је губица подугачка. Она види добро и нѳћу. Длака јој је густа и дуга. Лисице су риђе боје. Реп је дуг и китњаст. Чапорци су јаки, али их не може завратити, т. ј. увући као мачка.

Разговор.

А. Зашто је позвала лисица роду на гозбу? Шта је спремила тета лија? Зашто рода није могла окусити јела?

Шта је учинила рода, да се освети? Да ли је лисица могла ишта окусити? Зашто не?

Б. Где је пливала пловка? Шта јој је рекла лисица? Шта је одговорила пловка?

Ц. Каква је звер лисица? Где живи? Зашто долази у дворишта? Шта знаш о глави, губици, очима, длаци, репу, чапорцима?

Граматика.

I. Претварање сугласника к у ц (§ 10_{2a}).

Дат. и лок. једине: пловци, реци; тако и руци, мајци... У дат. и лок. једн. женских именица с наставком -а претвара се к испред -и у ц.

II. Промена придева женскога рода (§ 23).

	Јединина:	Множина:
Ном.	лѹкав-а рѹда	лѹкав-ѣ рѹде
ген.	лѹкав-ѣ рѹдѣ	лѹкав-ѣх рѹда
дат.	лѹкав-ѡј рѹди	лѹкав-ѣм рѹдама
ак.	лѹкав-Ѹ рѹду	лѹкав-ѣ рѹде
вок.	лѹкав-а рѹдо!	лѹкав-ѣ рѹде!
лок.	лѹкав-ѡј рѹди	лѹкав-ѣм рѹдама
инстр.	лѹкав-ѡм рѹдѡм	лѹкав-ѣм рѹдама

Вежбања.

1. Речи у заградама замени падежем који треба (једн. и множ.): Лисица живи у (зелена шума). Лисица је спремила роди (житка чорба). Купио сам (лепа књига). Јеси ли видео (нова кућа)? Мајка је дала јабуку (мала сестрица). Цвеће се гаји ради (лепа боја). Душан има (чиста књига). Ђак држи креду (десна рука). Ој, (сестра мила)! У (велика кућа) има много станара. Ко није задовољан (добра девојчица)? Говоримо о (лукава лисица). Захвални смо (добра мајка). Шта имам у (десна рука)? Шта је у (црвена јабука)?

2. Измењај ове именице: рука, длака, мука.

3. Измењај ове именице с придевом: зелена шума; висока клупа; румена јабука.

4. Напиши према горњем опису лисице кратак саставак о мачки.

5. Читај у Додатку песму „Слобода“.

VEŽBA DEVETA

A. Kažnjenī jèlen.

Přo jèlen vòdu na réci, pa se stānē oglédati. Účinē mu se røgovi mnøgo lèpši òd nogū, pa ih pòchnē hválitī, a nøge kùditī. Kad èto ti lovácā sā psima, i pòchnū ga gònitī. Jèlen se pùsti preko pølja, dalèko im izmaknē i dòdē dò šumē. Ali mu se røgovi zaplètū, i tākō ga lóvci stìgnū i téško rānē. „Ej mène nèsretnøga,“ izdišūci rèknē jèlen, „sādā tèk znām, da su mi nøge mnøgo bølje bìle od rogóvā!“

Dositej Obradović.

B. O jèlenu.

Jèlenu gòdē brdòviti i šümski krājevi. I ū našim šümama imā jèlènā. Na nogama, kòje su u jèlena visòke i vitke, jèsu dvā pápka. Njègovu glāvu rèsē vèlikī grānati røgovi. Žènka, kòjū zòvū kòšutòm, nēmā rogóvā. Jèlen imā sāsvim krātak rēp. Dlāka je u njèga tānka; lèti je crvèno smēda, a zìmi crvenkasto síva.

Jèleni živē u drústvu. Őbdān počívajū, a ūvečē izlazē nā pašu. Čèsto učinē mnøgo štètē, jēr popásū i pòljskē ūseve. Pri tom su vřlo òprèzni i búdni. Jèdnoga jèlena pòstave nā strāžu, a òn čim nāslūtī kākvu opásnòst, dàdnē svòme stādu znāk. Svī se dàdnū ū bēg. U bėgu nē smētā jèlenīma ni vòda, jēr ūmejū dòbro plīvati; sāmo kroz gústu šumu téško pròlazē, jēr im se lāko zaplètū røgovi. Da zàvarajū psē, skāčū sād nā jèdnu, sād nā drugū strānu, a kad svē tō ne pòmāžē, òndā se òkrènū premā njima, pa ih stānū ūdarati røgovīma.

Jèlen kòristī mèsom, kòžòm, dlākòm i røgovīma.

Razgovor.

A. Gde se oglédao jelen? Kakvi mu se učinē røgovi? Ko dođe? Šta učinī jelen? Šta mu se dògodī u begu? Kako je govorio izdišūci?

B. Koji krajevi gòdē jèlenu? Kakve su mu noge? Šta ima na nogama? Šta resī njègovu glāvu? Da li ima i ženka rogove? Kakav rēp ima jelen? Kakva mu je dlāka? Kako žive jeleni? Kada izlazē nā pašu? Zašto učinē mnogo štete? Kako se vladaju pri tom? Šta rade jeleni, kad òpazē lovca sā psima? Da li im u begu smeta vòda? Zašto ne? Zašto téško pròlazē kroz šumu? Kako zàvarajū pse? Čime kòristī jelen?

Gramatika.

Promena imenica muškoga roda (§ 16).

	Jednina:	Množina:
Nom.	jèlen, grād	jèlen-i, grād-ov-i
gen.	jèlen-a	jèlèn-ā
dat.	jèlen-u	jèlen-ima
ak.	jèlen-a, grād	jèlen-e
vok.	jèlen-e!	jèlen-il
lok.	jèlen-u	jèlen-ima
instr.	jèlen-om	jèlen-ima

Zašto ak. jednine od jelen glasi jelena, a zašto od grad glasi grad? (§ 16₁)

Pamti: rōg — množ. rōg-ov-i; grād — grādovi; vřt — vřtovi; zīd — zīdovi (§ 16_{4b}).

Vežbanja.

1. Potraži u gornjim sastavcima sve imenice muškoga roda i odredi im pitanjem padež.

2. Reči u zagradama zameni padežem koji treba (jedn. i množ.): Video sam (jelen, prozor). (Jelen) godi šuma. Učili smo o (jelen). Psi se ne boje (jelen). S (jelen) ide košuta. Lovac puca za (jelen). U (grad) ima mnogo škola. U (vrt) raste ruža. Đak stoji kod (prozor). Jelen opazi lovca sa (pas). Kako si krasan, oj (jelen)!

3. Izmenjaj u jednini i množini ove imenice: prozor, medved, zid, grad.

ВЕЖБА ДЕСЕТА

Мѣдвед и стѣрац.

Біо јѣдан стѣр чѣвек. Тѣј је стѣрї чѣвек жївео дўго врѣме сасвїм ўсамљен. Нѣјзад му се дѣсѣдї тѣко самѣвати. Нѣдалеко од нѣга жївео је у тѣко ѣсто дѣсѣднѣј самѣнї јѣдан мѣдвед. Кад вѣћ нїсу мѣгли вїше снѣсити тѣко дѣсѣдан жївот, пѣђу и јѣдан ѣ другї да пѣтражѣ дрўштва. И ѣни се сўсретну. Стѣрац се ўплаши од мѣдведа. Бѣжати нїје смѣо, јѣр се нїје мѣгао пѣуздати, да ће утѣнї, нѣго намислї, да се нѣкако лѣпїм нѣчином спѣсѣ. Зѣто ѣн пѣнудї мѣдведу,

да се сврати к њему на мало млека и меда. Медвед пристане и пође с њиме. Код старца му се допадне тако, да остане код њега.

Тako су они живели у друштву. Медвед се старао, да старцу буде од користи. Његов је посао био да чува старца и да растерује мухе, докле старац спава. Једампут једна муха не дадне се никако отерати, него отуд-онуд па старцу на нос. Онда медвед зграби камен, па потегне њиме што игда може те размрска муху, али размрска и старцу главу.

Поука: Медвед је био старцу пријатељ, а био је луд пријатељ. Ништа нема горе од луда пријатеља. Боље је имати паметна непријатеља него луда пријатеља. Пријатељу, не веруј луду пријатељу! При луду пријатељу не тражи заштите! С лудим пријатељем немој друговати!

Разговор.

Како је живео старац? Ко је самовао недалеко од њега? Зашто су пошли да траже друштва? Ко се од њих уплаши, кад се сусретну? Зашто старац није смео да бежи? Шта понуди он медведу? Да ли се медведу допадне код старца?

Какав је посао вршио медвед? Шта се догодило једампут? Шта је учинио медвед?

Какав је пријатељ био медвед? Шта знаш о луду пријатељу?

Грамматика.

I. Промена именица мушкога рода на непчани сугласник (§ 162,3).

Јединина:

Множина:

Ном.	пријатељ, крај	пријатељ-и, крај-ев-и
ген.	пријатељ-а	пријатељ-а
дат.	пријатељ-у	пријатељ-има
ак.	пријатељ-а, крај	пријатељ-е
вок.	пријатељ-у!	пријатељ-и!
лок.	пријатељ-у	пријатељ-има
инстр.	пријатељ-ем	пријатељ-има

Непчани сугласници јесу: **ј, љ, њ; ч, ж, ш; ћ, њ, џ** (§ 81). Према горњем обрасцу мењају се све именице, које се свршују на непчани сугласник (славуј, учитељ, пањ, богаташ, пуж, ковач, краљевић, смућ и т. д.)

II. а) Одређени и неодређени придеви (§ 21).

Био један стар човек. Тај је стари човек живео дуго време сасвим усамљен . . .

стар (човек) — неодређени облик

стари (човек) — одређени облик

Ако је придев додаток (атрибут) познатог или већ споменутог лица или предмета, у одређеном је облику (стари), иначе у неодређеном (стар).

б) Промена неодређених придева мушкога рода (§ 22).

Једнина:

Множина:

Ном.	луд (пријатељ), велик (прозор)	луд-и (пријатељи)
ген.	луд-а	луд-их
дат.	луд-у	луд-им
ак.	луд-а (луд), велик (прозор)	луд-е
вок.	—	—
лок.	луд-у	луд-им
инстр.	луд-им	луд-им

Вежбања.

1. Речи у заградама замени падежом који треба (једн. и множ.): Иван је с (пријатељ) често у врту. Мајка приповеда о (краљевић). Џиво шета с (пријатељ). Ратар запита ковача: „(Ковач), јеси ли саковао мотику?“ О (коњ), како си брз! (Пријатељ), учи боље! Видео сам (богат човек). У (велик град) има много кућа. Сви воле (ваљан њак).

2. У овим пословицама потражи придеве и одреди им облик: Чиста се злата рђа не хвата. Чисту образу мало воде треба. Од јефтина меса мршава чорба.

3. Надопуни обликом добар или добри ове реченице: Живео некада — човек; тај — човек је имао три сина. Бог је —; — Бог нас чува. — њак је увек пажљив; и наш — Милан увек пази.

4. Измењај ове именице и придеве: луд медвед, стар град, млад краљевић.

VEŽBA JEDANAESTA

Spartanci i stārac.

Na klúpama někōga igrališta sēdeli su svākojaki rōdovi starinskē Gřčkē. Glēdali su igre. Dōđe stārac. Svā su mēsta bila zāuzēta, a niko se i ne māče, da ūstūpī stārcu mēsta. Ali kāko stārac dōđe do Spārtānācā, ōmladina se ōdmāh dīže vīčūci: „Stārče, ōvāmo, ōvāmo!“ Svī nāokolo su pljēskali Spārtāncima i hvālili ih, a stārac je ūskliknuo: „Svī Gřci znādū, štō vājā, ali tō jēdinī Spārtānci činē.“

Život stārācā nije lāk; zātō trēbā da im ūdēmo svūdā nā rūku.

Razgovor.

Ko je sedeo na klupama nekoga igrališta? Šta su gledali? Ko nije mogao naći mesta da sedne? Da li su ljudi ustúpili starcu mesto? Koja je omladina odmah ūstala? Kako je uskliknuo starac? — Zašto treba pomagati starcima?

Gramatika.

Promena imenica muškoga roda na -ac (§ 16.)

	Jednina:	Množina:
Nom.	stārac	stārc-i
gen.	stārc-a	stārā-ca
dat.	stārc-u	stārc-ima
ak.	stārc-a	stārc-e
vok.	stārč-e!	stārc-i!
lok.	stārc-u	stārc-ima
instr.	stārc-em	stārc-ima

Napomene: 1. a) dobar starac, gen. jedn. dobra starca; Spārtānac, Spārtānca; tǝgovac, tǝgōvca ...

Glas a, koji u jednim oblicima iste reči stoji, a u drugima ga nema, zove se nepostojano ili pomično a. Kaži, koji glas stoji u slovenačkom jeziku za to a (§ 7).

b) Imenice, koje imaju nepostojano a u nom. jedn., imaju ga i u gen. množ.: stārācā, Spārtānācā, tǝgovācā ... (§ 16s).

2. U vok. jedn. prelazi c ispred e u č: stārče, Spārtānče, tǝgōvče ... (§ 16_{2b} i 11).

3. U instr. jedn. stoji kao što iza nepčanih suglasnika, tako i iza c nastavak -em mesto -om: stārcem, Spārtāncem, tǝgōvcem ... (§ 16₃).

Vežbanja.

1. Reči u zagradama zameni padežem koji treba (jedn. i množ.): Medved je čuvao (starac). „(Starac), idem s tobom“, reče medved i pođe sa (starac). Kamenom razmrskala (starac) glavu. — Kod (dobar trgovac) je dobra roba. Bio sam kod (lovac) i rekao sam mu: „(Lovac), hajde ü löv!“ U (vranac, gen.!) su vitke noge.

2. Izmenjaj ove imenice i prideve: dobar lovac, velik lonac, marljiv trgovac.

3. Čitaj u Dodatku pesmu „Vrabac i mačka“.

ВЕЖБА ДВАНАЕСТА

A. Милосрднї Милан.

Била је љута зима. Свуда је лежао снег. На углу једне улице стајао је стар и немоћан човек, а покрај њега његов верни пас. Старац је прџсио милостињу. Поред њега су прџлазили разни људи, сирџмашни и бџгати. Јаднї је старац прџжао блџде и џсушене рџке према прџлазницима, али је маџо кџји џд тих бџгатих људї удџлио по кџју пару нџсрећнџме чџвеку, док су му сирџмашнї давали, штџ су кџји мџгли.

Маџи Милан идџћи у школу прџђе тџда. Кад видї кџкавнџга старца, а нџмајући нїкакве парџ код себе да му да, Милан извади из свџје тџрбице хлџб и сир, штџ је понео себи за рџчак и даде старцу. „Хвала, дџбри џаче,“ рџче блаџодарнї старац маџоме Милану.

О пџдне џаци су из џближње џколинџ џтишли кџћи на рџчак, а џни из удаљџнијих сџла џстали су да рџчају у школи. Маџи Милан нїје имаџ штџ да рџча. Њџгови су се школскї друџи наситили, али џн им нїје завидео, јџр је бџо сџт чџсте радџсти, штџ је учџниџ дџбро дџло.

Сирџмасима трџба помџгати.

Б. Чини добро.

Ој човече праведниче!
 Један божји службениче!
 Ако мислиш божји бити,
 Чини добро за живота,
 Поштуј брата старијега,
 И тебе ће млађи твоји;
 У добру се не понеси,
 А у злу се не поништи,
 На туђе се не лакоми;
 Јер, човече праведниче,
 Кад човека самрт нађе,
 Ништа сђбом не понесе,
 Већ скрштене беле руке
 И праведна дѐла свђја.

Народна ђесма.

Ц. Пословица.

Добри Бђже, свѐ се с Тђбом мђже.

Ч. О рђчку.

Насред сђбе, у којој рђчамо, налази се велик стђ (трђпеза). Намести се прѐ него ли се донесе јѐло. Из ормара извади се столњак, па се њиме пђкрије стђ. Затим се пђставе за свакога пђ два тањира, а уз њих кашика, нђж, виљушке и чаша. На столу има хлѐба и у боци водѐ. Најпре се донесе на стђ чђрба, затим мѐсо и вђриво. Кадшто има и гибанице или колђча. Деца при столу ћуте и пристђјно се владају.

Разговор.

А. Које годишње доба је било? Где је стајао старац? Шта је радио? Ко је пролазио поред њега? Према кому је пружао руке? Да ли су сви уделили по штђгод несрећноме човеку?

Ко прође? Камо је ишао Милан? Шта даде старцу? Зашто је био Милан задовољан, иако за време ручка није имао шта да једе?

Ч. Шта је насред трпезарије? Како се намести сто? Која јела имамо обично за ручак? Како се деца владају при столу?

Грамматика.

I. Претварање сугласника к, г, х (§ 16^{2б,4а} и 10^{1,2б}).

1. Вок. једн.: ђаче, човече, праведниче, службениче; Бѡже, друже; сирѡмаше, ѡраше. — Како гласи ном.?

к, г, х испред самогласника е у вок. једн. прелазе у ч, ж, ш.

2. Ном. и вок. множ.: ђаци, праведници, службеници, прѡлазници; друзи; сирѡмаси, ѡраси;

дат., лок. и INSTR. множ.: ђацима; друзима; сирѡмасима;

к, г, х испред самогласника и у ном., вок. и у дат., лок., INSTR. множ. прелазе у ц, з, с.

II. Промена одређених придева мушкога рода (§ 23).

Једнина:

Ном.	дѡбр-й	туђ-й
ген.	дѡбр-ѡг(а)	туђ-ѡг(а)
дат.	дѡбр-ѡм(у), -ѡме	туђ-ѡм(у)
ак.	дѡбр-ѡг(а) — дѡбри	туђ-ѡг(а) — туђи
вок.	дѡбр-й	туђ-й
лок.	дѡбр-ѡм(е)	туђ-ѡм(у)
INSTR.	дѡбр-йм	туђ-йм

Множина:

Ном.	дѡбр-й	туђ-й
ген.	дѡбр-йх	туђ-йх
дат.	дѡбр-йм	туђ-йм
ак.	дѡбр-ѡ	туђ-ѡ
вок.	дѡбр-й	туђ-й
лок.	дѡбр-йм	туђ-йм
INSTR.	дѡбр-йм	туђ-йм

Као добри мењају се придеви маљи, јадни . . . ; као туђи мењају се бѡжјй, срдњя . . .

Упореди промену придева добри и туђи и потражи разлике! Зашто те разлике?

Вежбања.

1. Потражи у саставку „Милосрдни Милан“ све придеве и одреди им облик и падеж.

2. Речи у заградама замени падежом који треба (у јединици, а где је могуће, и у множини): Милан спази (стари просјак). Код (јадни старац) је стајао његов верни пас. Милан даде хлеб и сир (несрећни просјак) и рече: „Узми (добри старац)!“ Син (богати трговац) био је данас у граду. Марко Краљевић је живео у (средњи век). На (предњи крај) лађе возе се сиромашни људи. Помози (друг)! Ево узми, (сиромаш)!. Помози Бог, (јунак)! Дођи, (дух свети)!

3. Преобрати у множину ове реченице: Војнику смо захвални. Сиромашу треба помагати. Сиромаш нема шта да једе. Суседов син је добар ученик. Путнику се жури. Састали смо се с путником. Облак је на небу. Веверица гризе орах.

4. Измењай: а) Бак, војник, сиромаш, друг; б) храбри војник, марљиви ученик; данашњи дан (једн. дан, дана . . ., множ. дани . . .).

ВЕЖБА ТРИНАЕСТА

А. Два миша.

Много је већ времена прошло, откако се нису видели миш грађанин и миш селянин. Зато једнога дана смисли миш грађанин, да пође на село у походе своје пријатељу мишу селянину. Селянин га једва дочека у свом сиромашном дому усред пространог поља и изнесе му, што је најбоље имао: браћа, лешника и комадић окорела сира, што је за празник чувао. Све је то грађанину ништа. Његови господски зуби нису на таква јела навикли; а ако шта и окуси, не може да прогута. „Е мој убоги пријатељу,“ почне грађанин говорити машући главом, „то ли је ваша на селу храна? Остави ти село и поље и хајде са мном у град, па да видиш, шта је живот!“

Селянин га послуша и пође. До вечере стигну град. Уведе грађанин свога госта у подрум богата домаћина. Ту је месо, сир, свакојаки колачи и печење. Чуди се селянин и својим очима не верује.

Кад ёто ти домаћина из кола. Загрми двориште од топота коња и лајања паса. Уплаши се гост и почне бежати по угловима не знајући, где ће се сакрити. Тешки га грађанин, да се не боји, и понуди га, да једне, што му је воља. Почну нешто кушати, кад ёто ти у подрум слуге и слушкиње кад по печење, кад по што друго, а мишеви сваки час беже стрмоглавце, куд који може. Почне сиромах селянин заклинаати грађанина, да га изведе из града говорећи: „Хвала ти, брате, и на част ти твоје господство с толиким немиром!“

Досишеј Обрадовић.

Б. Село и град.

(Поређење.)

Село. Кад је на једном простору настањено по сто и више породица, које се баве обрађивањем земље и гајењем стоке, то се онда зове село. У селима куће су подале једна од друге. Око сваке се налазе разне зграде: вајати, кошеви, чардаци, амбарови, млекари и ћилери, а око свега тога воћњак, врт (башта) и њиве.

Куће селачке обично нису велике, нити имају потребне удобности за све укућане. Ретко у којем селу су улице постављене каменом, зато је у селу блато и прашина. Али опет у селу има много дрвећа, воћака и цвећа, па је ваздух бољи него у граду.

У селу су људи понајвише тежаци, који обрађују земљу. Занатлија и трговаца има мало.

Град. Место, на којем су настањени људи, који воде разне трговине и раде разне занате, где има много надлештава и школа, где су лепе и велике цркве, зове се град или варош.

Куће су у граду веће него у селу и ближе су једна другој. Подигнуте су на један или на више спратова.

Двoришта и вртови мањи су него у селу. Зато ваздух није тако добар као у селу. Улице су калдрисане (поплочане каменом) и зато тамо нема блата ни прашине. По улицама иду пешаци, јуре кола и аутомобили.

Ту има много чиновника, занатлија и трговаца, зато је по улицама живље него у селу.

Разговор.

А. Шта је смислио једнога дана миш грађанин? Где га дочека миш сељанин? Шта му изнесе? Зашто грађанин није био задовољан? Шта му је рекао? Је ли га сељанин слушао? Када су стигли у град? Камо уведе грађанин свога госта? Која су јела била у подруму? Зашто се уплаши гост? Да ли су они у миру могли да кушају добра јела? Шта каже напoкoн сељанин и камо се врати?

Б. Шта се зове село? Јесу ли куће у селу једна до друге? Шта се налази око сваке куће? Какве су сеоске куће, улице? Зашто је у селу ваздух бољи него у граду? Ко живи у селу?

Шта се зове град? Какве су ту куће, дворишта, улице? Шта видимо по градским улицама? Ко живи у граду?

Граматика.

І. Промена именица средњег рода. (§ 19).

	Јединина:		Множина:	
Ном.	сѐл-о	пoљ-е	сѐл-а	пoљ-а
ген.	сѐл-а	пoљ-а	сѐл-а̑	пoљ-а̑
дат.	сѐл-у	пoљ-у	сѐл-има	пoљ-има
ак.	сѐл-о	пoљ-е	сѐл-а	пoљ-а
вок.	сѐл-о!	пoљ-е!	сѐл-а!	пoљ-а!
лок.	сѐл-у	пoљ-у	сѐл-има	пoљ-има
инстр.	сѐл-ом	пoљ-ем	сѐл-има	пoљ-има

Као село мењају се именице јело, перо, равнало и т. д., а као поље мењају се питање, воће (множ. нема), двориште, срце и т. д.

Потражи разлике у промени! Зашто те разлике?

Памти: надлештво, ген. множ. надлештава; тако и писама, ребара, седала . . . (§ 19).

II. Промена придева средњег рода. (§ 22 и 23).

Придеви средњег рода мењају се одређено и неодређено као придеви мушкога рода изuzeв ном., ак. и вок. јединице (наставак је -о или -е: велик-о, туђ-е) и множине (наставак је -а: велик-а, туђ-а).

Вежбања.

1. Потражи у горњој басни све именице средњег рода и одреди им питањем падеж.

2. Речи у заградама замени падежом који треба (једн. и множ.): Био сам у (туђе село). Код (велико језеро) је кућа. Сељак има на (поље) жита. На (зелено брдо) је црква. Над (велико село) је брдо. У (малено село; неодр.!) има мало кућа. Циво је (слабо здравље; ген., неодр.!). Из (јасно небо; неодр.!) гром не удара.

3. Измењай: слово, врата (јединице нема), лице, лишће (само у јединици), време, писмо, ребро.

4. Измењай одређено и неодређено: добро перо, вруће јело, туђе море, важно питање.

5. Напиши кратак саставак „Село и град“.

VEŽBA ČETRNAESTA

A. Zima.

Počela je zima. Dani su kratki, a noći duge. Sunce se nisko kreće po nebu. Na polju je pušto i tužno. Duvaju hladni vetrovi. Zamrzle bare, potoci i reke. Često pada sneg. Beli ogitač pokriva zemlju i čuva pšenicu i drugo bilje, da ne pomrzne. Dřveće spava kao mrtvo. Spavaju i mnoge životinje. Bube, zmije, gliste, krtice, jezevi, pa i debeli medvedi zavlace se u rupe i umotani i ukoceni prespavaju ljutu zimu. Dobra deca iznose mřve sa stola i posipaju ih po dvorištu. Male ptice prolaze i jedu.

Ljudi i deca oblace najtoplije odeo. Po vazdan gori vatra u peći.

Pa ipak i zima je lepa. Deca pravě čoveka od snega. U usta mu metnu čibuk, a u ruke metlu. Deca se igraju i grudvaju snegom. Po selima se sankaju. Izvlace sanke na brdo i jure na njima u dolinu kao železnica. U varošima se klizaju i lete po ledu kao da imaju krila. Zimi je i Božić, velika radost dečja.

B. Tõplo odélo i õbuća.

Da se zãštítimo od stũdëni, kad nam vãljã izíci iz kućë, trëbã da se obũćëmo ù toplo odélo i da navũćëmo nã noge tõplu õbuću.

Ûjutru, kad ùstanëmo, obũćëmo nãjprë rũblje: kõsulju i gãće. Zãtìm navũćëmo vũnene ćãrape. Obũćëmo jõš hlãće (ćãkšire) — devõjćice sũknju — a nã noge nãtaknëmo pãpuće. Põšto se ùmijëmo i õćešljãmo, õbujëmo cipele ili ćizme. Iza tõgã obũćëmo pũsluk i kãpũt, a preko njëga ogĩtãć (plãšt, kabãnicu) ili bũndu (šũbu). Nã glãvu mëtneõmo šëšir ili kãpu; bõljã je kãpa od sũkna nëgo kãpa od kizna (šũbara). Nã rũke navũćëmo rukãvice.

Zimskõ odélo je dëbljë od lëtnjëga, da bõlje ćuvã toplinu nãšëga tãla i në pũštã, da hlãdan vëtar dõprë dõ nãšë kõžë.

Razgovor.

A. Kakvi su zimski dani? Kakvi letnji? Kako se zimi sunce kreće põ nebu? Kako je nã polju? Kakvi vëtrovi duvaju? Šta je zamrzlo? Šta pada zimi? Da li je sneg od kõristi? Koje životinje spavaju zimi? Zašto põsipajũ dobra deca mrve po dvorištu? Zbog ćëga je u sobama toplo? Koje su zimске zãbave?

— B. Kakvo odelo i kakvu õbuću trebãmo zimi? Kako se obućeš? Zašto treba da je zimsko odelo deblje od letnjega?

Gramatika.

Zbirna imenica deca (§ 20).

Deca se igraju. Deca prave ćoveka od snega. Dobra deca iznose mrve sa stola. Deca su dobra.

Deca je zbirna imenica, t. j. po obliku je u jednini, ali pokazuje množinu jednakih lica: deca = slov. otroci.

Ako je imenica deca põdmet (sũbjekt), onda prĩrok (predikãt) dolazi u množinu: ... se igraju ... prave ... iznose ... su ...

Ako u priroku ima prideva, onda ti pridevi ostaju u jednini u žen. rodu: deca su dobra.

Vežbanja.

1. Preobrati u množinu: Dete se igra. Dete bere jabuke. Dete odlazi na rućak. Dete crta. Dobro dete sluša majku. Dete

je zdravo. Dete nije marljivo. Valjano dete u školi mirno sedi, pažljivo sluša i dobro pamti sve, što od učitelja čuje.

2. Napiši kratak sastavak „Zima u gradu“ ili „Zima u selu“.

3. Čitaj u Dodatku a) „Prvi sneg“ (nauči i napamet!)

b) „Božić u Srba“.

ВЕЖБА ПЕТНАЕСТА

Отаџбина.

Гдѣ вас је мила мајка први пут у наручју понела, а отац вама првим мудрим речима срце напájaо: ту је ваш завичај.

Ви још растете, јачате и развијате се, па у вама буја и та топла љубав према завичају и ближњима вашим. Вама је мило не само место рођења, већ и родитељи, браћа, сестре, рођаци и познаници. Али обим ваше љубави расте, постаје све шире. Ви не волите више само родитеље, родбину и рођаке, нити само другове и пријатеље, с којима сте брали цвеће, уживали у песми славујевој, играли се лопте и других игара — и други људи око вас вама су драги. Ваша љубав преноси се и на њих. Ви сад волите не само своје место рођења, него и читав предео један, читав део земљина шара, на којем живе људи слични вама, повезани за вас нераздвојним везама: они, који говоре истим језиком, имају исто народно име, једнаке установе и обичаје, једнаке историјске навике, једном се прошлошћу одушевљавају, на исту будућност изгледају.

То је ваша отаџбина.

Како слатко звони та мила реч! Наши родитељи и рођаци, наши другови и пријатељи, наши преци и потомци — сви, који су нам мили и драги — обухваћени су том једном речју. У отаџбини гледамо прошлост, видимо будућност; чисто осећамо, да смо и

сами један мајушан део њен. И ми је волимо. Она је за нас светиња. Ко њу вређа, нас је увредио; ко њој добро чини, нас је захвално **шћу** задужио.

Разговор.

Где ти је завичај? Да ли ти је мило место рођења? Ко ти је још мио? На кога се још преноси твоја љубав? Да ли волиш сада само место рођења? Које пределе још волиш? Ко је све обухваћен речју отаџбина? Шта је за нас отаџбина?

Граматика.

I. Промена именица женскога рода без наставка (§ 181).

II. Јотовање сугласника (§ 12).

	Једнина:			Множина:
Ном.	рѣч	зѣповѣд	пѣмѣт	рѣч-и
ген.	рѣч-и	зѣповѣд-и	пѣмѣт-и	рѣч-й
дат.	рѣч-и	зѣповѣд-и	пѣмѣт-и	рѣч-има
ак.	рѣч	зѣповѣд	пѣмѣт	рѣч-и
вок.	рѣч-и!	зѣповѣд-и!	пѣмѣт-и!	рѣч-и!
лок.	рѣч-и	зѣповѣд-и	пѣмѣт-и	рѣч-има
инстр.	рѣч-ју	зѣповѣћу	пѣмѣћу	рѣч-има

Памти: У инстр. једн. наставак је **-ју** (реч-**ју**). Ако се именица свршава у ном. на **-д**, **-т**, **-ст**, **-в**, онда у инстр. настају ове промене сугласника (јотовање):

д + ј → ђ (заповед-**ју** → запове**ђу**)

т + ј → ђ (памет-**ју** → паме**ђу**)

ст + ј → шћ (прошлост-**ју** → прошл**ошћу**)

в + ј → вљ (љубав-**ју** → љубав**љу**).

Испореди слов. **ladja** = лађа, **svetje** = цвеће, **listje** = лишће, **slavje** = славље.

Вежбања.

1. Речи у заградама замени падежем који треба: Ухватио сам га у (лаж). Много је истине у (мудра реч; множ.!). Коњ се мери (пед; инстр.), а човек (памет). Он се маже (маст; инстр.!). Признајем са (жалост). Отац нам је напајао срце (мудра реч; инстр. множ.!). Љубимо се (братска љубав; инстр.).

2. Измењај: а) корист, смрт, пед, цев; б) добра реч; сјајна прошлост.

ВЕЖБА ШЕСНАЕСТА

А. Време.

Дан се дѣли на двадесет и чѣтири часа. Сваки час има шездесет минута; минут има шездесет секунда. Дан се још дѣли на преподне и на послеподне. Када се указује свѣтлост, тада је зора; после излаза сунца је јутро. После заласка сунца је сунтон, а затим вече. За вечером настаје ноћ.

Седам дана чине седмицу. Тих седам дана се зову: понедељак, уторак, среда, четвртак, петак, субота и недеља. Шест дана радимо (радни дани), а недељом се одмарамо, идемо у цркву и молимо се Богу.

Четири седмице чине један месец. Дванаест месеца чине годину. Први се месец зове јануар (сечањ), други фебруар (вељача), трећи март (ожујак), четврти април (травањ), пети мај (свибањ), шести јуни (липањ), седми јули (српањ), осми август (колѓвоз), девети септембар (рујан), десети октобар (листопад), једанаести новембар (студени) и дванаести децембар (прѓсинац).

Година је прѓста или прѓступна.

У години има четири годишња доба: прѓлеће, лѓто, јѓсен и зима. Свако доба има по три месеца: прѓлеће пада у март, април и мај, лѓто у јуни, јули и август и т. д.

Б. О часѓвнику.

Часѓвник нам показује, које је време. На часѓвнику су две сказаљке: једна показује часове, друга минуте. Има цѓпних, зидних часѓвника и бѓдильника; највећи су часѓвници у торњевима.

Сваки часѓвник има бројчаницу, на којој су часови обележени арапским или римским бројкама.

Нѣкѣ часѡвнѣке тѣрају батови, а нѣкѣ пѣра. Нѡ свѣкѣй часѡвнѣк ѣма котѣчиѣне, кѡѣй крѣћу сказаљке. Часѡвнѣци тѣктакају или кўцају.

Разговор.

А. На кѡлико се часѡвѣ дѣли дан? Колико минута има сваки час? Колико секунда има минут? Када је зора, јутро, сутон, вече, ноћ?

Колико дана чине једну седмицу? Како се зову? У које дане радимо? Како се зову ти дани? Када се одмарамо?

Колико сѣдмѣца чине месец дана? Колико месѣца чине једну годину? Како се зову месѣци? Како се зове први месец, трећи, четврти, девети, једанаести? Колико дана има фебруар, мај, јуни, јули, септембар, децембар?

Како се зове година, која има 365 дана? Како се зове година, која има 366 дана? Која су годишња доба?

Б. Чему нам служи часовник? Шта показује дужа сказаљка, а шта краћа? Каквих часовника има? Како су обележени часови на бројчаници? Шта тера часовнике? Да ли чујемо часовник, кад иде? Зашто?

Граматика.

І. Главни бројеви (§ 30 и 31).

(0) нѣштица, нўла)	16 шѣснаест
1 јѣдан, -дна, -дно	17 сѣдѣмнаест
2 двѣ, -ѣ, -ѣ	18 осѣмнаест
3 трѣ	19 девѣтнаест
4 чѣтири	20 двѣдесѣт
5 пѣт	21 двѣдесѣт и јѣдан, -дна, -дно
6 шѣст	22 двѣдесѣт ѣ двѣ, -ѣ, -ѣ
7 сѣдам	23 двѣдесѣт ѣ трѣ
8 ѡсам	24 двѣдесѣт и чѣтири
9 дѣвѣт	25 двѣдесѣт ѣ пѣт
10 дѣсѣт	26 двѣдесѣт ѣ шѣст
11 јѣдѣнаест	27 двѣдесѣт ѣ сѣдам
12 двѣнаест	28 двѣдесѣт ѣ осам
13 трѣнаест	29 двѣдесѣт ѣ девѣт
14 чѣтрѣнаест	30 трѣдесѣт
15 пѣтнаест	40 чѣтрдѣсѣт

50 педесѣт	500 пѣт стѣтина
60 шездѣсѣт	600 шѣст стѣтина
70 седамдѣсѣт	1.000 хйљада, тйсућа
80 осамдѣсѣт	2.000 двѣ хйљаде (тйсуће)
90 деведѣсѣт	3.000 тры хйљаде (тйсуће)
100 стѣ, стѣтина	4.000 чѣтири хйљаде (тйсуће)
200 двѣста, двѣ стѣтине	5.000 пѣт хйљадѣ (тйсућѣ)
300 трыста, тры стѣтине	6.000 шѣст хйљадѣ (тйсућѣ)
400 чѣтири стѣтине	1,000.000 милијон

Памти:

1. један старѣц	једна кўћа	једно писмо	једнина
два старѣца	две кўће	два писма	} двојина
три старѣца	три кўће	три писма	
чѣтири старѣца	чѣтири кўће	чѣтири писма	
пет старѣца	пет кўћѣ	пет писамѣ	} множина
шѣст старѣца	шѣст кўћѣ	шѣст писамѣ	

Уз бројеве два, -е, -а, три, чѣтири стоји именица у двојини (= ген. једнине): старѣца, кўће, писма;

уз бројеве пет, шѣст и т. д. стоји именица у ген. множине: старѣца, кўћѣ, писамѣ.

- 31 старѣц = тридѣсет и један старѣц;
121 писмо = сто двадѣсет и једно писмо;
1562 старѣца = хйљаду (хйљада) пет стотина шездѣсет и два старѣца.

II. Редни бројеви (§ 30 и 31).

1. прѣви, -а, -ѣ	11. једѣнаестѣ, -а, -ѣ
2. дрўги, -а, -ѣ	21. двѣдѣсѣт и прѣви -а, -ѣ
3. трѣћи, -а, -ѣ	30. трыдѣсѣтѣ, -а, -ѣ
4. чѣтврѣти, -а, -ѣ	40. чѣтрдѣсѣтѣ -а, -ѣ
5. пѣти, -а, -ѣ	100. стѣти, -а, -ѣ
6. шѣсти, -а, -ѣ	1000. хйљадѣти, -а, -ѣ; тйсући, -а, -ѣ

Редни бројеви мењају се као одређени придеви.

Вежбања.

1. Читај, а затим напиши словима (s ěrkami): 4, 11, 14, 16, 27, 38, 50, 99, 254, 367, 648, 4717, 9894, 14.418, 860.254, 1,788.416.

2. a) Сабíрање (seštevanje): $7 + 4 = 11$ (седам и четири је једанаест); $11 + 9 = ?$; $17 + 8 = ?$; $18 + 22 = ?$; $16 + 10 = ?$; $24 + 25 = ?$; $60 + 50 = ?$

б) Одúзимање (odštevanje): $100 - 90 = 10$ (сто мање деведесет је десет); $1000 - 500 = ?$; $600 - 200 = ?$; $300 - 50 = ?$; $2870 - 300 = ?$; $8300 - 200 = ?$; $10.800 - 900 = ?$

ц) Мнòжѣње: $8 \times 4 = 32$ (осам пута четири је тридесет и два); $2 \times 7 = ?$; $6 \times 3 = ?$; $11 \times 8 = ?$; $14 \times 3 = ?$; $16 \times 2 = ?$; $20 \times 4 = ?$

ч) Дѣљѣње: $40 : 4 = 10$ (четрдесет подељено са четири је десет); $60 : 2 = ?$; $80 : 4 = ?$; $90 : 3 = ?$; $200 : 20 = ?$; $800 : 10 = ?$; $1000 : 500 = ?$

3. Речи у заградама замени обликом који треба: 3 (коњ), 7 (ловац), 24 (старац), 52 (крава), 101 (клуба), 283 (књига), 444 (писмо), 667 (писмо), 1500 (кућа), 6306 (трговац).

4. Одговори на ова питања: Колико нас има у разреду? Колико клуба има у овој учионици? Колико прозора? Колико становника има Београд, Загреб, Љубљана?

Који си ти по азбуци (абецеди)? У којој клуби седиш? Које си године рођен? Које смо се године ослободили?

5. Читај у Додатку приповетку „Кмет и циганин“.

VEŽBA SEDAMNAESTA

A. Težak i pòmorac.

Něki težak ùpitā jědnog pòmorca, od kàkvě mu je smřti ùmro òtac. Pòmorac odgòvori: „Mòj òtac, mòj děd i mòj prāded, svī su pòginuli nā mōru.“ „Pa kàko je tō, da se ti ne bòjiš ići pō mōru?“ nāstavi težak. A pòmorac mu rěčē: „Kāzi mi, gdě je ùmro tvōj òtac, děd i prāded?“ „Òni su svī ùmřli na svòjōj pòsteljī,“ odgòvori težak. „A òndā,“ zāpitā pòmorac smějūći se, „kàko se ti ne bòjiš pócī u pòstelju?“

B. Pòrodica i zadržuga.

Svākō dēte imā òca i mājku. Òni su mu ròditelji. Ròditelji i dēca činē jědnu pòrodicu, rodbinu ili òbitelj. Jā sam svòme òcu i māteri sīn, a mòje sēstre su im kćeri. Nājstārijā kći zòvě se Drāgā, drūgā Milica, a trěćā Ljūbica. Òca nāzīvām „bābo! tāto! tātice!“ Město mājka ili māma kažemo i māti. Tō je nāša ūžā pòrodica.

Ali ja imām još dvā dēda (òca mōga òca i òca mòjē mājķē), dvē bākice (mätēr mōga òca i mätēr mòjē mäterē), stričeve, ùjake i tētke. Svōme dēdu i bākici jā sam ùnuk (ùnuka), stricu sam sinòvac (sinòvica), ùjaku sam nēčak (nēčaka), a tētki sam sēstrič (sēstričina).

U Srbiji i Hrvatskoj ù mnogim kùćama živē zājedno oženjena brāća i stričevi i brāća od stričevā; a ù nekim i dēdovi, bābe, ùnuci i ùnuke, sinòvci, sinòvice i tētke. Svī su òni rodbina, a živē u jèdnom dòmu i rādē jèdno imánje. Òni se zòvū zadržuga. Najstariji, kòji ùpravlja kùćòm, zòvē se domācin ili kùćni starēšina. Njēga slūšajū svī ùkućāni.

Razgovor.

A. Ko se razgovārao? Šta je upitao težak pomorca? Gde su pomorcumrli otac, ded i praded? Da li se pomorac zbog togā bojao mora? Gde su težakumrli otac, ded i praded? Da li se težak zbog toga bojao poći u postelju?

B. Ko pripadā porodici? Šta si ti svome ocu, a šta svojoj sestri? Šta je ona tebi? — Kako još zoveš oca, majku? — Šta je tebi otac tvoga oca ili tvoje majke? Šta si ti njemu? Šta je tebi majka tvoga oca ili tvoje majke? Šta si ti njoj? Šta si ti stricu, ujaku, tetki?

Šta je zadržuga? Ko se zove domācin? Ko sluša domācina?

Gramatika.

I. Promena imenica māti, kčí. (§ 182,3).

Jednina:

Nom.	māti	kčí
gen.	mäter-ē	kčēr-i
dat.	mäter-i	kčēr-i
ak.	mätēr	kčēr
vok.	mātil	kčēr-il
lok.	mäter-i	kčēr-i
instr.	mäter-ōm	kčēr-ju

Množina: māter-e ... (kao kuć-e); kčēr-i ... (kao reč-i).

II. Zbirna imenica brāća (§ 20).

Množ. od brāt glasi brāća; braća (= slov. bratje) je zbirna imenica kao deca.

III. Prisvojne zamenice (§ 26) iste su kao u slovenačkom jeziku:

1. mój, mòja, mòje; náš, -a, -e;
2. tvój, tvòja, tvòje; váš, -a, -e;
3. njègov, -a, -o; njèn, -a, -o ili njézin, -a, -o; njihov, -a, -o;
4. svój, svòja, svòje.

Promena.

Jednina:

Nom.	mój	mòj-a	mòj-e
gen.	mòj-eg(a), móg(a)	mòjē	mòj-eg(a), móg(a)
dat.	mòj-em(u), môm(u), môme	mòj-øj	mòj-em(u), môm(u), môme
ak.	mój — mòj-eg(a), móg(a)	mòj-u	mòj-e
vok.	mój	mòj-a	mòj-e
lok.	mòj-em(u), môm(e)	mòj-øj	mòj-em(u), môm(e)
instr.	mòj-īm	mòj-òm	mòj-īm

Množina:

Nom.	mòj-i	mòj-e	mòj-a
gen.		mòj-ih	
dat.		mòj-īm(a)	
ak.	mòj-e	mòj-e	mòj-a
vok.	mòj-i	mòj-e	mòj-a
lok.		mòj-īm(a)	
instr.		mòj-īm(a)	

Isto se tako menjaju: tvoj i svoj; zatim naš i vaš; ove dve zamenice imaju u gen. jedn. našeg(a), vašeg(a), u dat. i lok. našem(u), vašem(u).

Njegov, njihov, njen, njezin menjaju se kao pridevi neodređenoga oblika.

Vežbanja.

1. Reči u zagradama zameni padežem koji treba.

a) U jedn. i množ.: Jesi li pročitao (moja knjiga)? Jesi li zadovoljan (moja knjiga)? U (tvoja čitanka) ima mnogo lepih pesama. U (vaša čitanka) ima više strana nego u (njihova čitanka). Milan je bio sa (svoj brat) u (naš grad). Suseda je sa (svoja kći) u vrtu. (Kći), najveću zahvalnost duguješ (svoja

mati! Otac je poslao (svoja kći) u školu. Sećam se dobro (tvoj brat). Dao sam pero (tvoj brat). Videli smo (njegov brat). Išli smo s (njegov brat). Govorili smo s (tvoj brat i tvoja sestra). Deco, ljubite (svoj otac i svoja majka)! U (naše selo) ima mnogo kuća.

b) Samo u jednini: Srbi nikad nisu prestali boriti se za (svoja sloboda) i (svoja otadžbina). Ružica je marljiva učenica; u (njejina soba) je uvek red; (njeno vladanje) svi su zadovoljni. Ja sam jučer bio s (tvoja mati) u gradu.

2. Izmenjaj u jednini i množini: dobra mati, njegova kći, moj brat, moj nož, tvoja knjiga, vaše pero, njegov udžbenik, njezin vrt, njihov prijatelj.

3. Napiši kratak sastavak „Naša porodica“.

ВЕЖБА ОСАМНАЕСТА

Мајмун и мачка.

Имао неки човек мајмуна и мачку. Они су били велике штеточиње. Једанпут, кад су били сами код куће, рече мајмун мачки: „Хајде са мном, да се угостимо!“ Одведе је крај ватре. У пепелу су били затрпани кестени, да се пеку.

„Ја бих вадио кестене,“ рече мајмун, „али то мени не иде од руке. Ти си за то вештија.“ Мачка радосна што јој он тако ласка, стане их изгртати из врела пепела. Мајмун пак, пазећи да га ко не види, поједе их један по један. У том слуга лупи на врата и повикне им: „Шта ви радите ту!“ Они се разбегну и тако мачка, која се прљила, није добила ништа.

Разговор.

Које је животиње имао неки човек? Какве су биле? Камо одведе мајмун мачку? Зашто?

Зашто мајмун није хтео да вади кестене? Шта је онда радила мачка, а шта мајмун? Ко дође изненада? Да ли је мачка шта добила?

Грамматика.

Личне заменице (§ 25) јесу: ја (за прво лице), ти (за друго лице), он, она, оно (за треће лице).

Промена.

Једнина:

Ном.	ја	ти
ген.	мене — ме	тебе — те
дат.	мени — ми	теби — ти
ак.	мене — ме	тебе — те
вок.	—	ти
лок.	мени	теби
инстр.	мно̄м (мно̄ме)	то̄бѡм

Ном.	он	она	оно
ген.	њѐга — га	њѐ — је	
дат.	њѐму — му	њѡј — јој	
ак.	њѐга — га, (њ)	њѹ — је, ју	
вок.	—	—	
лок.	њѐму	њѡј	
инстр.	њѡм, (њѡме)	њѡм, (њѡме)	

као у мушком
роду

Множина:

Ном.	ми	ви	они	оне	она
ген.	нас — нас	вас — вас	њѡх — их		
дат.	на̄ма — нам	ва̄ма — вам	њѡма — им		
ак.	нас — нас	вас — вас	њѡх — их		
вок.	—	ви	—		
лок.	на̄ма	ва̄ма	њѡма		
инстр.	на̄ма	ва̄ма	њѡма		

Памти: 1. Поред потпуних облика (мене, мени...) неки падежи имају и краће облике (ме, ми...). Краћи облици зову се енклитике. Енклитике употребљавамо као у словеначком језику, али не стоје никада на почетку реченице.

2. Енклитике се пишу одељено од предлога: пѡ њ, за њ, на њ, прѐд̄а њ; (словеначки: *ponj, zanj, nanj, predenj*).

3. Ми и ви у српскохрватском језику немају женскога рода. Девојке говоре: „Ми смо марљиве“. (Словеначки: „*Me smo marljive*“).

Вежбања.

1. Речи у заградама замени падежем који треба (једн. и множ.): Учитељ је дао књигу (ја), а не (ти). Са (ја) је дошла и моја сестра. Идем с (ти). Лав допусти својим поданицима, да изађу преда (он).

2. Замени курзивом штампане именице личним заменицама: Мајмун одведе *мачку* крај ватре и рече *мачки*: „Ево кестена! Извади *кестене* из ватре!“ *Мачка* стане изгртати *кестене* из врела пепела. Тада дође слуга и повикне *мачки* и *мајмуну*: „Шта ви радите ту!“ *Мачка* и *мајмун* се разбегну.

Мајка позове Мару и Јована; *Мари* даде јабуку, а *Јовану* крушку. *Мајку* смо видели, а *оца* нисмо. Говоримо о *Мари*; говоримо о *Јовану*. Јован је дошао с *оцем*, а Мара с *мајком*. С *ученицима* је дошао учитељ. *Ученицима* су припремили ручак. *Ученике* смо видели, а ученице нигде.

ВЕЖБА ДЕВЕТНАЕСТА

Вукови и овце.

Једног дана вукови пошаљу гласника овцама, желећи да с њима убудуће живе у миру и пријатељству.

„Зашто,“ говорио им је он, „да будемо вечно у борби на живот и смрт? Та они неваљали пси свему су томе криви; лају увек на нас, често пута и без икаква разлога, те нас тиме само изазивају. Напустите их, па неће бити више никакве препреке између нас и вас; биће вечити мир и пријатељство!“

Глупе овце послушале ове речи и напустиле псе. Изгубивши на тај начин своје најбоље пријатеље, стадо је лако после постало жртвом вукова.

Разговор.

Зашто вукови једног дана пошаљу гласника овцама? Како им је говорио тај гласник? Шта су учиниле овце? Шта се догодило с овцама? Какву нам поуку даје ова басна?

Граматика.

Показне заменице (§ 27) јесу:

òвај, òва, òвò	} словеначки: ta, ta, to
тај, та, тò	
òнај, òна, òнò — „	

Ове се заменице мењају као одређени придеви, дакле: òвај, òвог(а) ... тај, тòг(а) ... òнај, òног(а) ...

— Памти: Заменица овај показује оно, што је близу лица, које говори;

заменица тај показује оно, што је близу лица, с којим се говори;

заменица онај показује оно, што је далеко и од лица, које говори и од онога, с којим се говори.

Н. пр.: Хоћу ли да узмем ову књигу, ту књигу или ону?

Овај шешир, што га ја носим, и тај, што га ти носиш, свиђају ми се; али онај, што га он носи, није леп.

„Чија је ова књига, што је имам у руци?“ — „Та књига је ваша.“

Вежбања.

1. Попуни ове реченице заменицом овај, тај и онај и преобрати их у множину: — ђак ништа не ради. Сећам се — града. Верујем — јунаку. Извади — зуб. Поштуј — учитеља. Не говори о — другу! Иди с — пријатељем! — жена није ми позната. Сећам се — пријатељице. Помози — жени! Поштујем — жену. Говорим о — слици. — служавком смо задовољни. — перо је добро. Сећам се — имања. Дивим се — времену. Купио сам — перо. Јеси ли задовољан — лењиром? Говорили смо о — брду.

2. Попуни ове реченице показном заменицом која треба: У руци имам књигу; — књига је врло лепа. И ти имаш у руци књигу; али — књига није лепа. — књига, коју је јучер купио наш пријатељ, корисна је.

Ко је — човек овде? Ко је — код вас? Ко је — у углу собе?

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТА

А. Питалице.

Питали пѣтла: „Кò те бóди такò рãно?“ — „Рãно лѣгање.“

Питали зѣца: „Има ли штò слãђе од главице кóпуса?“ — „Слãђе су двѣ главице.“

Питали учитеља: „Кòји ти је ђак најбоља?“ — „Онај, кòји зна оно, штò зна, али кòји зна и штà нè зна.“

Питали лекара: „Од кòје се бòлести најмање умире, а од кòје највише?“ — „Најмање од глади, а највише од много јèла и пића.“

Питало дèте оца: „Кàкво је мèсо најслађе?“ — „Јèзик.“ „А најгорè?“ — „Јèзик.“

Питали циганско дèте: „Чија је кyна најоглашèнија у вашем сèлу?“ — „Бòгме нàша, јèр је ономадне изгорела“.

Б. Пòсловице.

Кò једàмпут слàжè, дрyги пyт залyду кàжè. Кò га није, да хлèба нè ије. Кòму се мачка умиљàва, онога и огрèбе. Кòга Бòг мyлујè, онога и кàра. С ким си, онакй си.

Штò висòко лèтй, нà ниско пàдà. Чèга се мyдар стидй, тйм се лyд пòноси. Чèму се рyгашè, тйм се пòнуђашè. Штò Бòг дàјè, тò је свè дòбро. Ò чèм чòвек рàдио, ò том се и хрàнио. Чиме се нòв сyд нàпунй, нà оно yвèк yдарà.

Пàс, кòји мнòго лàјè, не yјèда. Кòја кòкòш мнòго кàкоћè, (тà) мàло јàја нòси. Чија сйла, онога и цàрство. Кàкав òтац, тàкав сйн. Кàква мàјка, тàква и кнй.

Граматика.

I. Упитне заменице (§ 28) јесу:

(т)кò? — kdo?

штà? (штò?) — kaj?

кòјй, -à, -è? — kateri, -a, -o?

чйјй, -à, -è? — čigav, -a, -o?

кàкав, кàква, -o? — kakšen, kakšna, -o?

Промена: 1. ко, шта (в. стр. 14).

2. који, -а, -е и чији, -а, -е мењају се као одређени придев (туђи, -а, -е).

3. какав, каква, -о мења се као неодређени придев (добар).

II. Односне заменице (§ 28) у српскохрватском језику су по облику исте као упитне:

(т)књ	—	kdor
штњ	—	kar
књјѝ	—	kateri, ki
чѝјѝ	—	čigar
какав	—	kakršen.

Вежбања.

1. У овим реченицама потражи курзивом штампане речи упитном заменицом: *Бак учи. Учитељ пита ђака. Дошао сам са браћом. Он шета са сестром. Милан је дао ситарцу хлеб и сир. Пишемо оловком. Твој брат лепо израђује задатке. Пас се боји господара. Трава расте. Учимо о заменицама. Немам времена. Ова хартија је хрпава, а она је глатка. Добар ђак увек је пажљив. Говоримо српскохрватским језиком. Бежанова мајка пева, а Стојанова плаче. Његов отац је трговац. Наше књиге су на столу.*

2. Преведи на српскохрватски језик ове реченице: *Kdor visoko leta, nizko pada. Kar imam, to dam. Kar si rekel, ni res (истина). S čimer drugim koristiš, s tem koristiš sebi. Čigar krava, tistega tudi tele. Kakršen gospodar, takšen tudi sluga.*

VEŽBA DVADESET I PRVA

A. Báka i ùnuka.

Báko, stárā bako — bábušćice mlā,

Jěsi l' i ti kădgod mlā, mlāda bila?

Jěsi l' mōgla kădgod da ispraviš lěda?

Jě l' i tvōja kōsa bila kădgod směda?

Jě l' i tvōja hălja bila kădgod krătka?

Jě l' i tēbe kōgod zvāo: „Dūšo mōja slătka?“

Jě l' i tēbi kōgod kădgod 'vākū lūtku dāo?

Văljdā se skrĥala, pa ti je sād žāo? . . .

Tā zăr mōrā, bako, da ōstarī svāko?

Hōcū l' i jā, bako, da ōstarīm tākō?

Mōrām li zăr i jā bīti tākō sēda,

Tākō směžurāna, zgūrena i blėda?

Pa zăr tōmē nēmā bāš 'nĭkakva lėka?

Zăr se tō nē možē živeti dō vėka?

Jovan Jovanović Zmaj.

B. Pòslovice.

Ako je něko lůd, nè budi mu drůg. Nřko nřkoga nè moŹe osramòtiti, dok se sām ne osramòti. Nřšta nije nõvo na svētu. Što gòd kò činĩ, svè sèbi činĩ.

* * *

„Něšto něšta izelo, pa òd nešta kòsti òstale“, (rèkao Hèrcegovac, kad je přvi půt vřdeo ũ polju plůg i jårmove).

Razgovor.

A. Kakva je baka nekada bila? MoŹe li sada da ispravi leđa? Kakva joj je nekada bila kosa? A sada? Kakva joj je nekada bila halja? Kako su je nekada zvali? Da li mora svako da ostari? Da li će i mala unuka tako ostareti? Zar se moŹe Źiveti do veka?

B. Šta je rekao Hercegovac, kad je přvi put vřdeo u polju plug i jarmove?

Gramatika.

Neodređene zamenice (§ 29) jesu:

ně(t)ko — slov. *nekdo*; nř(t)ko — *nikdo*, *nihče*; svā(t)ko — *vsakdo*;

něšto — *nekaj*; nřšta — *nič*;

(t)kògod — *kdo*, *nekdo*; (t)ko gòd — *kdorkoli*;

štògod — *kaj*, *nekaj*; što gòd — *karkoli*;

někĩ, -ā, -ō — *neki*;

nřkakav, -kva, -kvo — *nikakšen*.

Promena: Zamenice *neko*, *niko*, *kògod*, *ko gòd* menjaju se kao upitna zamenica *ko*; dakle: *něko*, *někoga*, *někomu*... *kògod*, *kògagod*... *ko gòd*, *koga gòd*...

Zamenice *nešto*, *ništa*, *štogod*, *što god* menjaju se kao upitna zamenica *šta* (*što*); dakle: *něšto*, *něčega*... *štògod*, *čègagod*... *što gòd*, *čega gòd*...

Zamenica *neki* menja se kao određeni pridev; dakle: *někĩ*, *někõga*...

Zamenica *nikakav* menja se kao neodređeni pridev; dakle: *nřkakav*, *nřkakva*...

Vežbanja.

1. Reči u zagradama zameni padežem koji treba: Tvrđica (niko) ne pomaže i (niko) ne voli. Ovome čoveku ne možeš ugoditi (ništa, instr.l). (Ko god) vidiš, misli, da je tvoj bližnji! Video sam (neko). Ko (svako) sluša, zlo čini, a ko (niko) ne sluša, još gore. Otac i majka o (nešto) govore. Dete je (što god, instr.l) zadovoljno. S (neki) se slažem, a s (neki) ne. Ne bojim se (nikakav) posla.

2. Napiši kratak sastavak „Kakva je baka nekada bila“.

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И ДРУГА

А. Зашто су Срби сиромашни.

Кад су народи делили срѣћу овога свѣта, скѹпе се свѣ и пѹчну дѣлити дѹбра. Рѣкнѹ најпре Латини: „Ми ћемо мѹдрѹст.“ А Грци: „Ми ћемо питѹмину и дѹбру зѣмљу.“ И Руси: „Ми ћемо прѹстрану зѣмљу и планине.“ Енглѣзи: „Ми ћемо мѹре.“ Францѹзи: „Ми ћемо пѹре и рѹт.“ Турчин: „Ја ћу пѹља, вѹде и коње.“

„А штѹ ћете ви, Срби?“ — „Нѣ можемо вам, браћо, данас казати, прѣ нѣго штѹ се дѹма не поразгѹворимо и догѹворимо!“ И на томе и ѹстаде.

Народна приповѣшка.

Б. Мѹдрац и слѹга.

Ў старѹ време мѹдрац јѣдан шѣтао ѹвече пољанѹм. Глѣдао је звѣзде, јѣр је хтѣо да дѹкучи нѣбеске тѹјне. Наједѹмпут ѹпаднѣ у јѣдну јѹму. Слѹга га извѹчѣ из јѹмѣ, па му рѣчѣ: „Ето! Хѹћеш да знаш, штѹ је на небу, а нѣ видиш, штѹ је на зѣмљи.“

Разговор.

А. Зашто су се скѹпили народи? Штѹ су тражили Латини, Грци, Руси, Енглѣзи, Францѹзи, Турци? А Срби?

Б. Зашто је мѹдрац шѣтао ѹвече пољанѹм? Камо ѹпаднѣ? Штѹ му рече слѹга?

Грамматика.

Глагол хтѣти (§ 332).

1. Садашње време, потврдни облик:

1. (ја) хòћу да знам (знати) = ја ћу да знам = хоћем знати
 2. (ти) хòћеш да знаш   ти ћеш да знаш
 3. (он, она, оно) хòћѣ да зна   он ће да зна
 1. (ми) хòћемо да знамо   ми ћемо да знамо
 2. (ви) хòћете да знате   ви ћете да знате
 3. (они, оне, она) хòћѣ да знају   они ће да знају.

2. Садашње време, упитни облик: хоћу ли да знам?
и т. д.

3. Прошло време: ја сам хтѣо или хтео сам и т. д.

Вежбања.

1. Ђак (писати): Ђак хоће да пише.

Тако исто начини реченице из ових речи: Ја (учити).
 Он (шетати). Ми (радити). Девојке (певати). Деца (спавати).
 Ви (гледати) кроз прозор. Ја (написати) задатак. Браћа (ићи)
 у град. Они (видети) књигу.

2. Горње вежбање преобрати у прошло време. (Овако:
Ђак је хтео да пише и т. д.)

VEŽBA DVADESET I TREĆA

A. Ūdi čovječjega tēla.

Jēdnōm se pōsvadili ūdi čovječjega tēla i nīsu htēli jēdno
 drŭgōme da slŭžē. „Nēcemo da hōdīmo, nēcemo da vas nō-
 simo,“ kážū nōge, „hōdite sāmī!“ „Nēcū da rādīm zā vās,“
 kážē dēsna rūka, a lēvā dōdā: „Rādite sāmī!“ Ūsta mīmljajū:
 „Nēcemo da žvāčemo hrānu za žēludac“. Ōči: „A mī da strāžīmo
 zā vās? Nēcemo da glēdāmo.“

Tākō se pōbūnē svī ūdi i nēcē da slŭžē. Ali štā se do-
 gōdilo? Ūdi su pōčēli slābeti, čītavo tēlo sāhnuti. Sād su ōni
 īstom razūmeli, da je lŭdōst svādati se i da vālĵa jēdno drŭgōm
 da pōmāžē. Lātē se slōžno pōsla i īznova se ōkrēpē i ōzdravē.

B. Ó našem tĕlu.

Najvážniji delovi našega tĕla jĕsu: gláva, trŭp i ũdovi.

Na glávi je líce i lŭbanja. Na lícu imámo čĕlo, ōči (dĕsnŏ i lĕvŏ ōko) s ōbrvama, kăpcima i trĕpavicama, nŏs, ōbraze, ũsta s ũsnicama (u ũstima su jĕzik, zŭbi i nĕpce), brădu i ũši (dĕsnŏ i lĕvŏ ũho). Lŭbanja je obrásla kŏsŏm. U lŭbanji je mŏzak.

Gláva je vrátom ũtvrĕdena ză trŭp. Na trŭpu su grŭdi, lĕda, trbuh i slăbine.

Na rŭkama rázlikujĕmo mišku, lákat i šăku s prŭstima i nŏktima. Na nogama je bŭt, kŏleno, gnjăt i stŏpalo s pĕtŏm, tábanŏm i prŭstima.

U trŭpu su najvážniji orgáni: želudac, srce i plŭća. Źeludac vărĭ jĕlo i píce; srce sprŏvodĭ kĕv kroz célo tĕlo; plŭćima ũdišĕmo văzdŭh.

Őčĭma glĕdămo, ũšĭma slŭšămo, nŏsom mirišĕmo, jĕzikŏm kŭšămo, prŭstima i kŏžŏm pĭpămo i ōsecămo. Tŏ su našĭh pĕt čŭlă. Da nĕmămo ōčĭjŭ ni ũšĭjŭ, ništa nĕ bismo mŏgli ni znătĭ ni naučĭti. Zătŏ trĕbă da čŭvămo ōvă čŭla.

Razgovor.

A. Ko se pŏsvadio? Šta su kazale nŏge, šta rŭke, ũsta, ōčĭ? Šta se dogŏdilo? Šta su năpokŏn svi ũvideli?

B. Koji su najvážniji delovi našega tĕla? Šta ima na glavi? Koje delove rázlikujĕmo na licu? Čime je obrasla lŭbanja? Šta je u lŭbanji? Koji su delovi trupa? Šta rázlikujĕmo na rŭkama, na nogama? Koji su najvážniji organi u trupu? Koji posao vrše želudac, srce, pluća? Koja su naša čula? Čemu nam služe? Zašto trĕba da čŭvamo čula?

Gramatika.

I. Glagol hteti (§ 33₂).

Sadašnje vreme, odrečni oblik:

nĕću da gledam (slov. *nočem gledati*)

nĕćeš da gledaš

nĕće da gleda

nĕćemo da gledamo

nĕćete da gledate

nĕćĕ da gledaju.

Prošlo vreme: nĭsam htĕo...

II. Promena imenica *oko* i *uho* (§ 19₂).

	Jednina:		Množina:	
Nom.	ok-o	uh-o	oč-i	uš-i
gen.	ok-a	uh-a	oč-ī (oč-ijū)	uš-ī (uš-ijū)
dat.	ok-u	uh-u	oč-ima	uš-ima
ak.	ok-o	uh-o	oč-i	uš-i
vok.	ok-o!	uh-o!	oč-il	uš-il
lok.	ok-u	uh-u	oč-ima	uš-ima
instr.	ok-om	uh-om	oč-ima	uš-ima

III. Instrumental s predlogom i bez njega (§ 39₃).

- a) Usta s usnicama. Đak je došao sa knjigom u ruci. — Slov.: *Usta z ustnicami. Dijak je prišiel s knjigo v roki.*
- b) Očima gledamo. Đak piše olovkom. — *Z očmi gledamo. Dijak piše s svinčnikom.*
- a) Kad znači instrumental društvo ili neku zajednicu, onda pred njim stoji predlog s (*sa*);
- b) ako znači oruđe ili sredstvo, instrumental nema predloga.

Vežbanja.

1. Đak (pisati): Đak neće da piše.

Tako isto načini odrečne rečenice iz ovih reči: Ja (učiti). On (šetati). Mi (raditi). Devojke (pevati). Deca (spavati). Vi (gledati) kroz prozor. Ja (napisati) zadatak. Braća (ići) u grad. Oni (videti) knjigu.

2. Reči u zagradama zameni padežem koji treba: Ne veruje ni (svoje oko). Crvena boja škodi (oko). Boja (tvoje oko) je modra. Usta zatvori, a (oko) otvori. On mu je trn u (oko). U cara Trojana su bile (kozje uho). Gledamo (oko), a slušamo (uho). Konj kopa nogama, a (uho) striže. Koliko (oko) i koliko (uho) imamo?

3. Reči u zagradama postavi u instrumental bez predloga ili, gde treba, s predlogom s(*a*): Pišemo (pero). Otac je došao (svoj sin). Trava se žanje (srp). Zapalio je slamu (sveća). Milan je šetao (majka). Ne druži se (taj čovek)! Usta ispiramo (voda). Vojvoda je otišao (velika vojska). Majka putuje (kći). Ribari love ribe (mreža). Pritrči k njemu (gola sablja). Umivamo se (voda).

4. Čitaj u dodatku narodnu pripovetku „Turčin i hajduk“.

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВРТА

Промењурна девојка.

Ишла девојка у град. На глави је носила котарицу с лонцима, пуним млека. „Док продам млеко,“ рече, „отићи ћу у дућан и купити себи лепо одело. Кад га обучем па пођем улицом, сви ће ми се клањати, а ја ћу овако од здрављати“. Нато се поклонил, а млеко се прелије.

Разговор.

Камо је ишла девојка? Шта је носила на глави? Шта је говорила сама собом? Зашто се поклонила? Да ли је купила лепо одело? Зашто не?

Грамматика.

Будуће време (футур) (§ 35).

1. Од једнога глагола добијемо будуће време, кад његов неодређени облик (инфинитив) додамо скраћеном садашњем времену глагола хтети:

ја ћу купити = јаз вам купил
ти ћеш „
и т. д.

2. Ако облици ћу, ћеш . . . долазе иза неодређеног облика, спајају се с тим, а неодређени облик одбацује свој наставак -ти:

купићу = купил вам
купићеш
и т. д.

3. Ако се неодређени облик свршује на -ћи (ићи, рећи, доћи, пећи), нема спајања ни одбацавања:

ја ћу ићи — ићи ћу
ти ћеш ићи — ићи ћеш
и т. д.

Одречни облик: нећу купити, нећеш купити . . .

Вежбања.

1. Преобрати у време будуће ове реченице: Муње севају. Киша иде. Ветар дува. Небо се ведри. Месец излази. Звезде блистају. Зора руди. Девојка је купила ново одело. Птице

граде гнездо. Ја сам написао задатак. Ватра не гори. Данас не читамо. Ти учиш напамет песму. Ми бранимо отаџбину. Ви служите у војсци. Мајка пече колаче. Ласте се селе у јужне земље. Дође к мени, па ме поздраве. Он дође кући. Отац није дошао. Ђорђе је отишао у град. Шта си рекао?

2. Преобрати у време будуће вежбу шесту: Ваљан ђак. (Душан ће бити добро дете. Сваки ће дан рано устајати. У школу...)

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И ПЕТА

Лето.

Дани су врло дуги, а ноћи врло кратке. Сунце жеже. Слатко воће сазрева; миришу расцветане руже и друге цвеће.

Село је занемело. Људи, жене, момци и девојке, све, што може да ради, отишло је рано јутру у поље. Жетеоци марљиво жању и бацају руковети на земљу, које везиоци за њима купе и вежу у снопове. Снопове дену у крстине.

О подне радници напуштају рад, да се одморе у хладу каква лисната дрвета. А најрадије бегују ближе извору или реци, где ће се расхладити и окупати.

Кад жега попусти, све оживи. Радници брже раде. Брапци и друге птице весело цвркућу. Кад сунце зађе, чује се блејање оваца и рика говеда. Пастори гоне нахрањену стоку кући. Село оживи. Ратари долазе кући уморни и знојави. Тешко су радили. Код куће их чека добра вечера, да уз слadak залогај прославе обилату жетву.

Разговор.

Какви су дани, а какве ноћи? Како је у природи?

Зашто је село занемело? Шта раде људи у пољу?

Шта чине о подне?

Како је, кад жега попусти? Како је увече?

Грамматика.

Звучни и беззвучни сугласници (§ 82). — Једна-
чѐње сугласника (§ 9 а).

Сугласници се деле у звучне и беззвучне:

звучни:	б	д	г	з	ж	ђ	џ	в		
беззвучни:	п	т	к	с	ш	ћ	ч	ф	х	ц

Звучан и беззвучан сугласник нѐ могу стајати један до другог у истој речи, него се морају изједначити, т. ј. први се мора мењати према другоме. Ако је други беззвучан, постане и први беззвучан (б постане п, д постане т...):

врабац	—	(враб-ца)	—	врапца, врапци
сладак	—	(слад-ка)	—	слатка, слатко
		(раз-хладити)	—	расхладити
тежак	—	(теж-ка)	—	тешка, тешко

Вежбања.

1. Диктат: ископати, исток, испит, истрести, отклонити, откривати, потписати, потпора, арапски, слушкиња, огрепсти, потпун, распарати, српски, Српкиња.

2. Напиши: а) женски и средњи род од ових придева: редак, сладак, гладак, тежак, жидак, низак, узак;

б) генитив од ових именица: залазак, предак, образац, напредак, хрбат.

3. Напиши кратак саставак „Летње вече у селу“.

VEŽBA DVADESET I ŠESTA

Svět.

Alà je lèp
 Ôvāj svēt!
 Ônde pòtok,
 Ôvde cvět,
 Tāmo nĵiva,
 Ôvde sād,
 Ěno sūnce,
 Ěvo hlād!

Svijet.

Ala je lijep
 Ovaj svijet!
 Ondje potok,
 Ovdje cvijet,
 Tamo njiva,
 Ovdje sad,
 Eno sunce,
 Evo hlad!

Tämo Dünav
Zláta pün,
Ónde tráva,
Óvde žbün.
Slávüj pësmôm
Ljúljä lüg,
Jä ga slüšäm
Í möj drüg.

Tamo Dunav
Zlata pun,
Ondje trava
Ovdje žbun.
Slavuj pjësmom
Ljulja lug,
Ja ga slušam
I moj drug.

Jovan Jovanović Zmaj

Gramatika.

Ekavski i ijekavski izgovor (§ 6).

Ekavski: lëp, svët, cvët — ijekavski: lijep, svījet, cvījet;
ekavski: pësma, óvde — ijekavski: pjësma, óvdje.

U mnogim rečima prema dugome ě u istočnom izgovoru govori se na jugu ije, a prema kratkome ě — je.

U knjigama nalazimo i ekavski (istočni) i ijekavski (južni) izgovor. Slovenci su ekavci, zato je za njih lakši istočni izgovor.

Vežbanja.

Čitaj u Dodatku pesmu „Kraljević Marko i soko“ i potraži sve reči, u kojima stoji (i)je mesto ekavskoga e.

TUMAČENJA

м. р. = мушки род, *moški spol*; ж. р. = женски род, *ženski spol*;
ср. р. = средњи род, *srednji spol*; л. = лице, *oseba*; предл. = предлог.

Вежба прва.

вѣжба — *vaja*
учионица — *učilnica*
у — *v*
видан, -дна, -дно — *svetel*
и — *in*
чѣтири — *štiri*
таван — *strop*
прозор — *okno*
у клупама — *v klopeh*; клупа,
-ѣ — *klop, -i*
господин — *gospod*
стѡ, стѡла — *miza*
стѡлица — *stol(ica)*
пред нама — *pred nami*
на таблу — *na tablo*
крѣду — *kredo* (4. sklon)
дѣсном, лѣвом рѣком — *z desno,*
levo-roko
спужву — *gobo* (4. sklon);
спужва — *goba*
и — *tudi*
ѡлѡвка — *svinčnik*
пѣро, пѣра — *pero, peresa*
писанка — *zvezek*
равнало — *ravnilo*
ѣто! — *glej!*
су — *so*
пазѣ — *pazijo*
их — *jih*
кѡрити — *grajati, karati*
најбољѣ — *najboljši*
ѣченик — *učenec*; ѣченици —
učenci
влáдају се — *vedejo se*; влáдати
се — *vesti se*

свѣ — *vsí*
вѡлѣ — *ljubijo*
ѣченикѡ — *učencev* (2. sklon
množ.)
дáнас — *danes*
звѡнце, ср. р. — *zvonček*
поспрѣмати — *pospravljati*
ѡдлазити — *odhajati*
рѣчак — *obed, kosilo*
грамáтика — *slovnica*
штáмпáн — *tiskan*
ћириловскѣ — *cirilski*
слѡво — *črka*
јѣсу — *so*
потрѡжити — *poiskati*
кѡјѣ су слѡва . . . — *katere črke*
so . . .
ѡблѣк, м. р. — *oblika*
знáчѣње — *pomen*
јѣднак — *enak*
слѡвеначкѣ — *slovenski*
дрѣкчијѣ — *drugače*
ѡстану — *ostanejo*
пѡсве — *povsem, popolnoma*
рѣкопѣснѣ — *rokopisni*
подвѣци — *podčrtaj*; подвѣһи
— *podčrtati*
јѣдáмпут — *enkrat*; двáпут —
dvakrat
вѣжбáње — *vaja*
ћирилицѡм и латиницѡм — *s ci-*
rilico in latinico
сáставак — *sestavek*
áкценат, áкцѣнта — *akcent, na-*
glas
пишѣ — *pišejo*

Вежба друга.

шкòлскѣй — šolski; шкòла — šola
 звѣти, зòвѣм — imenovati
 ѣак — dijak
 гдѣ — kje
 сѣда — sedaj
 сам — sem
 у кòјòј клýпи — v kateri klopi
 трѣћи — tretji
 крај (predl. z 2. sklonom) — pri
 пѣнцѣр — okno
 кò — kdo
 иза (predl. z 2. sklonom) — izza, za
 сѣдѣ — sedijo
 брѣћа — brata, bratje
 штѣ — kaj
 имати — imeti
 свѣќи — vsak
 гýму — brisalico (4. sklon)
 или — ali
 лёнѣр — črtalo
 зòвy — imenujejo
 јòш — še
 џѣп — žep
 мѣрамница — robček
 кѣжи! — povej!
 òрмар, м. р. — omara
 чивилук — klin, obešalo
 сѣндук — zaboj
 сýнѣр, м. р. — goba
 нѣмештај — pohištvo, oprava
 врло — zelo
 поспрѣмити — pospraviti
 хѣдѣмо! — pojdimo!
 кýни — domov; кýха — hiša
 сýтра — jutri
 òпѣт — zopet
 нѣмо дòни — bomo prišli
 зѣтѣм — potem, nato
 òвѣ рѣчи — te besede; рѣч — beseda
 ѣли — toda

Вежба трећа.

јѣ — jaz
 кѣкав, -ква, -кво — kakšen
 прѣма — proti, napram
 учтив — vljuden, prijazen
 дѣкле — torej
 ѣѣци — dijaki
 дрýгови — tovariši; дрýг — tovariš
 одговѣрати — odgovarjati
 нò — toda
 зѣиста — zares
 тѣкав, -ква, -кво — takšen
 кѣко — kakor
 Ђукића нѣмѣ — Đukića ni
 вѣћ — že
 за нѣкòлико дѣнѣ — za nekoliko dni, v nekaj dneh
 ѣто га мѣђy нама — pa bo med nami
 чýвати — varovati
 здравље — zdravje
 сѣдашнѣй — sedanji
 врѣме — čas
 пòтврдно — trdilno
 дýг, -а, -о — dolg
 лице — oseba
 úпитно — vprašalno
 пѣтѣње — vprašanje
 пѣтати — vprašati
 овѣкò — tako, takole
 код (predl. z 2. sklonom) — pri
 код кyћѣ — pri hiši, doma
 измѣнѣј — spregaj

Вежба четврта.

лѣв — lev
 сýдити — soditi
 нѣкада — nekđaj
 дòпустѣ* — je dovolil
 пòдѣницима — podložnikom; пòдѣник — podložnik
 изѣђy — pridejo, stopijo; изѣни — iziti, priti (ven)

* Svršeno prošlo vreme (orist).

прѣдѣ њ — predenj
 потўжѣ — potožijo; потўжити —
 potožiti
 о свѣдѣнїх нѣволяма — o svojih
 težavah; нѣволя — stiska,
 težava
 дѣждѣ — pride; дѣждѣ — priti
 обливен сўзама — polit s sol-
 zami, objokan; сўза — solza
 жој — ji
 нѣм — noč
 їзедено — pojedeno
 погледѣ* — je pogledal
 ѡштар, -тра, -тро — oster
 жѣр — ker
 знѣо — znal
 крївац — krivec
 ѡбичаѣ -чна, -чно — navaden
 лице — obraz
 по ѡчима — po očeh; ѡчи —
 oči
 одјѣдном — na mah, kar
 повїкнути — vzklikniti
 вўк — volk
 учїнио — storil; учинити —
 storiti
 гѡсподѣру! — o gospodar!
 клѣти, кўнѣм се — zaklinjati se,
 prisegati
 пѣт је вѣћ дѣна, штѡ сам . . . —
 pet dni je že, odkar sem . . .
 нѣшто — nekaj
 болѣстан, -сна, -сно — bolan
 жѣло — jed
 уздрѣвати — vzdrževati
 нїје їстина — ni res; їстина —
 resnica
 штѡ — kaj, kar
 кѣзати — reči; кѣжѣм — rečem,
 pravim
 кѣд — ko
 нїко — nikdo, nihče
 оптўжујѣ — obtožuje
 тїме — s tem
 учїниѣ — bo storil
 без — brez

їкакав, -ква, -кво — kak, kateri-
 koli
 ѡдѣ* — je šel
 сѣв, свѣ, свѣ — ves
 потѡм — potem, nato
 очевїдац, очевїца — očividec,
 priča
 посведѡчити — izpričati, potrditi
 жѣлити — žalovati
 зѣшто — zakaj
 с — s, z
 кѣзна — kazen
 о кѡїм живѡтїнама — o kate-
 rih živalih; живѡтїна — žival
 магарѣц — osel
 вѡ, вѡла — vol
 свїнѣче — prašič
 пѣс — pes
 дївлїѣ — divji
 звѣрад — zverine
 ѡдрѣчан, -чна, -чно — nikalen
 їменица — samostalnik
 прїдѣв — pridevnik
 зѣменица — zaimек
 брѡј — števnik
 прїлог — prislov
 свѣза — veznik
 ўсклик — medmet
 преобрѣтити — preobrniti, spre-
 meniti
 рѣчѣница — stavek
 пѣсма (4 skl. пѣсму) — pesem

Вежба пѣта.

А. дѣни — dnevi
 постѣјати, -жѣм — postajati
 країѣ — krajši
 дѡлазити, -їм — prihajati
 лїшѣ — listje
 жўтѣти, жўтїм — rumeneti
 ѡпадѣти, -ѣм — odpadati
 сѣлица — selivka
 тѡплијѣ — toplejši
 країѣви — kraji

* Svršeno prošlo vreme (aorist).

гдѣкојѣ — nekateri, kak
 ѓтварати, -ам — odpirati
 трѹхнути, -ѣм — trohneti
 крушка — hruška
 јабука, ж. р. — jabolko
 ѓрах — oreh
 вѡхе — sadje
 сазрети, -им — dozoreti
 дѣца — otroci
 пѣнати, пѣнѣм се — vzpenjati
 се, plezati
 дрвѣхе — drevje
 рѹмен — rdeč
 бацати, -ам — metati
 ѓстављати, -ам — shranjevati
 пријати, -ам — tekniti
 кромпир се вадѣ — krompir se
 koplje; вадити, -им — jemati
 (ven)
 сѣхи, сѣчѣм — rezati, sekati
 кѹпус — zelje
 грѡжђе — grozdje
 зрѣти, зрѣм — zoreti
 бѣрба — trgavec
 ала! — ah! oh!
 ѹјутру — zjutraj
 рѣно — zgodaj
 бѣрач (бѣрачица) — trgavec
 (trgavka)
 сѡбом — s seboj
 прибор — pritekline, orodje
 пѣвати, -ам — peti
 ѹвечѣ — zvečer
 рѣтар — poljedelec
 ѓрати, ѓрѣм — orati, orjem
 пѡслови — posli, opravila;
 пѡсаѡ — posel, opravilo
 довршѣвати, довршѹјѣм — do-
 končavati
 лѹди — ljudje
 спрѣмати, спрѣмам — pripravljati
 Б. башта — vrt
 ѓграђен — ograjen
 зѣмљиште — zemljišče
 засађен — zasajen
 цвѣхе — cvetje
 пѡврхе — zelenjava
 пѡкрај — poleg, ob

стаза — steza
 на лѣјама — na gredicah; лѣја —
 gredica
 на дну — na dnu; на сподњем
 концу
 ѹз плѡт — ob plotu
 гѣјити, гѣјам — gojiti
 у вртѡвима — v vrtovih
 мѣрис — vonj
 ѓособито — posebno
 бѡја — barva
 цвѣтати, -ам — cvesti
 лѣти — poleti
 карѣнфил — nagelj
 с јѣсѣни — jeseni
 ѣурђина — georgina
 мѣрисати, мѣришѣм — dišati,
 dehteti
 имадѣм = imām
 лѹк — česen, čebula
 лѡника — glavnata salata
 тѣква — buča
 корѣстан, -сна, -сно — koristen,
 -stna, -stno
 на вѡћкама — na sadnih dre-
 vesih; вѡћка — sadno drevo
 шљѣва — sliva, češplja
 црвен — rdeč
 жѹт — žolt, rumen
 таман, -мна, -мно — temen
 коштица — koščica

ѓстављати, -ам — zapuščati
 гѡдишњѣ дѡба — letni čas
 не дѡћи — bo prišel
 скѡро — kmalu
 нѣма — ni
 наставак — končnica
 радити, радѣм — delati

Вежба шеста.

вѡлѣн — priden, vrl
 ѓпран — umit
 ѓчешљѣн — počesan
 на пѡласку — pri odhodu
 ѓтац, ѓца — oče
 чѣнѣти, -им — delati

пўтем — po poti; пўт, м. р. —
 pot
 старэйш — starejši
 йшао — šel
 ўлазити, -ім — vstopati
 на месту своме — na svojem
 mestu
 ўчыти, -ім — učiti se
 задатке — naloge (4. sklon množ.)
 памтiти, -ім — pomniti
 казiвати, казујем — praviti, pri-
 povedovati
 һаціма — dijakom (3. sklon
 množ.)
 ўвек — vedno
 тэк — šele
 онда — tedaj
 родiтели — starši
 са браћом — z brati
 ў слоzi — v slogi

када — kdaj
 прoшло врэме — pretekli čas
 прoшасті прiдев — tvorno-
 pretekli deležnik II.
 свршавати, свршавам — kon-
 čevati
 крајнь — končni
 дeвoјка — dekle
 дeвoјчица — deklica
 пажлив — pazljiv
 цртати, -ам — risati
 ватра — ogenj
 ржав — slab

Вежба седма.

заклањати, -ам — varovati,
 braniti
 кiша — dež
 хладноћа — mraz
 врућина — vročina
 прiзeман, -мна, -мно — pritličen
 један — eden, en
 кат — nadstropje
 вишe — več
 с прoзорима — z okni
 крoв — streha

oцaк = дiмњaк — dimnik
 стaн — stanovanje
 пoдpум — klet
 тaван — podstrešje
 црeпом — z opeko; црeп —
 opeka
 имa — je
 пoкривeн — pokrit
 слaмoм — s slamo
 прeдсoблe — prednja soba
 лoжницa = спaвaћa сoбa —
 spalnica
 блaгoвaлiштe = тpпeзaриja —
 jedilnica
 да бyдy — da so
 трeбa — je potreben, -na, -no
 стaнoви — stanovanja (množ.)
 сyнцe — solnce
 грaд — mesto
 стaнaрa — stanovalcev, najem-
 никoв (2. sklon množ.); стaнaр
 — stanovalec

чeгa — česa
 мoгy — morejo
 дeлoви — deli (množ.); дeо, дeлa
 — del
 чимe — s čim
 пoдeљeн — razdeljen
 прoмeнa (имeницa) — sklanjatev
 (samostalnikov); прoмeнa —
 sprememba, pregibanje
 рoд — spol
 ништa — nič
 прими — sprejmi; примити,
 примим — sprejeti
 захвaлнoст — hvaležnost
 никaд — nikoli
 зaо, злa, злo — zloben, hudoben
 зaдoвoљни смo кyћoм — zado-
 voljni smo s hišo
 пaдeж — sklon
 дoзивaти, дoзивaм — klicati
 бiсмo дoзивaли — (mi) bi kli-
 cali
 oдpeдити, oдpeдим — določiti
 им — jim
 зaгpaдa — oklepaj

замѣнити, замѣнѣм — zamenjati,
nadomestiti
пõред — poleg
забõравити, -им — pozabiti

Вежба осма.

A. рõда — štorklja
лӯкав — zvit, pretkan
хтѣла — hotela
беззãзлен — nedolžen; brez hu-
dobije

je (ак.) — jo
пõзвати, пõзõвѣм — poklicati,
rovabiti
гõзба — gostija, pojedina
лїѣа = лїсица
спрѣмити, спрѣмѣм — pripraviti
жїдак, жїтка; -o — redek
чõрба — juha

у плитку тањїру — na plitkem
krožniku; тањїр — krožnik
дӯгачак, -чка, -чко — dolg, po-
dolgovat

õкусити, -им — pokusiti
дõк — medtem ko, dočim
нӯшка — gobec
за часак — v hipu
полõкати, пõлочѣм — posrebatì
освѣтити, õсвѣтѣм — maščevati
ӯкусан, -сна, -сно — okusen
ђакõниѣа — s'laščica
лãком, -а, -o — lakomen
отрчати, -им — pobegniti, od-
hiteti

рãдосно — radostno
међутїм — medtem
бõца — steklenica

ӯзимати, -ãм — jemati
пõсрамљен, -а, -o — osramočen
врãтити, врãтїм се — vrniti se
гладан, -дна, -дно — lačen

B. пловка — raca
плївати, -ãм — plavati
наумити, -им — nameniti, skle-
niti

прїдõбити, прїдõбїѣм — pri-
dobiti

далѣко — daleč
мõжѣш — moreš
лãк, -а, -o — lahek
удãвити, удãвїм се — utopiti
se, utoniti

пїтала бих — (jaz) bi vprašala
дõвõльно — dovolj
мудар, -дра, -дро — moder
сãвет — svèt, nasvet
врѣдити, -им — veljati

Ц. шӯма — gozd
двõрїште — dvorišče
пѣрад, -и — perotnina
јѣсти, јѣдѣм — jesti

мїш, м. р. (множ. мїшеви) — miš
у (предл. с ген.) — pri
õкругласт — okroglast
гӯбица — gobec
пõдгачак, -чка, -чко — precej
dolg

нõну — po noči
рїђ, рїђа, -е — rjavordeč
кїтъаст — košat
чãпорци — kremplji

јãк — močan
заврãтити, заврãтїм — skrčiti
т. j. = то jest
увуђи, увучѣм — pritegniti
кãо — kakor

йшта — sploh kaj
йспред (предл. с ген.) — pred
претврãрати, претврãрам — pre-
tvarjati, spreminjati
зãхвалан, -лна, -лно — hvaležen
прѣма — po

Вежба девета.

A. кãжњенї — kaznovani
стãти, стãнѣм — začeti
оглѣдати, õглѣдãм — oglelovati
учїнити, учїнїм се — zazdeti se
нõгу (ген. множ.) — nog
пõчѣти, пõчнѣм — začeti
кӯдити, -им — grajati
ѣто ти ловãца — glej lovce, (v tem
pridejo lovci)

пўстити, пўстим се — spustiti se, zbežati
 измаћи, измакнѣм — uiti, pobegniti
 стїи, стїгнѣм — dohiteti
 еј мѣне нѣсретнога — еј jaz nesrečnež
 издишући — umirajoč
 рѣкнѣ = рѣчѣ
 Б. гѣдити, -им — ugajati
 брдѣвит — gorat, hribovit
 шўмскї — gozdni
 їмá жѣлѣна — so jeleni
 пáпак, пáпка — parkelj
 рѣсити, рѣсім — krasiti
 грáнат — vejast, vejnat
 жѣнка — samica
 кòју зѣву кòшутѣм — ki ji pravijo košuta
 нѣмáм — nimam
 сáсвїм — popolnoma
 смѣш — rjav
 зїми — po zimi
 црвенкаст — rdečkast
 друштво — družba
 ѳбдáн — po dnevi
 їзлазити, -им — hoditi (ven)
 штѣта — škoda
 ўсев, м. р. — setev
 прї том — pri tem
 ѳпрѣзан, -зна, -зно — oprezen, previden
 б́удан, -дна -дно — чујеč
 чїм — kakor hitro, ko
 насл́тити, насл́тїм — zaslutiti
 ѳпáснѣст — nevarnost
 дáднѣм = дáм, дáдѣм
 стáдо — čreda
 смѣтати, смѣтáм — ovirati
 ўмеју (3. л. множ.) — znajo
 крѣз — skozi, po
 гýст — gost
 тѣшко — težko
 прѣлазити, -им — iti (skozi, mimo)
 зáварати, -áм — prevarati
 сáд — sedaj
 стрáна — stran

помáгати, помáжѣм — pomagati
 ѳкрѣнути, ѳкрѣнѣм се — obrniti se
 пўцати, -áм — streljati

Вежба десета.

чѣвек — človek —
 тáј — ta
 ўсáмљен — osamljen
 нájзáд — končno
 дѣсáдї му се — naveličal se je
 дѣсáдїти, дѣсáдїм — priskutiti, naveličati
 тáкѣ їстѣѣ — istotako, prav tako
 дѣсáдан, -дна, -дно — dolgočasen, neprijeten
 сáмѣна — samota
 снѣсїти, снѣсїм — prenašati
 пѣи, пѣїм — iti, odpraviti se
 сýсрести, сýсретнѣм — srečati
 ўплáшити, -им се — ustrašiti se
 смѣти, смѣм — smeti, upati se
 пѣздати, пѣздáм се — zane-sti se
 да he утѣи — da bo utekel
 нѣго — marveč
 нáмислїти, -им — skleniti
 лѣпїм нáчїном — na lep način
 спáсти, спáсѣм се — rešiti se
 сврáтити, сврáтїм се — zaviti (h komu), iti
 дѣпáсти, дѣпáднѣм се — ugajati
 стáрати, -áм се — truditi se
 да б́удѣ ѳд кѣрїсти — da bi bil koristen
 рáстерївати, рáстерїјѣм — razganjati
 дѣклѣ — dokler
 спáвати, спáвáм — spati
 нїкáко — nikakor
 ѳтерати, ѳтерáм — pregnati
 ѳтуд-ѳнуд — (letela je) sem ter tja
 пѣтѣгнѣ нїме — zamahne, udari z njim; потѣгнути, пѣтѣгнѣм — potegniti, zamahniti, udariti
 штѣ їгда мѣжѣ — kolikor najbolj more, z vso silo

размрскати, размрскам — raz-
treščiti, zdrobiti
поука — pouk
луд — neumen
ништа нема гөрѣ — nič ni hujšega
непријатељ — sovražnik
тражити, тражим — iskati
заштита — zaščita
немој друговати! — ne družì se!

непчани сугласник — mehki
(topljeni) soglasnik
образац, обрасца — zgled
свршивати, свршујем — kon-
čevati
славуј — slavec
пуж — polž
смуж — smoј (riba)
одрѣжен — določen
неодрѣжен — nedoločen
додатак, -тка — pridevek, pri-
lastek
познат — znan
споменут — omenjen
иначе — sicer
сакovati, сакујем — skovati
брз — hiter
пословица — pregovor
рђа — rђa
хвѣтати, -ам се — priјemati se
јѣфтин — cenen, po ceni
мршав — suh, pust, slab
надопунити, -ям — izpopolniti

Вежба једанаеста.

игралиште — igrišče
свакојак — raznoter, različen
род — rod, pleme
старински — starodaven
Грчка — Grška
дође* — prišel je
мѣсто — prostor
заузет — zaseden
нико се и не маће* — nihče se
ni niti zganil

* Svršeno prošlo vreme (aorist).

уступити, уступим — odstopiti
како — ko, kakor hitro
омладина — mladina
одмах — takoj
диже* — se je dvignil, -a, -o
вичући — vzklikajoč
овамо — semkaj
наоколо — naokoli
плѣскати, -ам — ploskati
ускликнути, -ѣм — vzklikniti
Грци — Grki
знадем = знам
ваља — je potrebno
једини — edini
живот — življenje
трѣба да идѣмо — potrebno je,
da gremo; moramo iti
свѣда — povsod

наћи, наћем — najti
сѣсти, сѣднем — sedeti
напомена — opomba
непостојан, -а, -о — nestalen
помичан, -чна, -чно — premičen,
giblјiv
прелазити, -ям — prehajati
с тобом — s teboј
рѣба — blago
хѣјде! — pojdi!

Вежба дванаеста.

А. милосрдан, -дна, -дно — us-
miljen
лъѹт — hud
ѹгао, ѹгла — ogel
стајати, стѹјим — stati
немохан, -на, -но — šibek, sla-
boten
вѣран, -рна, -рно — zvest
милостиња — miloščina, vbo-
гајме
јадан, -дна, -дно — nesrečen,
reven
пружати, пружам — iztegovati
пролазник — mimoidoči, pešec

удѣлити, удѣлим — vbogajme
 dati
 што су кòји мòгли — kar je kdo
 mogel
 идүһи — gredoč
 прòһи, прòһем — mimo iti
 түда — tod
 кўкаван, -вна, -вно — reven,
 ubožen
 немајуһи — ker ni imel
 нїкакав, -ква, -кво — nikak,
 noben
 извадити, -им — izvleči, vzeti (iz)
 хлѣб — kruh
 пòнео — ponesel; пòнѣти, по-
 нѣсѣм — ponesti
 благодаран, -рна, -рно — hval-
 ležen
 пòдне — poldne
 оближньй — bližnji
 околина — okolica
 су òтишли — so odšli
 удаљѣнијй — oddaljenejši
 рўчати, рўчам — kositi
 завидети, -им — zavidati
 сирòмах — siromak
 Б. прàведнїк — pravičnik
 слўжбенїк — služabnik
 пòштовати, пòштујѣм — spošto-
 vati
 млàһй — mlajši
 һе пòштовати — bodo spošto-
 vali
 пòнѣти, понѣсѣм се — prevzeti se
 пòништити, -им се — ponižati se
 туһ — tuј
 лàкомити се — lakomen biti
 сàмрт = смрт
 скр̄штен — prekrizan
 прàведан, -дна, -дно — pravičen
 Ч. нàсред (предл. с ген.) — sredi
 у кòјòј — v kateri
 нàлазити, -им се — nahajati se,
 biti
 тр̀пеза — miza
 нàместити стò — pogrniti mizo
 нàместити, -им — postaviti
 пр̀е нѣго ли — preden

стòльнàк — namizni prt
 њїме — z njim
 уз (предл. с ак.) — pri, ob, poleg
 кàшика — žlica
 вїљушке — vilice
 нàјпр̀е — najprej
 вàриво — sočivje, prikuha
 кàдшто — včasih
 гїбаница — potica
 һүтети, һүтїм — molčati
 прїстòјан, -јна, -јно — dostojen
 штòгод — nekaj
 кàмо — kam
 иàко — čeprav
 претвàрàње — spreminjanje
 глàсити, глàсим — glasiti se
 мѣњати, мѣњам — sklanjati
 упòредити, -им — primeriti
 мòгуһѣ — mogoče
 спàзити, -им — zapaziti
 ўзми — vzemi; ўзѣти, ўзмѣм —
 vzeti
 лàһа — ladja
 сўседов — sosedov
 пўтнїк — (po)potnik
 сàстати, сàстанѣм се — sestati se

Вежба тринаеста.

А. двà мїша — dve miši
 прòһи, прòһем (прошаста при-
 дев: прòшао, -шла, -шло) —
 miniti, preteči
 òткакò — odkar
 граһанин — meščan
 сѣљанин — vaščan
 јѣднога дàна — nekega dne
 смїслити, -им — izmisliti, skle-
 niti
 пòһи у пòходе прїјателю —
 obiskati prijatelja; пòходе,
 ж. р. множ. — obisk
 јѣдва — komaj
 дòчекати, -ам — pričakati
 ўсред (предл. с ген.) — sredi
 изнѣти, изнѣсѣм — iznesti, na-
 nesti

комадин — košček
 окорео, -рела, -рело — trd
 чувати, чувам — hraniti
 господскій — gosposki; госпѡд-
 ство — gospostvo
 зѹб — zob
 навикао, -кла, -кло — navajen
 прогѹтати, -ам — pogoltniti
 машући главоm — majaje z gla-
 vo; махати, машем — mahati
 оставити, -им — zapustiti
 хајде! — poјdi!
 вечера — večerja
 стйћи, стйгнем — dospeti
 домаћин — gospodar
 очима, дат. множ. — očem
 из кола — iz voza; кола, множ. —
 voz
 ѹглови = множ. од ѹгао
 не знајући — ne vedoč
 где he се сакрити — kje se bo
 (bi se) skril; сакрити, сакри-
 јем — skriti
 тешити, -им — tolažiti, miriti
 понудити, -им кога — ponuditi
кому
 кѹшати, -ам — pokušati
 слѹшкиња — služkinja
 кад . . . кад — zdaj . . . zdaj
 час — hip
 стрмоглавце — strmoglavо, na
 vrat na nos
 кѹд који мѡжѣ — kamor kdo
 more; кѹд — kam(or)
 заклинати, -њем — rotiti
 говорѣћи — govoreč
 на част ти — hvala ti, imej le
 Б. село — vas
 поређење — primerjava
 породица — družina
 бавити, -им се — pečati se
 обрађивањем — z obdelovanjem
 гајѣње стѡкѣ — živinoreja; га-
 јѣње — gojitev, reja; стѡка —
 živina
 пѡдале — precej daleč
 ѡко (предл. с ген.) — okoli
 зграда — stavba

вајат — prizidek s spalnicami
 кош — kašča
 чардак — koruznjak (shramba
 za koruzne stroke)
 амбар — žitnica
 млеко — shramba za mleko
 һилер — jedilna shramba
 воћњак — sadni vrt
 сѣљачкй — kmetiški
 ѹкуханин — домаћин
 рѣтко — redko
 пѡстављен каменом — tlakovan;
 пѡставити, -им — postaviti
 прашина — prah
 воћака = ген. множ. од воћка
 вѣздух — zrak
 пѡнајвише — većinoma
 тежак, тежѡка — poljedelec
 обрађивати, обрађујем — obde-
 lovati
 занатлија, м. р. — obrtnik
 занат, м. р. — obrt
 надлештво — urad
 црква — cerkev
 вѡрош, -и — mesto
 већи — већи
 пѡдигнут — zgrajen; пѡдићи,
 пѡдигнем — dvigniti, zgraditi
 спрат — nadstropje
 мањи — manjši
 калдрисати, -шѣм — tlakovati
 пѡплочан — tlakovan
 пешѡк, пешѡка — pešec
 јурити, јурим — hiteti, drveti
 чинѡвник — uradnik
 жйвље — bolj živo, živahnjeje
 стйгао, -ла, -ло = прошати
 придев од стйћи
 напѡкон — končno
 јѣдна дѡ другѣ — druga poleg
 друге; до — zraven, poleg
 сѣоскй — vaški
 градскй — mestni
 изѹзѣв — izvzemši
 басна — basen
 брдо — hrib, gora
 мален — majhen

Вежба четрнаеста.

А почёти, почнѣм — začeti (se)
 нѣзак, нѣска, -о — nizek
 крѣтати, крѣнѣм — gibati, pre-
 mikati

тужан, -жна, -жно — žalosten
 дувати, дувам — pihati
 хладан, -дна, -дно — hladen,
 mrzel

вѣтар — veter
 замрзле баре — zmrznile so
 mlake; бара — mlaka
 огртач — odeja

бийе (ср. р. једн.) — rastline
 помрзнути, -ѣм — zmrzniti
 буба — mrčes, hrošč
 змија — kača

кртица — krt
 завлăчити, завлăчим се — lesti (v)
 рупа — luknja, jama
 ѱмотан — zvit, sključen

ѱкочен — otrpel, odrevenel
 износити, износим — nositi (ven)
 посипати, -ам — potresati
 најтоплији — najtoplejši

вздан — ves dan
 йпак — vendar
 правити, -им — delati

човек од снѣга — sneženi mož
 мѣтнути, мѣтнѣм — postaviti
 чибук — pipa
 грудвати, -ам се — kepati se

извлăчити, извлăчим — vleči
 (ven, gor)
 клизати, -ам (се) — drsati (se)
 као да имају — ko da bi imeli

крило — perot
 дѣчји — otroški
 Б. одѣло — obleka

обућа — obuvало
 заштѣтити, заштѣтитѣм — zava-
 rovati
 стѣдѣн, -и — mraz

ваља нам изићи — potrebno
 nam je iti, moramo iti; изићи,
 изићѣм — iziti, iti (ven)
 обући, обучѣм — obleći

навући, навучѣм — natakniti,
 obleći, obuti

рубље — perilo
 кошуља — srajca
 гаће, ж. р. множ. — spodnje
 hlače, gate

вѣнен — volnen
 чарапа — nogavica
 чăкшире, ж. р. множ. — hlače
 сѣкња — krilo

пăпуча — copata
 пошто — potem ko
 очѣшљати, очѣшљам — роѣ-
 сати

ципела — čevelj
 чѣзма — škorenj
 иза тога — po tem

прслук — telovnik
 капут — suknja
 огртач — površnik
 кабаница = плăшт — plašč

бунда = шѣба — kožuh
 шѣшир — klobuk
 капа од сѣкња — kapa iz sukna

шѣбара — kučma
 дѣбљи — debelejši
 лѣтњи — (po)letni

топлина — toplota
 пуштати, пуштам — puščati,
 dopuščati
 дѣпрѣти, дѣпрѣм — dospeti

трѣбати, -ам — potrebovati
 збирна йменица — skupno ime
 показивати, показујѣм — kazati
 подмет — osebek

прирок — povedek
 Вежба петнаеста.

ѱтаѣбина — očetnjava, domo-
 vina
 гдѣ — kje, kjer
 мѣо, -ла, -ло — mil, drag

први пут — prvi krat, prvič
 нарѣчје — naročje
 рѣчима — z besedami
 завичај — domovina, rojstni kraj

јачати, -ам — krepiti se, postajati močnejši
 у вама — v vas
 бӯјати, бӯјам — naraščati, kipeti
 мѣсто рођења — rojstni kraj
 вѣх — marveč
 рѣјак — sorodnik
 пѣзнанѣк — znanec
 ѡбим — obseg
 шѣрѣ — širši
 славујев — slavčev
 играти се лѡптѣ и дрӯгих игара — igrati se z žogo in druge igre; лѡпта — žoga; игара = ген. множ. од игра
 пренѡсити, пренѡсим — prenašati
 на њѣх — na nje
 чѣтав — ves
 прѣдео, -дела — kraj, pokrajina
 зѣмљин шар — zemeljska obla
 за вас — z vami
 нѣраздвѡјан, -јна, -јно — ne-ločljiv
 вѣза — vez
 говѡрити ѣстѣм јѣзиком (инстр.) — govoriti isti jezik
 ўстанова — naprava
 ѣстѡрѣјскѣ — zgodovinski
 нѣвика — navada
 одушевљавати (-шѣвљавѣм) се прѡшлошћу — navduševati se s preteklostjo; прѡшлѡст — preteklost
 изглѣдати (изглѣдам) на будӯћност — pričakovati bodočnost
 слѣдак, слѣтка, -о — sladek, sladka
 прѣдак, прѣтка (множ. прѣци) — prednik
 обӯхваѣн — obsežen; обӯхватити, -им — objeti, obseči
 ѡсѣћати, -ам — čutiti
 мајушан, -шна, -шно — prav majhen
 њӯ — njo
 врѣјати, врѣјам — žaliti
 уврѣдити, уврѣдим — razžaliti

задӯжио нас је захвѣлношћу — dolžni smo mu hvalečnost;
 задӯжити, задӯжим — zadolžiti

јѡтовѣње — mehčanje
 ўхватити, -им — ujeti, zasačiti
 признѣвати, признѣјѣм — priznavati

Вежба шеснаеста.

А. чѣс (множ. чѣсови) — ura
 минут м. р. — minuta
 сѣкунѣда = ген. множ.
 препѡдне — dopoldan
 послепѡдне — popoldan
 указѣвати, указѣјѣм — pokazovati
 свѣтлѡст — svetloba
 ѣзлаз — izhod, vzhod
 зѣлазак, зѣласка — zahod
 сӯтон — mrak
 вѣче, вѣчера ср. р. и м. р. — večer
 наѣтајати, -јѣм — nastajati, -jam
 чѣнити, -ѣм — tvoriti
 сѣдмица — teden
 понѣдѣлак — ponedeljek
 ўторак — torek
 четвѣтак — četrtek
 пѣтак — petek
 сӯбота — sobota
 рѣднѣ дѣн — delavnik; рѣднѣ — delavni
 нѣдѣлѡм — v nedeljo
 одмѣрати, одмѣрам се — počivati
 мѡлити, мѡлим се (Бѡгу) — moliti
 гѡдина — leto
 сѣчань, -чѣа = јѣнуѣр
 вѣљача = фѣбруѣр
 ѡжујак, ѡжӯјка = мѣрт — marec
 трѣвань, -вѣа = ѣприљ
 свѣбань, -бѣа = мај
 лѣпань, -пѣа = јуни — junij
 срѣпань, -пѣа = јули — julij
 колѡвоз = ѣвгуст

рўжан, -жна = септѣмбар — september

лїстопад = октѣбар — oktober

студенї = нѣвѣмбар — november

прѣсїнац, прѣсїнца = дѣцѣмбар — december

прѣст — navaden

прѣступан, -пна, -пно — prestopen

гѣдишньї — letni

дѣба, ср. р. (не мења се) — doba, čas

прѣлеће — pomlad

лѣто — poletje

и т. д. = и тако даље — i. t. d.

Б. часѣвник — ura

сказалька — kazalec

цѣпни — žepni

бўдїлник — budilka

тѣрань, тѣрња (множ. тѣрњевї) — stolp

брожчаница — kazalo (pri uri)

обѣлежен — zaznamovan

арапскї — arabski

брѣйка — številka

тѣрати, -ам — gnati

бѣт (множ. бѣтовї) — bet, klavido, utež

котачи — kolesce

кўцати, -ам — trkati, biti

дўжї — daljši

ништица = нўла — ničla

рѣднї брѣј — vrstilni števnik

сабїранье — seštevanje

одўзиманье — odštevanje

манье — manj

рѣжен — rojen

ослѣбѣдїти, ослобѣдїм — osvoboditi

Вежба седамнаеста.

А. пѣморац, пѣмѣрца — mornar,

поморшчак

упїтати, упїтам — vprašati

пѣгїнути, -ѣм — poginiti, umreti

мѣре — morje

їни, їдѣм — iti

наставїти, -їм — nadaljevati

смѣјуи се — smeje se

Б. пѣродица — družina

мѣјка — mati

кнї — hči

нѣјстарїјї — najstarejši

назївати, назївам — imenovati, klicati

бѣба, бѣбо = тѣта = тѣтица (вок. тѣтице) — oče, očka

мѣсто — namesto

ўжї — ožji

бѣкица — babica

стрїц (множ. стрїчеви) — stric

ўјак, -а — ujec

тѣтка — teta

ўнук — vnuk; ўнука — vnukinja

сїнѣвац — bratič, nečak (po bratu); сїнѣвица — nečakinja (po bratu)

нѣчак — nečak; нѣчака — nečakinja

сѣстри — sestrič, nečak (po sestri); сѣстричина — nečakinja (po sestri)

зѣједно — skupaj

бѣба — stara mati, babica

иманье — imetje, posestvo

ўправљати (-ам) кўнѣм — voditi hišo

кўннї — hišni

разговарати, разговарам се — razgovarjati se

зѣѣг тогѣ — zaradi tega

бѣјати, -їм се — bati se

нѣј — njej

прїсвојан, -јна, -јно — svojilen

прѣчитати, -ам — prečitati

пѣсамѣ = ген. множ. од пѣсма

сўседа — soseda

дугѣвати, дўгўјѣм — dolgovati

сѣнати, -ам се — spominjati se

прѣстати, -нѣм — prenehati

влѣдѣнье — vedenje

јўчѣр — včeraj

ўцѣбнїк — učna knjiga

Вежба осамнаеста.

мајмун — opica
штеточиња — škodljivec
угостити, угостим — pogostiti
затрпати, -ам — zagrebsti, za-
kriti
кестен — kostanj
пèни, пèчём (3. л. множ. пèку)

— peći
jа бих — jaz bi
вèштиј — bolj vešč, spretnejši
штò — ker
лāскати, -ам — prilizovati se
изгртати, изгрћём — izkopavati,
izgrebati
пāk — pa
лўпити, -ям — lopniti, udariti;
planiti
разбећи, разбегнём се — razbe-
žati se
прљити, прљим — smoditi, peći

лични — osebni
пòтпун — popoln
почётак, -тка — začetek
òдѣлен — ločen
припрёмити, припрёмим — pri-
praviti

Вежба деветнаеста.

пòшаљём = пòшьём
убўдўће — v bodoče, odslej
зāшто да бўдёмо — zakaj bi bili
тā — saj
невāљао, -ла, -ло — malopriden
изазивати, изазивāм — izzivati
напустити, напустим — zapustiti
нèће бити — ne bo; бйће — bo
прèпрека — ovira, zapreka
йзмеђу (предл. с ген.) — med
вèчит — večen
глўп — neumen
пòслē — pozneje
пòстати жртвóm (инстр.) — po-
stati žrtev

пòказни — kazalni
хòшу ли да ўзмём? — ali naj
vzamem?
свйћати, свйћам се — ugajati
чйја — čigav
пòпунити, -им — izpopolniti
слўжāвка — služkinja
дйвити, дйвим се — čuditi se

Вежба двадесета.

А. пйталица — (šaljivo) vprašanje
пéтао, пéтла — petelin
зёц — zajec
слāђй — slajši
лèкар — zdravnik
бòлест — bolezen
ўмирати, -ём — umirati
глāд, ж. р. — glad
пйће — pitje, pijača
нāгорй — najhujši
нāюглашёнй — najbolj na glasu
ономāдне — ondan, nedavno
Б. слāгати, слāжём — zlagati se
залўду — zastonj
йјем = јёдём
умильāвати, умильāвāм се — pri-
lizovati se
огрèпти, огрèбём — popraskati
мйловати, мйлуйём — ljubiti
кāрати, кārāм — grajati, kaznovati
онākй — tak(šcn)
стйдети, -им се — sramovati se
понòсити, пòносим се — ponā-
šati se
рўгāше* се — se je rogaj; рўгати,
рўгāм се — rogati se
пòнуђаше* — je ponujal; пону-
ђати, понуђам — ponujati
о (предл. с лок.) — na, ob
сўд — sod
напунити, -им — napolniti
ударати, -ам нā што — dišati
ро чём
кākотати, -ћём — kokodakati
јāје — jajce

* Nesvršeno prošlo vreme (imperfekt).

односнй, -сна, -сно — oziralni
шѣтати, шѣтам — sprehajati se
израћивати, израћујем — izdelo-
vati

хартѣја — papir
глѣтка — gladka
плѣкати, плѣчѣм — jokati

Вежба двадесет и прва.

А. бѣка — stara mati, babica
бѣбушчице = вок. од бѣбушчи-
ца — babica
кѣдгод — kedaj
исправити лѣжа — zravnati hr-
bet, vzravnati se; лѣжа, ср. р.
множ. — hrbet

кѣса, ж. р. једн. — lasje
хѣла — obleka
'ваку = оваку; овакй — takšen

вѣлда — menda, brzkone
скрхати, -ам — zlomiti
та — ра

зѣр — ali, mar
хѣну л' и ја да ђстарйм — ali
bom tudi jaz ostarela

сѣд — siv
смѣжурѣн — zgrbančen
згѣрен — sključen

бѣш — prav
лѣк — zdravilo
дѣ вѣка — večno

Б. ѣзести, ѣзедѣм — pojediti
јѣрам (множ. јѣрмови) — jarem

тврдица — skoruh
гѣрѣ — huje

Вежба двадесет и друга.

А. срѣћа — sreča
скѣпити, -йм се — zbrati se
дѣбро — dobrina

мѣдрѣст — modrost
питѣмина — obdelana zemlja
Ѣнглѣз — Anglež

Францѣз — Francoz
пѣра — denar
рѣт — vojna

Тѣрчин (множ. Тѣрци) — Turek
прѣ нѣго штѣ — preden
ѡстаде* — je ostal, -a, -o

Б. мѣдрац, мудраца — modrec,
modrijan
шѣтао полѣнѡм — sprehajal se

је ро полјани
докѣчити, дѡкѣчим — doseћи;
razumeti

нѣбескй — nebeški
тѣјна — tajnost, skrivnost
ѣпасти, ѣпаднѣм — pasti (v)

извѣһи, извѣчѣм — izвлећи
хтѣти — hoteti

Вежба двадесет и трећа.

А. чѡвѣчйй — ѡloveški
тѣло, тѣла — telo, telesa
јѣднѡм — некоѡ

пѡсвадити, -йм се — спрети се
јѣднѡ другѡме — drug drugemu
мрмљати, -ам — mrmrati

жвѣтати, жвѣһѣм — žvečiti
жѣлудац, жѣлуца — želodec, že-
lodca

пѡбѣунити, пѡбѣунйм се — upreti se
сѣхнути, сѣхнѣм — veniti, sušiti se
ѣстом — ше

лѣдѡст — neumnost
свѣћати, -ам се — prepirati se
лѣтити, -йм се — lotiti se

Б. нѣјвѣжнйй — najvažnejši
лѣбања — lobanja
ѡбрва — obrv

кѣпак, кѣпка — veka
трѣпавица — trepalnica
ѡбраз — lice

ѣсница — ustnica
нѣпце — nebo (v ustih)
мѡзак, мѡзга — mo gani

ѣтврђѣн — pritrjen
грѣди, ж. р. множ. — prsi

* Svršeno prošlo vreme (aorist).

трбух — trebuh
 слабина — lakotnica
 мйшка — roka; nadlaket
 лăкат — laket; podlaket
 шăка — pest
 нăкат — nohet
 бŷт — stegno
 гъăт, -а — golén
 табан — podplat
 плућа — pljuća
 желудац вăри јело — želodec
 prebavlja jed; вăрити, вăрим
 — kuhati
 спроводити, спроводим — spre-
 vajati
 крв, крви — kri
 удисати, удишем — vdihovati
 пипати, -ам — tipati
 чуло — čut
 да нѣмамо — če ne bi imeli
 нѣ бисмо — (mi) ne bi
 зăједница — skupnost, družba
 ђрŷе — orodje
 запăлити, запăлим — zažgati
 свећа — sveća
 путовати, пŷтујем — potovati
 рйбар — ribiç
 притрчати, -им — priteçi

Вежба двадесет и четврта.

прѳмехуран, -рна, -рно — pre-
 meten, prizadeven
 кѳтарица — košara, koš
 дѳк — kadar, ko
 отйћи, ѳтидем — oditi, iti
 дŷћан — trgovina
 поћи ŷлицѳм — iti po cesti
 прѳлити, прѳлијем — razliti
 бŷдŷћя — bodoçi, prihodnji
 скрăћен — skrajšan
 одбăцивати, одбăцујем — od-
 rahovati
 мŷња — blisk
 сѳвати, сѳвам — bliskati se
 блйстати, -ам — svetiti se, leske-
 tati se

рŷдети, -им — rdeti
 грăдити, грăдим — zidati, delati
 лăста — lastavica

Вежба двадесет и пета.

жѳћи, жѳжем — pripekati
 сазрѳвати, сазрѳвам — dozorevati
 расцвѳтати, -ам се — razcvesti se
 занѳмети, -им — onemeti
 мѳмак, -мка — mladeniç, fant
 жѳтелец, жѳтеѳца — ženjec
 рŷковѳт, ж.р. — peščica, rokovet
 вѳзилац, вѳзиѳца — vezavec
 кŷпити, -им — pobirati, zbirati
 дѳсти, дѳнем (дѳдем) — devati,
 zlagati
 крстина — kopica
 рăдник — delavec
 напŷштати, напŷштăм — опу-
 ŷçати, запущати
 рăд — delo
 одмѳрити, одмѳрим се — od-
 poçiti se
 хлăд — senca
 лйснат — listnat
 дрво, дрвета — drevo
 најрăдијѳ — najraje
 йзвору — k izviru, k studencu
 расхлăдити, расхлăдим се —
 ohladiti se
 окŷпати, окŷпам — okopati
 жѳга — pripekanje, soparica
 брже — hitreje
 цвркŷтати, цвркŷћем — çivkati,
 žvrgoleti
 зăћи, зăћем — zaiti
 блѳјање — meketanje
 овăца = ген. множ. од ѳвца
 рйка — mukanje
 нахрăнити, нахрăним — nakrmiti
 ŷмбран, -рна, -рно — truden
 знѳјав — poten, znojen
 чѳкати, -ам — çakati
 зăлогăј — grizljaj, založek
 обйлат — obilen, bogat
 жѳтва — žetev
 звŷчан, -чна, -чно — zveneç

бѣзвучан, -чна, -чно — nezvенеč
 једначѣње — prilikovanje
 изједначити, -једначим — izena-
 čiti, priličiti
 прѣма — po

Вежба двадесет и шеста.

онде — tam(kaj)
 овде — tu(kaj)
 сѣд — nasad

ѣно! — glej!
 тамо — tam(kaj)
 Дѹнав, м. р. — Donava
 пѹн — poln
 жбѹн — grm
 љѹљати, љѹљам — zibati, zazi-
 bavati
 лѹг — log, gaj

Источни — vzhodni
 лѣкши — lažji

Latinska	Српска	Кирилица	Латинска
o	o	o	o
a	a	a	a
p	p	p	p
r	r	r	r
s	s	s	s
t	t	t	t
c	c	c	c
u	u	u	u
f	f	f	f
h	h	h	h
š	š	š	š
č	č	č	č
k	k	k	k
s	s	s	s

PREGLED GRAMATIKE*

PISMO

§ 1. Ćirilica i latinica.

Srpskohrvatski jezik piše se ćirilovskim ili latinskim slovima. Sva slova skupa čine azbuku ili abecedu. Azbučni red ćirilice je ovaj:

Latinica	Ćirilica		
	rukopisna	štampana	kurzivna
a A	<i>a A</i>	а А	<i>а А</i>
b B	<i>б Б</i>	б Б	<i>б Б</i>
v V	<i>в В</i>	в В	<i>в В</i>
g G	<i>г Г</i>	г Г	<i>г Г</i>
d D	<i>д Д</i>	д Д	<i>д Д</i>
đ Đ	<i>ђ Ђ</i>	ђ Ђ	<i>ђ Ђ</i>
e E	<i>е Е</i>	е Е	<i>е Е</i>
ž Ž	<i>ж Ж</i>	ж Ж	<i>ж Ж</i>
z Z	<i>з З</i>	з З	<i>з З</i>
i I	<i>и И</i>	и И	<i>и И</i>
j J	<i>ј Ј</i>	ј Ј	<i>ј Ј</i>
k K	<i>к К</i>	к К	<i>к К</i>

* Nepoznate reči traži straga u rečniku.

Latinica

Ćirilica

rukopisna

štampana

kurzivna

l L

л Л

л Л

л Л

lj Lj

љ Љ

љ Љ

љ Љ

m M

м М

м М

м М

n N

н Н

н Н

н Н

nj Nj

њ Њ

њ Њ

њ Њ

o O

о О

о О

о О

p P

п П

п П

п (п) П

r R

р Р

р Р

р Р

s S

с С

с С

с С

t T

т Т

т Т

т (т) Т

ć Ć

ћ Ћ

ћ Ћ

ћ Ћ

u U

у У

у У

у У

f F

ф Ф

ф Ф

ф Ф

h H

х Х

х Х

х Х

c C

ц Ц

ц Ц

ц Ц

č Č

ч Ч

ч Ч

ч Ч

dž Dž

џ Џ

џ Џ

џ Џ

š Š

ш Ш

ш Ш

ш Ш

§ 2. Pismeni znaci.

1. tačka (.)	6. znak uzvika (!)
2. zapeta ili zarez (,)	7. znak navođenja („“)
3. tačka sa zapetom (;)	8. znak zagrada ( )
4. dve tačke (:)	9. crtica (—)
5. znak pitanja (?)	10. apostrof (')

GLASOVI

SAMOGLASNICI

§ 3. Samoglasnici srpskohrvatskoga jezika.

Samoglasnici (vokali) su *a, e, i, o, u* i katkada *r* (*mrtav, prst*). Poluglasa (slovenačko *e* [ə]: *pes, starec*) nema u srpskohrvatskome jeziku.

§ 4. Dugi i kratki samoglasnici.

Samoglasnici su dugi ili kratki.

U reči *dan* je *a* dugo; ono se izgovara otegnuto, kao da su dva *a*: *daan*. Tako još *glava* (izgovori *glaava*), *zec* (*zeec*), *početak* (*počeetak*), *sin* (*siin*), *srna* (*srrna*) . . .

U rečima *brat, magla, riba, selo* svi su samoglasnici kratki.

§ 5. Akcenti.

1. Dugi samoglasnici izgovaraju se tako, da glas pada ili da se diže. Tako u reči *dan* jačina glasa *a* silazi iz visine na niže, kao da *a* izgovaramo u dva sloga bez prekida: *dān*. U reči *glava* jačina glasa *a* u prvom slogu uzlazi iz nizine na više, kao da *a* izgovaramo u dva sloga bez prekida: *glāava*.

2. Takvu razliku opažamo i kod kratkih suglasnika. U reči *brat* glas pada, ali vrlo brzo (brže nego u reči *dan*), jer je slog kratak. U reči *magla* glas se u prvom slogu diže, ali kraće vremena nego u reči *glava*, jer je slog kratak.

Prema tome razlikujemo dva jaka akcenta ili naglasaka (glas pada: *dan, brat*) i dva slaba (glas se diže: *glava, magla*).

Jak akcenat na dugom slogu zove se snažan; beleži se znakom $\hat{}$ (*dān*);

jak akcenat na kratkom slogu zove se oštar; beleži se znakom " (*brät*);

slab akcenat na dugom slogu zove se visok; beleži se znakom ' (*gláva*);

slab akcenat na kratkom slogu zove se blag; beleži se znakom ` (*màgla*).

Pregled:

	dug	kratak
jak	^ (<i>snažan</i>)	" (<i>oštar</i>)
slab	' (<i>visok</i>)	` (<i>blag</i>)

Primeri: 1. dän, zéc, sîn, gröblje, súnce, cřkvice . . .

2. brät, brëme, rïba, pölje, vûna, vřt . . .

3. gláva, počétak, prepisívati, nóževi, posúđiti, sřna . . .

4. màgla, sèlo, biser, pòtok, sùza, mřtav . . .

Nenaglašeni samoglasnici su obično kratki, ali mogu biti i dugi. Tu dužinu beležimo znakom -: ïdëm, mřšlïm, vřdïm, pïtäm, jùnäk, náredník, stārācā.

§ 6. Ekavski i ijekavski izgovor.

cvët, svët, lëp — *cvijet, svijet, ljep*

pësma, óvde — *pjesma, óvdje*

U mnogim rečima govori se u istočnom izgovoru srpsko-hrvatskoga jezika *e* (*cvet, pesma*), a na jugu *ije* ili *je* (*cvijet, pjesma*). Prema tome razlikujemo ekavski (istočni) i ijekavski (južni) izgovor.

Ako je u ekavskom izgovoru *dugo e*, govori se u ijekavskome *ije*;

" " " " " kratko e, " " " " " je.

§ 7. Nepostojano *a*.

stārac — gen. *stārca*, dat. *stārцу* . . .; *päs* — *psä, psü* . . .;

döbar — ž. r. *döbra*, sr. r. *döbro*; *krätak* — *krätka, krätko* . . .;

ösam — *ösmï*; *sëdam* — *sëdmï*.

Glas *a*, koji u jednim oblicima iste reči stoji, a u drugima ga nema, zove se nepostojano ili pomično *a*.

U slovenačkom jeziku mesto njega stoji poluglas (*a*): stārec (izgov. stārēc), pes, dober, kratek, osem, sedem.

SUGLASNICI

§ 8. Deoba suglasnika.

1. Suglasnici su a) nepčani: *j, lj, nj; č, ž, š; ć, đ, dž*;
 b) nenepčani: *p, b, f, v, m; t, d; n, r, l; c, z, s; k, g, h*.
2. Suglasnici se još dele u

a) zvučne (jasne): $b \mid d \mid g \mid z \mid \check{z} \mid \check{d} \mid \check{d}\check{z} \mid v \mid$
 b) bezvučne (mukle): $p \mid t \mid k \mid s \mid \check{s} \mid \check{c} \mid \check{c} \mid f \mid h \mid c \mid$

3. Glasova *ć* i *đ* nema u slovenačkom jeziku. Glas *ć* se izgovara mekše nego *č* (sredina jezika prilazi mestu iza gornjih prednjih zuba); *đ* se izgovara na istom mestu, gde i *ć*, samo je zvučno.

Glas *dž* (*y*) je isti glas kao *č* u slovenačkim rečima *določba*, *opravičba*.

§ 9. Jednačenje suglasnika.

		zvučni	bezvučni
a) <i>vrábac</i> — <i>vráp-ca</i>		<i>b</i>	— <i>p</i>
<i>sládak</i> — <i>slát-ka</i>		<i>d</i>	— <i>t</i>
<i>nízak</i> — <i>nīs-ka</i>		<i>z</i>	— <i>s</i>
<i>téžak</i> — <i>těš-ka</i>		<i>ž</i>	— <i>š</i>
		bezvučni	zvučni
b) <i>glās</i> — <i>gláz-ba</i>		<i>s</i>	— <i>z</i>
<i>svāt</i> — <i>svād-ba</i>		<i>t</i>	— <i>d</i>

Zvučan i bezvučan suglasnik (v. § 82) ne mogu stajati jedan do drugoga u istoj reči, nego se moraju izjednačiti, t. j. prvi se mora menjati prema drugome; dakle a) ako je drugi suglasnik bezvučan, mora i prvi postati bezvučan; b) ako je drugi zvučan, mora i prvi postati zvučan.

I slovenački jezik poznaje ovo jednačenje, samo se ono u pismu ne beleži (etimološki pravopis). U srpskohrvatskom jeziku se piše onako, kako se govori (fonetski pravopis).

§ 10. Pretvaranje suglasnika *k, g, h*.

1. *đak* — *đáč-e; čöveč-e*;
drûg — *drûž-e; Bôž-e*;
sirômah — *sirômaš-e; ôraš-e*.

Suglasnici *k, g, h* ispred *-e* u vok. jednine muških imenica prelaze u *č, ž, š*.

2. a) *rúka* — *rúc-i, u rúc-i; réc-i, na réc-i;*
knjiga — *knjíz-i, ù knjiz-i; nòz-i, na nòz-i;*
snàha — *snàs-i, o snàs-i;*
- b) *đák* — *đác-i, đác-ima; junác-i, junác-ima* (isp. slov. *otrok* — *otroci*)
drûg — *drûz-i, drûz-ima;*
siròmah — *siròmas-i, siròmas-ima, òras-i, òras-ima.*

Suglasnici *k, g, h* ispred samoglasnika *-i* prelaze u *c, z, s*
 a) u dat. i lok. jednine ženskih imenica s nastavkom *-a*; b) u množini muških imenica osim u gen. i akuz.

§ 11. Pretvaranje suglasnika *c* u *č*.

stàrac — *stàrč-e; strič-e, tìgòvč-e.*

Suglasnik *c* ispred *-e* u vok. jednine muških imenica prelazi u *č*.

§ 12. Jotovanje suglasnika.

Kad stoji glas *j* iza nekih suglasnika, spaja se s tim suglasnicima. To spajanje zove se jotovanje.

1. slov. *cvet-je* — sh. *cvěće*; instr. *pāměću*;
 „ *lad-ja* — „ *lāđa*; instr. *zāpověđu*.

Grupe *tj, dj* prelaze u *ć, đ*.

2. slov. *zdrav-je* — sh. *zdrāvlje*; instr. *ljúbavlju*;
 „ *podneb-je* — „ *pòdněblje; žābljī*;
 „ *kop-je* — „ *kòplje; snòplje*.

Grupe *vj, bj, pj* prelaze u *vlj, blj, plj*.

§ 13. Pretvaranje suglasnika *l* u *o*.

- a) Slov. *bil, sedel, dal, pepel* — sh. *bīo, sèdeo, dāo, pēpeo*;
 b) „ *či-tal-ni-ca, gle-dal-ca* — „ *či-tao-nica, g'è-dao-ca*;
 c) „ *stol, vol, sol; pol-dne* — „ *stô, vô, sô; pòdne*.

a) Mesto slovenačkog *l* na kraju reči u srpskohrvatskom jeziku stoji *o*;

b) i na kraju sloga pretvara se *l* u *o*;

c) ako ima pred tim *o* još jedno *o*, onda se oba sliju u dugo *o* (*stol* — *stoo* — *stô*; *poldne* — *poodne* — *pòdne*).

REČI

§ 14. Vrste reči.

1. imenica (supstantiv)	promenljive reči	6. predlog (prepozicija)	nepromen- ljive reči
2. pridev (adjektiv)		7. prilog (adverb)	
3. zamenica (pronomeni)		8. sveza (konjunkcija)	
4. broj (numeral)		9. usklik (interjeksija).	
5. glagol (verb)			

Promenljive reči imaju osnovu (*žen-, nos-*) i nastavke, koji se dodaju osnovi (*žen-a, žen-e, žen-i...*; *nos-im, nos-iš...*).

IMENICE

§ 15. Rod, broj i padeži.

1. Imenice su a) muškoga roda (*jèlen, rēp; prījatelj, krāj; stārac*)
 b) ženskoga „ (*kūća; rēč*)
 c) srednjega „ (*sèlo; pōlje; vrēme*)

2. Imenice se menjaju (sklanjaju, dekliniraju). U promeni (deklinaciji) razlikujemo dva broja (jedinu i množinu) i sedam padeža (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ instrumental).

Prvi padež ili nominativ se traži pitanjem <i>ko</i> ili <i>šta</i> ;	
drugi „ „ genitiv „ „ „ <i>koga „ čega (čiji)</i> ;	
treći „ „ dativ „ „ „ <i>komu „ čemu</i> ;	
četvrti „ „ akuzativ „ „ „ <i>koga „ šta</i> ;	
peti „ „ vokativ služi za <i>dozivanje</i> — —	
šesti „ „ lokativ se traži pitanjem <i>o kome</i> ili <i>o čem (gde)</i> ;	
sedmi „ „ instrumental se traži pitanjem <i>kim(e)</i> ili <i>čim(e)</i> .	

§ 16. Promena imenica muškoga roda.

Imenice na

nepčani suglasnik — nepčani suglasnik — *-ac*.

Jednina:

Nom.	<i>jèlen, grād</i>	<i>prījatelj, krāj</i>	<i>stārac</i>
gen.	<i>jèlen-a, grāda</i>	<i>prījatelj-a, krāj-a</i>	<i>stārc-a</i>
dat.	<i>jèlen-u</i>	<i>prījatelj-u</i>	<i>stārc-u</i>
ak.	<i>jèlen-a, grād</i>	<i>prījatelj-a, krāj</i>	<i>stārc-a</i>
vok.	<i>jèlen-e!</i>	<i>prījatelj-u!</i>	<i>stārc-e!</i>
lok.	<i>jèlen-u</i>	<i>prījatelj-u</i>	<i>stārc-u</i>
instr.	<i>jèlen-om</i>	<i>prījatelj-em</i>	<i>stārc-em</i>

Množina:

Nom.	<i>jèlen-i, grād-ov-i</i>	<i>přijatelj-i, krāj-ev-i</i>	<i>stârc-i</i>
gen.	<i>jèlèn-â, grād-óv-â</i>	<i>přijatélj-â, kraj-év-â</i>	<i>stârâc-â</i>
dat.	<i>jèlen-ima</i>	<i>přijatèlj-ima</i>	<i>stârc-ima</i>
ak.	<i>jèlen-e</i>	<i>přijatelj-e</i>	<i>stârc-e</i>
vok.	<i>jèlen-i!</i>	<i>přijatelj-i!</i>	<i>stârc-i!</i>
lok.	<i>jèlen-ima</i>	<i>přijatèlj-ima</i>	<i>stârc-ima</i>
instr.	<i>jèlen-ima</i>	<i>přijatèlj-ima</i>	<i>stârc-ima</i>

Napomene.

1. Ak. jednine. Imenice, koje znače živa bića, imaju nastavak *-a* (kao u gen.: *jèlen-a, přijatelj-a, stârc-a*), a one, koje znače stvari, nemaju nikakva nastavka (kao ni u nom.: *grād, krāj*).

2. Vok. jednine. a) Imenice, koje se u nom. jednine svršavaju na nenepčani suglasnik, imaju nastavak *-e* (*jèlen-e*), a koje se svršavaju na nepčani suglasnik, imaju nastavak *-u* (*přijatelj-u*).

b) Ispred *-e* menjaju se *c* i *k* u *č*, *g* u *ž*, *h* u *š* (§ 10₁ i § 11): *stârč-e, strič-e; đâč-e, drůž-e, siròmaš-e*.

3. Instr. jednine. Iza nenepčanih suglasnika stoji nastavak *-om* (*jèlen-om*), a iza nepčanih i iza *c* nastavak *-em* (*přijatelj-em, stârc-em*).

4. Nom. množine. a) Ako se imenica svršava na *k*, *g* ili *h*, ti se suglasnici pretvaraju u *c*, *z*, *s*: *đâk — đâc-i, drůg — drůz-i, siròmah — siròmas-i*. To pretvaranje biva i u vok., dat., lok. i instr. (§ 10_{2b}).

b) Nekoje imenice, osobito jednosložne, dobijaju u množini na osnovu *-ov-* (ako se osnova svršava na nenepčani suglasnik) ili *-ev-* (ako se osnova svršava na nepčani suglasnik): *grād — grād-ov-i; krāj — krāj-ev-i*; tako i *rōg-ov-i, rēp-ov-i, vit-ov-i, zīd-ov-i; nōž-ev-i*. Prema nominativu glase i ostali padeži množine *grād-óv-â, grād-ov-ima* . . .

5. Gen. množine. Koje imenice imaju nepostojano *a* u nom. jednine, imaju ga i u gen. množine: *stârac — stârâc-â*; tako i *vrâbâc-â, trgovâc-â, lovâcâ*.

§ 17. Promena imenica ženskoga roda s nastavkom -a.

	Jednina:	Množina:
Nom.	<i>kūc-a</i>	<i>kūc-e</i>
gen.	<i>kūc-ě</i>	<i>kūc-ā</i>
dat.	<i>kūc-i</i>	<i>kūc-ama</i>
ak.	<i>kūc-u</i>	<i>kūc-e</i>
vok.	<i>kūc-o!</i>	<i>kūc-e!</i>
lok.	<i>kūc-i</i>	<i>kūc-ama</i>
instr.	<i>kūc-om</i>	<i>kūc-ama</i>

Napomene.

1. Dat. i lok. jednine. Ako se pred nastavkom -i nalaze suglasnici *k*, *g* ili *h* menjaju se u *c*, *z*, *s* (§ 10₂): *mūk-a* — *mūc-i*, *mājc-i*; *slōg-a* — *slōz-i*, *knjīz-i*; *snāh-a* — *snās-i*, *svřs-i*.

2. Gen. množine. Mnoge imenice, koje imaju ispred -a u nom. jednine dva ili tri suglasnika (*pěsm-a*, *sěstr-a*), umeću u gen. množine nepostojano *a*: *pěsāmā*, *sěstārā*, *vōčākā*, *igārā*.

§ 18. Promena imenica ženskoga roda bez nastavka.

	Jednina:	Množina:
Nom.	<i>rěč</i>	<i>rěč-i</i>
gen.	<i>rěč-i</i>	<i>rěč-ī</i>
dat.	<i>rěč-i</i>	<i>rěč-ima</i>
ak.	<i>rěč</i>	<i>rěč-i</i>
vok.	<i>rěč-ī!</i>	<i>rěč-ī!</i>
lok.	<i>rěč-i</i>	<i>rěč-ima</i>
instr.	<i>rěč-ju</i>	<i>rěč-ima</i>

Napomene.

1. Instr. jednine. Ako se imenica svršava u nom. jednine na -*d*, -*t*, -*st*, -*v*, -*č*, onda u instr. nastaju ove promene suglasnika (v. § 12):

dj → *ď* (*zapoved-ju* → *zāpověďu*; *glāďu*)

tj → *č* (*pamet-ju* → *pāměču*; *smřču*)

stj → *šč* (*prošlost-ju* → *prōšlošču*; *māšču*)

vj → *vlj* (*ljubav-ju* → *ljūbavljū*; *křvoljū*)

čj → *č* (*noč-ju* → *nōču*; *pěču*)

2. Imenica *kčī* ima osim nom. jednine sve oblike po obrascu *rěč*: *kčī*, *kčēr-i*, *kčēr-i*, *kčēr...*

3. Imenica *māti* menja se u jednini kao u slovenačkom jeziku osim instr. jedn., koji glasi *māter-om*. U množini menja se po obrascu *kūća*.

§ 19. Promena imenica srednjega roda.

Jednina:

Nom.	<i>sěl-o</i>	<i>pòlj-e</i>	<i>vréme</i>
gen.	<i>sěl-a</i>	<i>pòlj-a</i>	<i>vrěmen-a</i>
dat.	<i>sěl-u</i>	<i>pòlj-u</i>	<i>vrěmen-u</i>
ak.	<i>sěl-o</i>	<i>pòlj-e</i>	<i>vréme</i>
vok.	<i>sěl-o!</i>	<i>pòlj-e!</i>	<i>vréme!</i>
lok.	<i>sěl-u</i>	<i>pòlj-u</i>	<i>vrěmen-u</i>
instr.	<i>sěl-om</i>	<i>pòlj-em</i>	<i>vrěmen-om</i>

Množina:

Nom.	<i>sěl-a</i>	<i>pòlj-a</i>	<i>vrěmèn-a</i>
gen.	<i>sěl-ā</i>	<i>pòlj-ā</i>	<i>vrěmèn-ā</i>
dat.	<i>sěl-ima</i>	<i>pòlj-ima</i>	<i>vrěmèn-ima</i>
ak.	<i>sěl-a</i>	<i>pòlj-a</i>	<i>vrěmèn-a</i>
vok.	<i>sěl-a!</i>	<i>pòlj-a!</i>	<i>vrěmèn-a!</i>
lok.	<i>sěl-ima</i>	<i>pòlj-ima</i>	<i>vrěmèn-ima</i>
instr.	<i>sěl-ima</i>	<i>pòlj-ima</i>	<i>vrěmèn-ima</i>

Napomene.

1. Gen. množine. Koje imenice imaju ispred *-o* u nom. jednine dva ili tri suglasnika (*pism-o*, *nadleštvo-o*), one umeću u gen. množ. nepostojano *a*: *pīsāmā*, *nādleš.ā:ā*, *rěbā ā*, *sědāla*.

2. Imenice *ōko* i *ūho* menjaju se u jednini kao *selo* (gen. *ōka*, *ūha*...). U množini (nom. *ōči*, *ūši*) su ženskoga roda i menjaju se po obrascu *rěč*. Gen. množ. im je dvojak: *ōčī* ili *ōči-jā*, *ūštī* ili *ūši-jā*.

§ 20. Zbirne imenice.

a) *Dōbrō déte* — *dōbriā dēca*;
dōbrī brāt — *dōbrā brāća*.

b) *Déte je mārljivo*. — *Dēca su mārļica*.
Brāt pēvā. — *Brāća pēvajū*.

Imenice *déte* i *brät* imaju mesto množine oblik *déca* i *bräca*. *Deca* i *braća* su zbirne imenice, t. j. po obliku su u jednini, ali pokazuju množinu jednakih lica (*deca*, *braća* — slov. otroci, bratje). Takve su još imenice *gospódin* (slov. gospod), *vlastèlin* (graščak) — *gospóda* (slov. gospodje), *vlastèla* (graščaki).

a) Uza zbirne imenice stoje dodaci u jednini ženskoga roda: *döbrä*.

b) Ako je zbirna imenica podmet, stoje pridevi u priroku isto u jednini ženskoga roda (*märljiva*), a glagol u množini (*su*, *pëvajä*).

PRIDEVI

§ 21. Određeni i neodređeni pridevi.

Bio jedan stâr i döbar čovek. Taj je stâr i döbrî čovek živeo dugo vreme sasvim usamljen.

Ako je pridev dodatak nepoznata predmeta ili lica, u neodređenom je obliku ili vidu (*stâr*, *stâra*, *stâro*; *döbar*, *döbra*, *döbro*); ako je dodatak poznata ili već spomenuta predmeta ili lica, u određenom je obliku ili vidu (*stârî*, *stârâ*, *stârö*; *döbrî*, *döbrä*, *döbrö*).

§ 22. Promena neodređenih prideva.

	muški	ženski	srednji rod
	Jednina:		
Nom.	<i>nöŭ (túď)</i>	<i>nöŭ-a (túď-a)</i>	<i>nöŭ-o (túď-e)</i>
gen.	<i>nöŭ-a</i>	<i>nöŭ-ě</i>	<i>nöŭ-a</i>
dat.	<i>nöŭ-u</i>	<i>nöŭ-ŏj</i>	<i>nöŭ-u</i>
ak.	<i>nöŭ-a, nöŭ</i>	<i>nöŭ-u</i>	<i>nöŭ-o</i>
vok.	—	—	—
lok.	<i>nöŭ-u</i>	<i>nöŭ-ŏj</i>	<i>nöŭ-u</i>
instr.	<i>nöŭ-îm</i>	<i>nöŭ-ŏm</i>	<i>nöŭ-îm</i>
	Množina:		
Nom.	<i>nöŭ-i</i>	<i>nöŭ-e</i>	<i>nöŭ-a</i>
gen.	<i>nöŭ-îh</i>	<i>nöŭ-îh</i>	<i>nöŭ-îh</i>
dat.	<i>nöŭ-îm(a)</i>	<i>nöŭ-îm(a)</i>	<i>nöŭ-îm(a)</i>
ak.	<i>nöŭ-e</i>	<i>nöŭ-e</i>	<i>nöŭ-a</i>
vok.	—	—	—
lok.	<i>nöŭ-îm(a)</i>	<i>nöŭ-îm(a)</i>	<i>nöŭ-îm(a)</i>
instr.	<i>nöŭ-îm(a)</i>	<i>nöŭ-îm(a)</i>	<i>nöŭ-îm(a)</i>

§ 23. Promena određenih prideva.

	muški rod		srednji rod	
	Jednina:			
Nom.	<i>nǔv-ī</i>	<i>tùď-ī</i>	<i>nǔv-ō</i>	<i>tùď-ē</i>
gen.	<i>nǔv-ōg(a)</i>	<i>tùď-ēg(a)</i>	<i>nǔv-ōg(a)</i>	<i>tùď-ēg(a)</i>
dat.	<i>nǔv-ōm(u),</i> <i>nǔv-ōme</i>	<i>tùď-ēm(u)</i>	<i>nǔv-ōm(u),</i> <i>nǔv-ōme</i>	<i>tùď-ēm(u)</i>
ak.	<i>nǔv-ōg(a) —</i> <i>nǔv-ī</i>	<i>tùď-ēg(a) —</i> <i>tùď-ī</i>	<i>nǔv-ō</i>	<i>tùď-ē</i>
vok.	<i>nǔv-ī</i>	<i>tùď-ī</i>	<i>nǔv-ō</i>	<i>tùď-ē</i>
lok.	<i>nǔv-ōm(e)</i>	<i>tùď-ēm(u)</i>	<i>nǔv-ōm(e)</i>	<i>tùď-ēm(u)</i>
instr.	<i>nǔv-īm</i>	<i>tùď-īm</i>	<i>nǔv-īm</i>	<i>tùď-īm</i>
	Množina:			
Nom.	<i>nǔv-ī (tùďī)</i>		<i>nǔv-ā (tùďā)</i>	
gen.	<i>nǔv-īh</i>		<i>nǔv-īh</i>	
dat.	<i>nǔv-īm(a)</i>		<i>nǔv-īm(a)</i>	
ak.	<i>nǔv-ē</i>		<i>nǔv-ā</i>	
vok.	<i>nǔv-ī</i>		<i>nǔv-ā</i>	
lok.	<i>nǔv-īm(a)</i>		<i>nǔv-īm(a)</i>	
instr.	<i>nǔv-īm(a)</i>		<i>nǔv-īm(a)</i>	

Ženski rod: promena je ista kao za neodređene prideve (§ 22), samo je samoglasnik u nastavku svuda dug (*nǔvā, tùďā*).

Napomene: 1. Kojim se pridevima osnova svršava na nenepčani suglasnik, oni primaju u muškom i srednjem rodu nastavke *-og(a), -om(u)* . . ., a pridevi s osnovom na nepčani suglasnik primaju *-eg(a), -em(u)* . . .

2. U dat., lok., instr. množ. uzima se oblik na *-īma*, kad je pridev sam: *Pomozi gladnīma!* Pred imenicom stoji uvek oblik na *-im*: *Pomozi gladnīm pticama!*

ZAMENICE

§ 24. Deoba.

- Zamenice su:
1. lične (personalne)
  2. prisvojne (posesivne)
  3. pokazne (demonstrativne)
  4. upitne (interogativne)
  5. odnosne (relativne)
  6. neodređene (indefinitne).

§ 25. Lične zamenice.

Lične zamenice su: *jā* (za prvo lice), *tī* (za drugo lice), *ōn*, *ōna*, *ōno* (za treće lice); povratno-lična zamenica je *sēbe*.

Promena:

	Jednina:		Množina:			
Nom.	<i>jā</i>	<i>tī</i>	<i>mī</i>	<i>vī</i>		
gen.	<i>mēne—me</i>	<i>tēbe—te</i>	<i>nās—nas</i>	<i>vās—vas</i>		
dat.	<i>mēni—mi</i>	<i>tēbi—ti</i>	<i>nāma—nam</i>	<i>vāma—vam</i>		
ak.	<i>mēne—me</i>	<i>tēbe—te</i>	<i>nās—nas</i>	<i>vās—vas</i>		
vok.	—	<i>tī</i>	—	<i>vī</i>		
lok.	<i>mēni</i>	<i>tēbi</i>	<i>nāma</i>	<i>vāma</i>		
instr.	<i>mnōm, mnōme</i>	<i>tōbōm</i>	<i>nāma</i>	<i>vāma</i>		
Nom.	<i>ōn</i>	<i>ōna</i>	<i>ōno</i>	<i>ōni</i>	<i>ōne</i>	<i>ōna</i>
gen.	<i>njēga—ga</i>	<i>njē—je</i>	kao u muškom rodu	<i>njih—ih</i>		
dat.	<i>njēmu—mu</i>	<i>njōj—joj</i>		<i>njlma—im</i>		
ak.	<i>njēga—ga, nj</i>	<i>njū—je, ju</i>		<i>njih—ih</i>		
vok.	—	—		—		
lok.	<i>njēmu</i>	<i>njōj</i>		<i>njlma</i>		
instr.	<i>njl̄m, nj̄me</i>	<i>njōm, njōme</i>	<i>njlma</i>			

Napomene.

1. Kraći oblici u gen., dat. i ak. zovu se enklitike. Enklitike se upotrebljavaju kao u slovenačkom jeziku, ali ne stoje nikada na početku rečenice. U akuzativu se pišu uvek odeljeno od predloga: *zā me*, *prēdā me*, *zā nj*, *nā nj*, *prēdā nj*.

2. Nom. množ. za 1. i 2. lice (*mi*, *vi*) nema žensk. roda: *mī smo* = slov. *mī smo* ili *me smo*.

3. Zamenica *sēbe* ima instr. *sōbōm* (slov. *seboj*); ostali padeži su jednaki slovenačkima.

§ 26. Prisvojne zamenice.

Prisvojne zamenice su: 1. *mōj*, *mōja*, *mōje*; *nāš*, -a, -e;

2. *tvōj*, *tvōja*, *tvōje*; *vāš*, -a, -e;

3. *njēgov*, -a, -o; *njēn*, -a, -o ili *njēzin*, -a, -o; *njl̄hov*, -a, -o;

4. *svōj*, *svōja*, *svōje*.

Promena:

Jednina:

Nom.	<i>môj</i>	<i>môja</i>	<i>môje</i>
gen.	<i>môjeg(a), môm(a)</i>	<i>môjē</i>	<i>môjeg(a), môm(a)</i>
dat.	<i>môjem(u), môm(u), môme</i>	<i>môjōj</i>	<i>môjem(u), môm(u), môme</i>
ak.	<i>môj — môjeg(a), môm(a)</i>	<i>môju</i>	<i>môje</i>
vok.	<i>môj</i>	<i>môja</i>	<i>môje</i>
lok.	<i>môjem(u), môm(e)</i>	<i>môjōj</i>	<i>môjem(u), môm(e)</i>
instr.	<i>môjtm</i>	<i>môjōm</i>	<i>môjtm</i>

Množina:

Nom.	<i>môji</i>	<i>môje</i>	<i>môja</i>
gen.		<i>môjth</i>	
dat.		<i>môjtm(a)</i>	
ak.	<i>môje</i>	<i>môje</i>	<i>môja</i>
vok.	<i>môji</i>	<i>môje</i>	<i>môja</i>
lok.		<i>môjtm(a)</i>	
instr.		<i>môjtm(a)</i>	

Kao *môj* menjaju se *tvôj* i *svôj*; zatim *năș* i *văș*; te dve zamenice imaju u gen. *nășeg(a), văseg(a)*, u dat. i lok. *nășem(u), văsem(u)*.

Zamenice *njégov, njlhov, njên, njézin* menjaju se kao neodređeni pridev (*nôv*).

§ 27. Pokazne zamenice.

Ôvāj šešir, što ga ja nosim i tâj, što ga ti nosiš, svidaju mi se, ali ônāj, što ga on nosi, nije lep.

Pokazne zamenice su: *ôvāj, ôvā, ôvô; tâj, tâ, tô; ônāj, ônā, ônô*.

Zamenica *ôvāj* pokazuje ono, što je blizu lica, koje govori;

„ *tâj* „ „ „ „ „ „ s kojim se govori;

„ *ônāj* „ „ „ „ „ „ „ što je daleko i od lica, koje govori i od onoga, s kojim se govori.

Pokazne zamenice menjaju se kao određeni pridev (*nôvt*).

§ 28. Upitne i odnosne zamenice.

Ko na nisko pada? — Ko visoko leti, na nisko pada.

Upitne:

(t)kō? — kdo?
 štā? (štō?) — kaj?
 kōjt, -ā, -ē? — kateri, -a, -o?
 čijt, -ā, -ē? — čigav, -a, -o?
 kākav, -kva, -kvo? — kakšen,
 -šna, -šno?

Odnosne:

(t)kō — kdor
 štō — kar
 kōjt, -ā, -ē — kateri, ki
 čijt, -ā, ē — čigar
 kākav, -kva, -kvo — kakršen

Promena. Upitne i odnosne zamenice su u srpskohrvatskom jeziku iste, pa im je i promena ista.

1. Nom.	(t)kō	štā, štō
gen.	kōga, kōg	čēga, štā
dat.	kōmu, kōme, kōm	čēmu
ak.	kōga, kōg	štā, štō
vok.	—	—
lok.	kōme, kōm	čēmu, čēm
instr.	kīm, kīme	čīm, čīme

2. kōjt, -ā, -ē i čijt -ā, -ē menjaju se kao određeni pridev (tūdi, -ā, -ē);

3. kākav, kākva, kākvo menja se kao neodređeni pridev (nōv, dōbar).

§ 29. Neodređene zamenice.

Neodređene zamenice su:

nē(t)ko (slov. nekdo), nī(t)ko (nikdo, nihče), svā(t)ko (vsakdo);
 nēšto (nekaj), nīšta (nič);

(t)kōgod (kdo, nekdo), (t)ko gōd (kdorkoli), štōgod (kaj, nekaj),
 što gōd (karkoli);

nēki; -ā, -ō; nīkākav, -kva, -kvo (nikakšen, noben);

Promena: 1. nēko, nīko, svāko, kōgod, ko gōd menjaju se kao kō: nēko, nēkoga, nēkomu...; kōgod, kōgagod, kōmugod...; ko gōd, koga gōd...

2. nēšto, nīšta, štōgod, što gōd menjaju se kao štō: nēšto, nēčega...; štōgod, čēgagod...; što gōd, čega gōd...

3. nēki menja se kao određeni pridev: nēki, nēkōga...

4. nīkākav menja se kao neodređeni pridev: nīkākav, nīkākva...

BROJEVI

§ 30. Glavni i redni brojevi.

I. Glavni brojevi:

(0 nīštica, nūla)

1 jèdan, -dna, -dno

2 dvâ, -ê, -â

3 trī

4 četiri

5 pèt

6 šèst

7 sèdam

8 ôsam

9 dèvèt

10 dèset

11 jedânaest

12 dvânaest

13 trînaest

14 četřnaest

15 pètnaest

16 šèsnaest

17 sedâмнаest

18 osâмнаest

19 devètnaest

20 dvâdesèt

21 dvâdesèt i jèdan, -dna, -dno

22 dvâdesèt i dvâ, -ê, -â

30 trîdesèt

40 četřdesèt

50 pedèsèt

60 šezdèsèt

70 sedamdèsèt

80 osamdèsèt

90 devedèsèt

100 stô, stôtina

200 dvèsta, dvê slôtine

300 trîsta, trī stôtine

400 četiri stôtine

500 pèt stôtinâ

600 šèst stôtinâ

II. Redni brojevi:

přvi, -â, -ô

drugī, -â, -ô

trěci, -â, -ê

čevřti, -â, -ô

pět-i, -â, -ô

šèst-i, -â, -ô

sèdm-i, -â, -ô

ôsm-i, -â, -ô

dèvèt-i, -â, -ô

dèset-i, -â, -ô

jedânaest-i, -â, -ô

dvânaest-i, -â, -ô

trînaest-i, -â, -ô

četřnaest-i, -â, -ô

pètnaest-i, -â, -ô

šèsnaest-i, -â, -ô

sedâмнаest-i, -â, -ô

osâмнаest-i, -â, -ô

devètnaest-i, -â, -ô

dvâdesèt-i, -â, -ô

dvâdesèt i přvi, -â, -ô

dvâdesèt i drugī, -â, -ô

trîdesèt-i, -â, -ô

četřdesèt-i, -â, -ô

pedèsèt-i, -â, -ô

šezdèsèt-i, -â, -ô

sedamdèsèt-i, -â, -ô

osamdèsèt-i, -â, -ô

devedèsèt-i, -â, -ô

stôti, -â, -ô

dvèstôti, -â, -ô

trîstôti, -â, -ô

četiri stôtli, -â, -ô

pèt stôtli, -â, -ô

šèst stôtli, -â, -ô

I. Glavni brojevi: II. Redni brojevi:

1000	<i>hiljada, flsuća</i>	<i>hiljaditi, -ā, -ō</i> <i>flsući, -ā, -ē</i>
2000	<i>dvē hiljade (flsuće)</i>	<i>dvē hiljadi, -ā, -ō</i> <i>dvē flsući, -ā, -ē</i>
3000	<i>trī</i> " "	<i>trī hiljadi, -ā, -ō</i> <i>trī flsući, -ā, -ē</i>
4000	<i>četiri</i> " "	<i>četiri hiljadi, -ā, -ō</i> <i>četiri flsući, -ā, -ē</i>
5000	<i>pēt hiljadā (flsuća)</i>	<i>pēt hiljadi, -ā, -ō</i> <i>pēt flsući, -ā, -ē</i>
1,000.000	<i>milijon</i>	<i>milijonti, -ā, -ō</i>

§ 31. Promena brojeva.

1. *Jēdan, -dna, -dno* menja se obično samo u jednini i ima nastavke određenih prideva: m. r. *jēdan, jēdn-og(a)* . . . ž. r. *jēdna, ēdn-ē, jēdn-ōj* . . . sr. r. *jēdno, jēdn-og(a)* . . .

	m. i sr. r.	ž. r.	m., ž. i sr. r.	m., ž. i sr. r.
2. Nom.	<i>dvā</i>	<i>dvē</i>	<i>trī</i>	<i>četiri</i>
gen.	<i>dvājū</i>	<i>dvējū</i>	<i>trija</i>	<i>četirija</i>
dat.	<i>dvēma</i>	<i>dvēma</i>	<i>trima</i>	<i>četirma</i>
ak.	<i>dvā</i>	<i>dvē</i>	<i>trī</i>	<i>četiri</i>
vok.	<i>dvā</i>	<i>dvē</i>	<i>trī</i>	<i>četiri</i>
lok.	<i>dvēma</i>	<i>dvēma</i>	<i>trima</i>	<i>četirma</i>
instr.	<i>dvēma</i>	<i>dvēma</i>	<i>trima</i>	<i>četirma</i>

Uz oblike *dvā, dvē, trī, četiri* imenica stoji u dvojini (= gen. jedn.), ali samo u nom., ak. i vok.: *dva, tri, četiri stārca*
dve, tri, četiri kūće
dva, tri, četiri pisma.

Pamti: Dvojina (dual) stoji u srpskohrvatskom jeziku samo uz brojeve *dvā, dvē, (ōba, ōbe; ōbadvā, ōbadvē), trī i četiri*, inače stoji za slovenačku dvojину u srpskohrvatskome jeziku množina.

3. Brojevi *pēt, šēst, sēdam* i t. d. ne menjaju se; imenice uz njih stoje u gen. množine: *pet, šest, sedam . . . stārācā, kūcā, pīsāmā.*

4. *stōtina, hiljada (flsuća)* su imenice, pa se i menjaju kao imenice.

5. Redni brojevi menjaju se kao određeni pridevi.

GLAGOLI

§ 32. Sadašnje vreme (present).

Neodređeni oblik (infinitiv): *trés-ti, nòsi-ti, pèva-ti*.

Jedn.:	1. lice:	<i>trés-em</i>	<i>nòs-ìm</i>	<i>pèv-àm</i>
	2. "	<i>trés-eš</i>	<i>nòs-ìš</i>	<i>pèv-aš</i>
	3. "	<i>trés-ě</i>	<i>nòs-ì</i>	<i>pèv-à</i>
Množ.:	1. "	<i>trés-ěmo</i>	<i>nòs-ìmo</i>	<i>pèv-àmo</i>
	2. "	<i>trés-ěte</i>	<i>nòs-ìte</i>	<i>pèv-àte</i>
	3. "	<i>trés-ŭ</i>	<i>nòs-e</i>	<i>pèv-ajŭ</i>

Napomene.

1. Glagoli menjaju se u sadašnjem vremenu kao u slovenačkom jeziku. Razlika je samo u 3. licu množine. Zato zapamti:

ako je u 1. l. jedn. nastavak

{	-em, u 3. l. množ. je -a
	-im, " " " " " -ě
	-am, " " " " " -ajŭ

2. Zapamti ove oblike: *jěsti — jědem, rèci — rèčem* ili *rěkněm* (3. l. množ. *rěkŭ* ili *rěknŭ*), *obúci — obúčem* (3. l. množ. *obúku*), *stâti — stăněm, klěti — kŭněm, pòčeti — pòčněm, úzeti — ŭzměm, stíci — stigněm, izmâci — izmakněm, dĭgnuti — dĭgněm, bŭjati se — bŭjtm se, trčati — trčĭm, imati — imām, ōrati — ōrěm, máhati — mášěm, vikati — víčěm, íci — ídem, dóci — dôđěm, póci — pôđěm, náci — năđěm.*

3. Sadašnje vreme glagola *móci* glasi:

Jednina:	Množina:
1. <i>mògu</i>	1. <i>mŏžěmo</i>
2. <i>mŏžěš</i>	2. <i>mŏžěte</i>
3. <i>mŏže</i>	3. <i>mŏgŭ</i>

§ 35. Sadašnje vreme pomoćnih glagola *bĭti* i *hteti*.

Potpuni oblik: Skraćeni oblik: Odrčni oblik:

1. bĭti.	Jedn.:	1. <i>jěsam</i>	<i>sam</i>	<i>nĭsam</i>
		2. <i>jěsi</i>	<i>si</i>	<i>nĭsi</i>
		3. <i>jěst(e)</i>	<i>je</i>	<i>nĭje</i>
	Množ.:	1. <i>jěsmo</i>	<i>smo</i>	<i>nĭsmo</i>
		2. <i>jěste</i>	<i>ste</i>	<i>nĭste</i>
		3. <i>jěsu</i>	<i>su</i>	<i>nĭsu</i>

2. htěti. Jedn.:	1. <i>hòću</i>	<i>ču</i>	<i>něću</i>
	2. <i>hòčeš</i>	<i>češ</i>	<i>něčeš</i>
	3. <i>hòče</i>	<i>če</i>	<i>něče</i>
Množ.:	1. <i>hòčemo</i>	<i>čemo</i>	<i>něčemo</i>
	2. <i>hòcete</i>	<i>čete</i>	<i>něcete</i>
	3. <i>hòče</i>	<i>če</i>	<i>něče</i>

§ 34. Prošlo vreme (perfekt).

Od jednoga glagola dobijemo prošlo vreme, kada njegov prošasti pridev (particip perfekta II.) dodamo kratkom sadašnjem vremenu glagola biti (v. § 33₁).

Prošasti pridev ima nastavke *-(a)o, -la, -lo*: *trés-ao, trés-la, trés-lo*; *víde-o, víde-la, víde-lo*; *slůša-o, slůša-la, slůša-lo*.

Jedn.:	1. <i>slůša-o (-la, -lo)</i>	<i>sam</i> ili <i>jâ sam slůša-o, (-la, lo)</i>
	2. " " "	<i>si tî si " " "</i>
	3. " " "	<i>je ôn (òna, òno) je slůšao (-la, -lo)</i>
Množ.:	1. <i>slůša-li (-le, -la)</i>	<i>smo mî smo slůšali (-le, -la)</i>
	2. " " "	<i>ste vî ste " " "</i>
	3. " " "	<i>su òni (òne, òna) su slůšali (-le, -la)</i>

Prošlo vreme glagola *bĭti*: *bĭo (bĭla, bĭlo) sam* ili *ja sam bĭo*.

§ 35. Buduće vreme (futura).

Jedn.:	1. <i>jâ ću kúpiti</i>	<i>kúpiću</i>	<i>jâ ću ići</i>	<i>ići ću</i>
	2. <i>tĭ ćeš kúpiti</i>	<i>kúpićeš</i>	<i>tĭ ćeš ići</i>	<i>ići ćeš</i>
	3. <i>ôn (òna, òno) će kúpiti</i>	<i>kúpiće</i>	<i>ôn (òna, òno) će ići</i>	<i>ići će</i>
Množ.:	1. <i>mĭ ćemo kúpiti</i>	<i>kúpicemo</i>	<i>mĭ ćemo ići</i>	<i>ići ćemo</i>
	2. <i>vĭ ćete kúpiti</i>	<i>kúpicete</i>	<i>vĭ ćete ići</i>	<i>ići ćete</i>
	3. <i>òni (òne, òna) će kúpiti</i>	<i>kúpiće</i>	<i>òni (òne, òna) će ići</i>	<i>ići će</i>

Od jednoga glagola dobijemo buduće vreme, kada njegov neodređeni oblik dodamo skraćenom sadašnjem vremenu glagola *htěti* (v. § 33₃): *ja ću kúpiti* . . .

Ako oblici *ću, ćeš* . . . dolaze iza neodređenog oblika, spajaju se s njim, a neodređeni oblik odbacuje svoj nastavak *-ti*: *kúpiću* . . .

Ako se neodređeni oblik svršuje na *-ći*, nema spajanja ni odbacivanja: *ja ću ići* — *ići ću*.

§ 36. Svršeno prošlo vreme (aorist).

Svršeno prošlo vreme (dovršeno pretekli čas) tvori se od svršenih glagola te ima ove nastavke:

A. 1. -h	<i>pohváli-h</i> (pohvalil sem)	B. 1. -oh	<i>strés-oh</i> (stresel sem)
2. —	<i>pǒhváti</i>	2. -e	<i>strés-e</i>
3. —	<i>pǒhváh</i>	3. -e	<i>strés-e</i>
1. -smo	<i>pohváli-smo</i>	1. -osmo	<i>strés-osmo</i>
2. -ste	<i>pohváli-ste</i>	2. -oste	<i>strés-oste</i>
3. -še	<i>pohváli-še</i>	3. -oše	<i>strés-oše</i>

Prvi nastavci stoje iza samoglasnika (*pohváli-ti* — *pohváli-h*; *zakôpa-ti* — *zakôpa-h*; *pôginu-ti* — *pôginu-h*; *pôče-ti* — *pôč-eh*), drugi iza suglasnika (*strés-ti* — *strés-oh*; *sples-ti*, *splet-em* — *splèt-oh*).

Zapamti: *díci* — *díg-oh*, *díž-e*, *díže* (iz *dig-e*), *díg-osmo*, *díg-oste*, *díg-oše*; *rěci* — *rěk-oh*, *rěč-e*, *rěč-e* (iz *rek-e*), *rěk-osmo*, *rěk-oste*, *rěk-oše*; *dăti* — *dăd-oh* . . . ; *stăti* — *stăd-oh* . . . ; *póci* — *pód-oh* . . .

Glagol *bíti* glasi u svršenom prošlom vremenu: *bî-h*, *bî*, *bî*, *bî-smo*, *bî-ste*, *bî-še*.

§ 37. Nesvršeno prošlo vreme (imperfekt).

Nesvršeno prošlo vreme (nedovršeno pretekli čas) tvori se od nesvršenih glagola te ima ove nastavke:

A.	B.	C.
1. -ijah	-jah	-ah
2. -ijāše	-jāše	-āše
3. -ijāše	-jāše	-āše
1. -ijāsmo	-jāsmo	-āsmo
2. -ijāste	-jāste	-āste
3. -ijāhu	-jāhu	-āhu

Primeri: A. *trés-ijah*, *trés-ijāše*, *trés-ijāše*, *trés-ijāsmo*, *trés-ijāste*, *trés-ijāhu* (tresel sem . . .); *plèt-ijah*; *pěc-ijāh* (iz *pek-ijah*).

B. *čū-jah*, *čū-jāše* . . . ; *vīdāh* (iz *vid-jah*); *nōšah* (iz *nos-jah*).

C. *pěv-ah*, *pěv-āše* . . . ; *čūv-ah*; *kùpov-ah*.

PRILOZI

§ 38. Najobičniji prilozii.

1. Prilozii za vreme:

kād, kādā — kdaj, kadar, ko*sād, sādā* — sedaj*ūvēk* — vedno*sūtra* — jutri*jūcē(r)* — včeraj*lēti* — poleti*zīmi* — po zimi*dānju, ōbdān* — po dnevi*nōču* — po noči*ōdmāh* — takoj*vēc* — že*tēk* — šele

2. Prilozii za mesto:

gdē — kje, kjer*ōvde* — tu(kaj)*ōnde* — tam(kaj)*nēgde* — nekje*nīgde* — nikjer*ōvāmo* — sem(kaj)*ōnāmo* — tja(kaj)*nāpolju* — zunaj*unūtra* — notri*nāpřed* — naprej*nātrāg* — nazaj*dalēko* — daleč

3. Prilozii za način:

ovākō, onākō — tako*drūkčijē* — drugače*zāista* — zares*vīšē* — več*jōš(te)* — še*dōbro, jāсно, vēselo, lēpo* . . .

PREDLOZI

§ 39. Najvažniji predlozi.

1. S genitivom: *bēz* (slov. brez), *krāj, pōkraj* (poleg), *ōko* (okoli, okrog), *ōsim* (razen), *pōred* (poleg), *ūsred, nāsred* (sredi); — *kōd* brata (pri bratu), *pōslē* večere (po večerji), *prē zore* (pred zoro), *īspred* kuće (pred hišo).

2. S akuzativom: *krōz* (skoz).

3. Predlog *s* ili *sa* (slov. s, z) veže se kao u slovenačkom jeziku s genitivom (*s konja*) i s instrumentalom, ako taj padež znači društvo ili neku zajednicu (*idem s majkom; usta s usnicama*); ali kad instrumental znači oruđe ili sredstvo, ne stoji predlog: *Gledamo očima. Đak piše olovkom*; (slov. gledamo z očmi. Dijak piše s svinčnikom.)

4. Predlog *u* (slov. *v*) veže se kao u slovenačkom jeziku s akuz. (*u kuću*) i s lok. (*u kući*), ali pored toga i s gen.: *u Srba, u mene, u njega* (slov. pri Srbih, pri meni, pri njem.)

SVEZE

§ 40. Najobičnije sveze.

<i>i</i> — in, tudi	<i>iako</i> — čeprav
<i>takóde(r)</i> — tudi	<i>ipak</i> — vendar
<i>ili</i> — ali	<i>jër</i> — ker
<i>ãli</i> — toda	<i>dãkle</i> — torej
<i>vëč</i> — marveč	<i>zãr</i> — ali, mar

REČENICA

§ 41. Prosta, razgranata i složena rečenica.

1. Rečenica je **prosta**, ako u njoj ima samo podmet (subjekt) i prirok (predikat): *Učenik piše.*

2. Rečenica je **razgranata**, ako su u njoj osim podmeta i priroka još dodatak (atribut), predmet (objekt) i priložna oznaka (adverbijal): *Valjan učenik piše svoje zadatke kod kuće.*

3. Kad se dve rečenice ili više njih slažu u jednu celinu, nastaje **složena rečenica**: *Učitelj čita i učenik piše. Učenik ne piše, jer je zaboravio pero.*

DODATAK

(ŠTIVA)*

Dobrò jutro!

Dobrò jutro, dobrò jutro! Pétò kukùričē.
Ěvo, věc se ugásilo ù sobi kàndilče.

Dobrò jutro! Šéva pěvā, zòra odgòvārā.
Mājka s ěđdom ùranila pa prózor òtvārā.

Dobrò jutro! Cvěće mírī, a gŭčŭ gòlŭbi.
Na prózoru mājka stòji pa ěđdānce ljŭbi.

Sād ěe sŭnce da se ròdi, běži nòcca távna.
„Glědāj, ěědo, rŭjnŭ zòru — jě l', kāko je slāvna?“

Jěste zòra krāsna, dívna, jěste zòra slāvna —
Sāmo j' ljŭbav māterina tòj divòti rávna.

Jovan Jovanović Zmaj.

Objašnjenja: *peto* = petao; *tavna* = tamna; *sad ěe sunce da se rodi* — sedaj bo solnce vzšlo; *jeste* = jest; *ravna* = jednaka.

Мáчак и мѣшеви.

Máчак dòĥě y jědnu stāru kŭhu, gđě je býlo mnògo mŭšěvā, y pòchně ih lòviti jědnog po jědnog. Kad su mŭšěvi víděli tŭ nápast, dogòvorě se, da víšě ne sílazě dòle, něgo da òstanŭ gòre po grědaма, gđě máчак nè можě dóĥi. Tādā se máчак náчинŭ mŕtav y prŭjŭy se, nè мичŭĥи se nímalò.

„Ně преварŭ!“ rěkně mu jěдан мѣш. „Да vídŭmo мѣшину од твòjě кòжě, nè бисмо јој се приближили, а кāмо ли тěби јòш nèодераном!“

Досиѣј Обрадовић.

Објашњења: *не превари* = нећеш преварити — *не бош ukanil*; *да видимо мѣшину . . . не бисмо јој се . . .* — *ěe bi videli meh . . . se mu ne bi . . .*

* Nepoznate reči traži straga u rečniku.

Ў јесѣн.

Тйчице се унѳтале, „Кѳд је ѳт'шла тѳ црнѳјка?“
 Планина се дймй, маглы, Нѳш мѳлиша час-по пѳтѳ,
 А ѳблаци голѳбасти „Лѳста, ѳче, нйје дѳбра,
 Бѳг те пѳтѳ кѳд су нѳгли. ѳтишла је да се скйтѳ.“

На кйтѳастѳј лйпи нѳшѳј „Нѳ скйтѳ се ѳна, чѳдо;
 Жѳто граѳе нѳтй, дрѳмѳ; Кад нѳстанѳ тѳпли дѳни,
 Пѳд стрехѳм се гнѳздо рѳнй, Долѳтеѳе, запѳтаѳе:
 Јѳр у ѳѳму лѳстѳ нѳмѳ. — Кѳмо мѳлй ѳкуѳѳни?

А ѳз ѳу ѳе долѳтети
 Мнѳго, мнѳго жйвйх тйцѳ,
 Па ѳе ѳпѳт ѳжйвети
 Нѳша лйпа и баштйца.“

Милорад П. Шайчанин.

Објашњења: *Бог ѳе ѳишѳа кѳд су нѳгли* — sam Bog ve, kam hitijo; *сйрѳха* — napušč, кар; *ѳи'шла* = отишла; *час-по* — zdaj pa zdaj; *долѳтеѳе, запѳтаѳе* — priletela bo in vprašala; *кѳмо* — kje so.

Пѳследнѳ рѳѳа.

Дѳнуо је пѳвй стѳденй вѳтрич, пѳла је пѳвѳ магѳла. Ў наѳем вѳту нйје вйшѳ лѳпо и вѳсело кѳо дѳсад.

Ўвело лйшче пѳдѳ с дрѳвета и ѳшѳтй: „Јѳ се вѳрѳчѳм у цѳну зѳмѳљу.“ Пѳтйца лѳтй с трѳшнѳјѳ и пѳвѳ: „Збѳгом! Мѳнй је путѳватй у далѳке тѳпле краѳеѳе.“ Пѳѳк ѳставлѳјѳ на плѳту свѳјѳ рѳздртѳ мрѳжйцу па се ѳвлѳчй ѳ рупу на зйду. „ѳвде ѳе мй бйтй тѳплиѳе,“ вѳлй мѳјстор прѳлѳц. Пѳѳ се увѳкао испод мѳѳховинѳ па довйкнѳвшй „лѳку нѳч, брѳчо!“ затвѳрйо свѳјѳ кѳѳчнѳ вѳрѳта. „Мй нѳ можѳмо нй бѳжѳтй нй сѳкрйтй се,“ тѳѳѳ се цвѳтйцй у лѳјѳма. „Нѳка дѳдѳ snѳг па нѳка нас ѳбѳчѳ у бѳлу кѳѳулйцу. Тѳ је зѳ нѳс нѳјлѳпшѳ смѳрт.“

— „Јѳ нѳѳу стѳденѳ кѳѳулйцѳ,“ вѳлй пѳследнѳ рѳѳа, кѳјѳ се лѳпо рѳсчѳлѳ нѳ свѳме шйбу.

Вйдѳла јѳ је ѳ тѳј чѳс с прѳзѳра мѳлѳ Дрѳгѳјѳла па дѳтѳчѳла ѳ вѳрт, ѳбрѳлѳ рѳѳу и мѳтнѳла ѳ косу.

Пѳследнѳ рѳѳа блѳдй у Дрѳгѳјѳлйнѳј кѳсй и прѳсйплѳ свѳје лѳтйце на рѳмѳна дѳвѳјчйцѳ.

Vladimir Nazor.

Објашњења: *ѳе мй бйтй* — mi bo; *prelac* = onaj koji prede (pauk).

Mùha.

Mùha úpadnē u lònac s mánōm čorbōm. Tù se zdrāvo nāhranī. Hōće pòtom da iziḏē. Nē može. Úgreznū joj nōge. Pōčnē máhati krílīma. Pòmočē se i kríla. Kōliko se věcma koprcā, svē to věcma tōnē. Tādā pōčnē sáma sēbi govōriti: „Alá sam nēsrečna! Kad sam se nājslaḏe u živòtu nājela, nāpila, okúpala i naslādila, bāš ōndā mōrām pōginuti!“

Dositej Obradović.

Objašnjenja: *zdravo* = mnogo, vrlo; *koliko većma . . . sve to većma* — čim bolj . . . tem bolj.

Домāһē живòтиһе.

Рāно пòһох на пāзар
 Купих вòла зā динāр.
 Ој тй, вòле, кўһо мòја!
 А тй, крāво, мўзо мòја!
 А тй, кōһу, трко мòја!
 А тй, брāве, хрāно мòја!
 А тй, овцо, стрйго мòја!
 А тй, кòзо, брйго мòја!
 А тй, гўско, шевēљајко!
 А тй, пāтко, шйго-мйго!
 А тй, пётле, рāно дóһи
 Те ми стòј, те ми пòј!

Народна ђесма.

Објашњења: *пòһох, купих* (свршено прошло време) — *sem šel, sem kupil*; *динар* = новац; *кōһу, шрко (мòја)* — о конјче, (мој) skakonče; *овцо, сйриго (мòја)* — о овса-volnarica; *гуско, шевелјко* — о goska, guga-gaga; *пайко, шйго-мйго* — о raca, pica-raca.

Dòbro mēsto.

Čovek jēdan iz pòkrajīnē písao je rōḏāku svōme u glāvnī grād: „Hōću da stūpim u službu. Būdi tākō dōbar pa mi nāḏi mēsto s vēlikōm plāčōm, ali tākvo, gḏē nē bih trēbao ništa rāditi.“

Rōḏāk mu odgòvorī: „Pòstaraću se, da nāḏēm mēsto, kākvo žēliš, i kākō ga nāḏēm, ōdmāh ću ga zamòliti za — sēbe.“

Врабац и мачка.

„Гдѣ ћеш, врапче, зимовати?“

Пита мачка врапца старца.

„Овде, онде — туђа, свуда!“

Тако врабац одговара.

„Гдѣ ћеш, врапче, данас ручат’?“

Пита мачка врапца старца.

„На крај шора, на врх ора!“

Тако врабац одговара.

„А гдѣ ти је конак, врапче?“

Пита мачка врапца старца.

„Шта ти брига? Погоди га!“

Тако врабац одговара.

„Знаш ли, море, зашт’ те питајам?“

— „Јер си мачка, а ја птица.“

То је реко, па утеко,

Оста мачка тужна лица.

Јован Јовановић Змај.

Објашњења: . . . *ћеш* . . . *зимовати* — *boš* . . . *prezimoval*; *наврх ора* = наврх ораха; *море* — *hej ti*; *зашт’* = зашто; *реко, утеко* = рекао, утекао; *оста* (свршено прошло време) — *je ostala*.

Лисица и јарац.

Лисица и јарац сиђу у један бунар, да се напију хладне воде. Кад су се напили, јарац се станѣ обзирати куда ће изићи, а лисица му рекне: „Не брини се! Само ти слушај мене, па се не бој! Усправи се, подигни предње ноге на зид, погни главу и рогове напред!“

На све готов, јарац учини, што му је лисица рекла. Тада се лисица погне на његова леђа и рогове, искочи напоље и скачући око бунара почне се ругати јарцу. Што се јарац више љутио због њеног вероломства, она му се више смејала говорећи му: „Мој јарче! Да имаш толико мозга, колико браде, ти ипошто не би у бунар силазио пре него што би добро размислио, како ћеш изићи!“

Досишеј Обрадовић.

Објашњења: *на све готов* — *na vse pripravljen*; *што више* — *čim bolj*; *да имаш . . .* — *če bi imel . . .*; *пре него што би . . .* — *preden ne bi . . .*

Kad pōlažajnik òtidē, pòstavī se ù kući rúčak, domàcīn se pòmoli Bògu i òndā nastajē prāvā gòzba.

Objašnjenja: *badnjak* = sirova cerova glavnja (klada); *Hristos se rodi* (*rodi*: svršeno prošlo vreme) — Kristus se je rodil; *va istinu* = u istinu, zaista.

Мàjmūnče i мàjmun.

Мàjmūnče једно ùzberē òrah s ljūskōm i nè znajūci, da ga vājā prē oljūštiti, zagrizē ù nj; nō našav, da je górak i zūbe da sápinjē, òkēsī se i bāci ga rēkāvši: „Ēto ti tē vèlikē hválē, štō mi je mōja māti ùvěk govōrila za òrahe. Da Bōg dā, svē njīma uròdilo, ali jā se njīma ne hranio!“ — Tū se dēsio i stāri мàjmun te òrah sa zèmljē dīgnē, òljūšti ga, rāskolī i izedē, pa òndā rēknē ònomu lūdōmu мàjmūnčetu: „Sfēce mōje, māti tvōja nè lažē; òrasi su dòbri, ali se vājā potruditi, jēr bez trúda nē mā užīvānja.“

Janko Jurković.

Objašnjenja: *našav* — ko je našel, spoznal (našla, spoznala); *sve njima urodilo, ali ja se njima ne hranio* — naj obrodijo sami [orehi], samo tega nikar, da bi se moral(a) jaz z njimi hraniti.

Прòлетња зòра.

На истоку плāvōм рјуна зòра рјуди.
Дижите се, дèцо! Дижите се, луди!

Ўстале су пчèле; пòдигло се цвèће;
Са далèких гóра поветáрац лèћè.

У мйрису цвèћа, у бисерној рòси,
Он вам свàкò здравље и весèље нòсī.

По пòлима трáвним разлèжè се јèка,
Одјèкујè нèбо и пòља далèка.

И крòз тихе рáвни пòточић кривүдā;
А пèсме и свйрке разлèжу се свүдā . . .

Òд здравља и срèћè надимљу се груди.
Ўстаните, дèцо! Рјуна зòра рјуди!

Војислав Илић.

Кмѣт и Цыганин.

Скривиио нешто Цыганин, и кмѣт га ђсудй на двадесѣт й пѣт врѹнйх. Плѣкао је и богорѣдио, да му се ђпростй, али се кмѣт нѣ даде умѡлити. Кад вйде, да му нйшта не помѣжѣ, клѣче прѣд кметом и ѡбгрлы му нѡге рйдајући: „Љубйм ти рѹке и нѡге, ѡпрѡсти ми бѣр сѣмо јѣдну!“ Да га се ѡтѣрасй, кмѣт рѣчѣ: „Хѣјд' дѡбро, јѣдну ти прѣштѣм, лѣзи сѣмо!“ — „Ал' прѣву, лѣпй и дѡбры кмѣте!“ завйка Цыганин.

Народна ѹрйиѡвѣйка.

Објашњења: *кметѹ* — ваški župan (sodnik); *ѡсудй, даде, вйде, клѣче, ѡбгрлы, завйка* (свршено прошло време) — је *ob-sodil, dal, videl, pokleknil, objel, zakričal.*

Slobѡda.

Лѣпо пѣвѣ славѹјак

u zelѣnѡj šumici

na tѣnanѡj grѣnčici.

Ќtud йdѹ trй lѡvca,

da strѣljajѹ slavѹја.

Ќn se njйma mѡlio:

„Nѣmѡjte me strѣljati,

ја љu vѣma pѣvati

u zelѣnѡj bѣštici

na rumѣnѡj rѹžici.“

Ќhvatiše trй lѡvca

i ѡdnѣше slavѹја,

mѣtnuše ga u dvѡre,

da im dvѡre vesѣli.

Nѣче slѣvѹj da pѣvѣ,

nѣgo hѡче da јadi.

Ќdnѣше ga trй lѡvca

i pѹstйше ѹ lѹge,

stѣде slѣvѹj pѣvati:

„Tѣško drѹgu бѣз drѹга

i slavѹју бѣз lѹга.“

Народна pesma.

Објашњења: *ѡtud* = tuda; *ја љu pѣvati* — јаз bom pel; *ѡhvatiše, ѡdneše, mѣtnuše, pѹstйше* (свршено прошло време) — уловили со, ѡднесли со, поставили со, спустили со; *нѣче да пѣва* — ноље petи; *stѣде* (свршено прошло време) — заљел је.

Dѣvѣ selјѣka.

Selјѣk vѡzй vѡz sѣna, a drѹgй mu йdѣ ususret. „Zdrѣvo!“ — „Zdrѣvo! Štѣ vѡziš?“ — „Dйva.“ — „Kѣkѣvѣ dйva, tѣ tѡ је sѣno?“ — „Kѣd вйdiш, da је sѣno, zѣшто pitѣш?“

Tùrčin i hàjdúk.

Někakav Tùrčin svfnē s púta u pòtok, da se nāpijē vòdē, pa ga ùhvati hàjdúk; a òn òndā dòzvāvši svòga drùga, kòji je bïo òstao na pútu, kážē mu: „Hòdi, ùhvatio sam hajdúka!“ Drùg mu odgòvorì: „Kad si ga ùhvatio, a tì ga povèdi àmo!“ Òndā mu òn kážē: „Alì nēce da ìdē.“ Kad mu drùg nā tō rēčē: „Ako nēce da ìdē, a tì ga pùsti,“ a òn mu odgòvorì: „Pùstio bih ja njèga, ali nēce òn mène!“

Narodna pripovetka.

Brāha i sèstra.

Dvā su bōra nāporèdo rāsła,
Međū njima tankòvrhā jéla;
Tò ne býla dvā bōra zèlena,
Ni mèh' njima tankòvrhā jéla,
Běh tò býla dvā brāta ròžena:
Jèдно Пāvле, à drugò Rādule,
Međū njima sèstriца Jèлица.
Brāha séju vřlo mïlovála,
Svākū su joj mïlost donòsila.

Narodna ùesma.

Objašnjenja: *ne bila* = nису била; *seju* = сестру; *mïlosti* = дар.

Dvè ptice.

Zablúdila mòrskā ptica
U dāljine tòp'è zèmljē
I sùsrela kosòvicu
Gdē u gāju slātko pèvā.

— „Kāko mòžēš pèvat', tůžna,
U pústinji òvòj sùhòj,
Gdē ni kāpi vòdē nēmā?“

— „Pèvāhu i mòji stārì
U ìstòme òvom gāju.“

Dòmovina, kākva býla,
Ròdenòm je sínku mïla.

Petar Preradovič.

Objašnjenje: *pevahu* (nesvršeno prošlo vreme) — so peli.

Mârko Králjević i sòkò.

Razbòlje se Králjeviću Mârko
 Pòkraj púta, drúma júnáčkòga;
 Víše glávě kòplje údario,
 A za kòplje Šárca privézao.
 Jòš gòvorī Králjeviću Mârko:
 „Kò bi mène vòdē napòjio,
 Kò li bi mi hládak naćinio,
 Táj bi dùši mjěsta úhvatio.“

Tú dòpade sòkò ptīca sīvā,
 U kljúnu mu vòdē donòsio
 Pa je Mârka vòdē napòjio;
 Nád Mârkom je kríla raskrīlio,
 Pa je Mârku hládak naćinio.
 Jòš gòvorī Králjeviću Mârko:
 „O sòkole, sīvā ptīco mòja,
 Kákvo sam ti dòbro učinio,
 Kad si mène vòdē napòjio,
 I kad si mi hládak naćinio?“

Sòkò ptīca odgòvārā Mârku:
 „Ne budáli, Králjeviću Mârko!
 Kád-no bjěsmo na Kòsovu bòjnòm,
 Těškī bòjak mī s Túrci tǎpljesmo;
 Őndā Túrci mène úhvatiše,
 Őba mòja kríla ódsjekoše;
 Tī si mène úhvatio, Mârko,
 Mětnuo me na jělu zělenū,
 Da me tǔrskī kònji ne satarū;
 Tū si mēni dòbro učinio.“

Narodna pjesma.

Objašnjenja: *razbolje se* (svršeno prošlo vreme) — zbolel je; *Kraljeviću* (vok. mesto nom.) — Kraljević; *udario* — zasadil; *Šarac* = šaren (lisast) konj Kraljevića Marka; *govori* (svršeno prošlo vreme) — je dejal; *taj bi duši mjesta uhvatio* — ta bi rešil svojo dušo; *dopade* (svršeno prošlo vreme) — je priletel; *je ... vode napojio* — je napojil z vodo; *kad no* = kad; *bjesmo* — smo bili; *s Turci* = s Turcima; *bojak trpljesmo* (svršeno prošlo vreme) — borili smo se; *uhvatiše, odsjekoše* (svršeno prošlo vreme) — so ulovili, so odsekali; *sataru* = satru (stro).

Орање Мārка Краљевића.

Вино пије Краљевићу Мārко
 Са старџом Јевросимом мајком.
 А кад су се напојили вина,
 Мајка Мārку стаде бесједити:
 „О мој сѣнко, Краљевићу Мārко!
 Остави се, сѣнко, чѣтовања,
 Јер зло добра донијети неће;
 А старој се досадило мајци
 Све пѣрући крваве хаљине.
 Већ ти узми рāло и вoлове,
 Пак ти ђри бр̄да и дoлине,
 Те сѣј, сѣнко, пшѣницу бјѣлицу,
 Те ти храни и мене и сѣбе.“

То је Мārко послушао мајку:
 Он узимā рāло и вoлове.
 Ал' не оре бр̄да и дoлине,
 Већ он ђре цāреве дрyмове.
 Отуд йду Турци јаничари,
 Они носѣ три тoвара блāга,
 Па гoворѣ Краљевићу Мārку:
 „Мoре, Мārко, не ђри дрyмова!“
 — „Мoре, Турци, не газ'те ђрања!“
 „Мoре, Мārко, не ђри дрyмова!“
 — „Мoре, Турци, не газ'те ђрања!“
 А кaдa се Мārку досадило,
 Дѣже Мārко рāло и вoлове
 Те он пoби Турке јаничаре,
 Пак узимā три тoвара блāга.
 Однесе их својoј старoј мајци:
 „Тo сам теби дaнас йзороа.“

Народна ѿјесма.

Објашњења: *стаде* (свршено прошло време) — је зачела; *мајци се досадило све пѣрући* . . . — мати се је навеличала venomer prati . . .; *ори, сѣј* — орји, сеј; *ошуд* = туда; *газ'ше* = газите; *дѣже, пoби, однесе* — је dvignil, је pobil, је odnesel.

Vô i komárac.

Ūranio dèlija komárac,
 Ūranio, zújěc polètio
 Na livadu, gdjěno stáda pásū,
 Pa se hvátā vòlu mědu roge,
 Te nišanī kòplje čudnovāto,
 Svòje rìlo pò dlaci dèbelòj,
 Da ga tūri vòlu mědu roge,
 Pa gòvorī vòlu na plāndištu:
 „Néću, mòre, baš sjáhati s tebe,
 Dòk se lijepo mèni ne námoliš!“
 Vò i nè znā, òtkud glās dòlazī,
 Nò pòznao dèliju po rijěči
 Pa mu múklīm odgòvārā glāsom:
 „Jādan stvòre, dèlijo kòmārče!
 Nīt' sam znāo, kād si ùzjahao,
 Nīt' ću znāti, kād ćeš sjáhat' bòlan.“
 Èto slīkē, kāko stvār je smijěšna,
 Kāda slābī jāčěmu přijetī.

Antun Nijemčić.

Bòže právdē.

Bòže právdē, Tī štò spāse	Něk nā naše vědrò čèlo
Od pròpāsti dòsad nās,	Tvòg nè padne gněva gròm!
Čŭj i òdsad naše glāse	Blagoslòvi naše sèlo,
I òdsad nam bŭdi spās!	Pòlje, njĭvu, grād i dòm!
Mòcnòm rŭkòm vòdi, bráni	Kad nāstŭpē bòrbē dāni,
Budúcnosti naše bròd!	K pòbedi nam vòdi hòd!
Bòže, spāsi, Bòže, hrāni	Bòže, spāsi, Bòže, hrāni
Nāšeg krālja i nāš ròd!	Nāšeg krālja i nāš ròd!
Slòži nāšu brācu drāgū	Iz mrāchnòga sínu gròba
Nā svak dičan, slāvan rād!	Nāšē krŭnē nòvī sjāj
Slòga bĭće pòrāz vrāgu	Nāstalo je nòvo dòba,
A nājjači svĭma grād.	Nòvu srěcu, Bòže, dāj!
Něk nā našoj blistā grāni	Krāljevĭnu nāšu brāni,
Brātskē slògē zlātan plòd!	Petvékovnē bòrbē plòd!
Bòže, spāsi, Bòže, hrāni	Alěksāndra, Bòže, hrāni
Nāšeg krālja i nāš ròd!	Mòli Tī se sāv nāš ròd!

Jovan Dorđević.

REČNIK

A

alà! — ah! oh!
āli — toda
āmbār — žitnica
āmo — sem(kaj)
āzbučnī — abecedni
āzbuka — abeceda

B

bāba — stara mati, babica
bāba (bābo) — oče, očka
bābuščica — babica
bācati, -ām — metati
bācili, bācim — vreči (proč), za-
 gnati
Bādnji dān — sveti dan (dan
 pred božičem)
bāka (bākica) — stara mati, babica
bār — vsaj
bāra — mlaka
bāšta — vrt
bāštica (baštica) — vrtec
bāt, bāta (množ. *bātovi*) — bet,
 kladivo; utež
bērāč, berāča — trgavec
berāčica — trgovka
bērba — trgavec
bēs(j)editi, -im — govoriti
bēz, predl. s gen. — brez
bezāzlen — nedolžen; brez hu-
 dobije
bēzvoučan, -čna, -čno — nezveneč
bīce — bitje
bīlje, sr. r. jedn. — rastline
blāg ākcentat — kratek potegnjen
 naglas
blāgo — zaklad, bogastvo
blāgodāran, -rna, -rno — hvaležen
blāgōvalište — jedilnica

blējānje — meketanje
blistati, -ām — svetiti se, leske-
 tati se
bōca — steklenica
bogorāditi, bogorādim — prositi
bōja — barva
bōjati, -im se — bati se
bōlan, bōlna, -lno — bolan; ne-
 srečen, reven
bōlest, -lesti — bolezen
bōlestan, -sna, -sno — bolan
brāv, -a — ovca, koštrun
břdo — hrib, gora
brdōvit — hribovit, gorat
brīga — skrb
brīnuti, -nēm se — skrbeti, bri-
 gati se
brōj, brōja (množ. *brōjevi*) — šte-
 vilo; števnik
brojčānica — številnica, kazalo
brōjka — številka
břz, břza, -o — hiter; *břže* — hitreje
būba — mrčes, hrošč
budāliti, -im — govoriti neumnosti
būdan, -dna, -dno — čuječ
būjati, -ām — naraščati, kipeti
būnār, -āra — vodnjak, studenec
būnda — kožuh
būt, būta — stegno, bedro

C

cipela — čevelj
crēp, -a (množ. *crēpovi*) — streš-
 nik; črepinja
cřnōjka — črnka
cřtati, -ām — risati
cřven, cřvēna, -o — rdeč
cřvenkast — rdečkast
cvētati, -ām — cvesti

cvětić — cvetka
cvrkùtati, cvrkucēm — čivkati,
 žvrgoleti

Č

čākšire, čākštrā — hlače
čāporak, -pōrka (množ. *čāpōrci*) —
 krempelj
čārāpa — nogavica
čārdāk, -a — koruznjak (shramba
 za koruzne stroke)
čas — hip; ura
časōvnik — ura (žepna, stenska)
čēdānce, -ceta — otročiček
čēdo — dete, otrok
čēljād, -i — družina, domačini
čēsnica — božična pogača
čēlovānje — vojskovanje
čibuk, -a — pipa
čijl — čigav, čigar
činiti, -tm — delati, tvoriti
činōvnik — uradnik
čltav — ves, cel
čivliluk — klin, obešalo
člзма — škorenj
čōrba — juha
čūdnovat — čuden
čūlo — čut(ilo)
čūvati, čūvām — varovati, hraniti

Č

čiler, -a — jedilna shramba
čirilovskī — cirilski
čūteti (čūtati), -tm — molčati

D

dākle — torej
dalēko — daleč
dān, dāna — dan
dēbljī — debelejši
dēca — otroci
dēčjt — otroški
dēlija, m. r. — junak
dēo, dēla (množ. *dēlovi*) — del
dēsiti, dēsīm se — biti (kje), mu-
 diti se

dīgnuti, -nēm — dvigniti
dīmñjak — dimnik
dīviti, dīvīm se — čuditi se
dīvljī — divji
dīzati, dīžēm — dvigati
do, predl. s gen. — zraven, poleg
dōba, sr. r. (ne menja se) — do-
 ba, čas
dōbro — dobrina
dōčekati, -ām — pričakati
dōci, dōdēm — priti
dodātak, -tka — pridevek, pri-
 lastek
dōk — dokler, medtem ko, do-
 čim, ko, kadar
dōklē — dokler
dokūčiti, dōkūčīm — doseči; ra-
 zumeti
dōlaziti, -tm — prihajati
domāčica — gospodinja
domācin — gospodar
dōpasti, dōpadnēm — priteči, pri-
 leteti
dōprēti, dōprēm — dospeti
dōsad — doslej
dōsādan, -dna, -dno — dolgoča-
 sen, neprijeten
dosāditi, dōsādīm — priskutiti, na-
 veličati se
dotrčati, tm — priteči, prihiteti
dovīknuti, dōvīknēm — zaklicati
dovršvati, dovršujēm — dokon-
 čavati
dozivati, dōzīvām — klicati
dōzvati, dozōvēm — priklicati,
 poklicati
drūg (množ. *drūgovi, drūzi*) — to-
 variš
drūkčijē — drugače
drūm, drūma — cesta
drūštvo — družba
dřvēce — drevje
dřvo, dřveta — drevo
dūcān, dūcāna — trgovina
dūg — dolg
dūgačak, -čka, -čko — dolg, po-
 dolgovat
dugōvati, dūgujēm — dolgovati

Dūnav, -a — Donava
dūnuti, dūnem — zapihati, pihniti
dūvati, dūvām — pihati
dūžī — daljši
dvōjāk — dvojen

D

dāk, dāka — dijak
dakōnija — slaščica
durdīna — georgina

Dž

džēp, džēpa — žep
džēpnī — žepni

E

ēno! — glej (tam)!
ēto! — glej (tam)!
ēvo! — glej (tu)!

G

gāce, gācā — hlače, gate
gājēnje — gojitev, reja; *gājēnje*
stōkē — živinoreja
gājīti, gājīm — gojiti
gdē — kje, kjer, kamor
gdēkojt — nekateri
gdjēno = gdē
gībanica — potica
glādan, -dna, -dno — lačen
glūp, glūpa, -o — neumen
gnēv, -a — jeza
gnjāt, -a — golén
gōdina — leto
gōdišnjt — letni
gōditi, -īm — ugajati
gōrak, -rka, -rko — grenek
gōrē — huje
gōtov — pripravljen
gōzba — gostija, pojedina
grād — mesto
grāditi, grādīm — zidati, delati
grādski — mestni
grādanin (mn. *grāđāni*) — meščan

grāna — veja
grānat, -a, -o — vejest
grānčica — vejica
grānje — vejevje
grōblje — pokopališče
grōžde — grozdje
grūdi, grūdi, ž. r. množ. — prsi
grūdvati, -ām se — kepati se
gūbica — gobec
gūkati, gūcēm — gruliti
gūma — brisalica
gūst, gūsta, -o — gost

H

hājduk, hājduka — ropar, razbojnik
hālja (hāljinā) — obleka
hārtija — papir
hlād, -a — senca
hlādak, -tka — senčica
hladnōcā — mraz
hlēb — kruh
hlēti, hōcu, hōcēš — hoteti
hvātati, -ām (se) — loviti (se), prijemati (se)

I

i — in, tudi
iāko — čeprav
īci, īdem — iti
īkakav, -kva, -kvo — sploh kakšen
īli — ali
īmānje — imetje, posestvo
īmati, īmām (īmādem) — imeti; *īmā* — je
īmenica — samostalnik
īnāce — sicer
īpāk — vendar
īspraviti, -īm — popraviti; zravnati
īspred, predl. s gen. — pred
īstina — resnica
īstočnī — vzhodni
īstok — vzhod
īstom — šele
īstōrtski — zgodovinski
īšta — sploh kaj
īzāci, īzādem — iziti, priti (ven)

izazívati, izázivām — izživati
 izdišúci — umirajoč
 izesli, izedem — pojesti
 izglédati, izglédām — pričakovati
 izgrtati, izgrčem — izkopavati, iz-
 grebati
 izíci, izidēm — iziti, iti (ven)
 izlaz — izhod, vzhod
 izlaziti, -im — hoditi ven, vzha-
 jati
 izmáci, izmaknēm — uiti, po-
 begniti
 između, predl. s gen. — med
 izménjati, izmènjām — pregibati
 (sklanjati, spregati)
 izněti, izněsēm — iznesti, nanesti
 iznòsiti, iznostm — nositi (ven)
 izradívati, izràdujem — izdelovati
 izùzēv — izvzemši
 izvaditi, -im — izvleči, vzeti (iz...)
 izvláčiti, izvláčim — vleči (ven,
 gor)
 izvor — izvir, studenec
 izvúci, izvúčem — izvleči

J

jábuka, ž. r. — jabolko
 jáčati, -ām — krepiti se, postajati
 močnejši
 jačina — moč, sila, jakost
 jádan, -dna, -dno — nesrečen,
 reven
 jáditi, -im — tarnati, tožiti, jadiko-
 vati
 jáje — jajce
 ják, jáka, -o — močan; ják ak-
 cenat — potisnjen naglas
 járac, járcā — kozel
 járam, -rma (množ. jármovi) —
 jarem
 jedāmpūt — enkrat, nekoč
 jednāčēnje — prilikovanje
 jēdnōm — nekoč
 jēdva — komaj
 jēftin — cenen, poceni
 jēka — odmev
 jēlo — jed

jēr — ker
 jōš(te) — še
 jōlovānje — mehčanje
 jūče(r) — včeraj
 járiti, járīm — hiteti, drveti

K

kabānica — plašč
 kād (kādā) — kdaj, kadar, ko
 kādgod — (sploh) kdaj
 kādšto — včasih
 kākav, -kva, kvo — kakšen, ka-
 kršen
 kāko — kako, kakor; ko, kakor
 hitro
 kākotati, -čem — kokodakati
 kaldīmisati, -šem — tlakovati
 kāmō — kam, kje; k. li — kaj
 šele
 kāndilče, -eta — svetiljka
 kāo — kakor, kot
 kāp, -i — kaplja
 kāpak, kāpka — pokrov; veka
 kāpūt, kapūta — suknjič
 karānfil — nagelj
 kárati, kārām — grajati; kaznovati
 kāsika — žlica
 kāt (množ. kātovi) — nadstropje
 kātkađ — včasih
 kázati, kážēm — reči; kážēm — re-
 čem, pravim
 kazívati, kázujem — praviti, pri-
 povedovati
 kážnjen — kaznovan
 kči, kčēri — hči
 kēstēn, -stena — kostanj
 kīša — dež
 kītīnjast — košat
 klēči (klēknuti), klēknēm — po-
 klekniti
 klizati, -ām se — drsati se
 klúpa — klop
 kmēt — vaški župan (sodnik)
 kō — kdo, kdor
 kōđ, predl. s gen. — pri
 kōgod — sploh kdo; ko gōđ —
 kdorkoli

kōla, kōlā, sr. r. množ. — voz
kolōvoz — avgust
komādić — košček
komārac, -rca — komar
kōnak, -a — prenočišče; dvor,
 dvorec
kōplje — kopje
kopīcati, -ām se — cepetati, br-
 cati
kōriti, -im — grajati, karati
kōsa, ž. r. jedn. — lasje
kosōvica — kos (ptica)
kōš, kōša — kašča
kōštica — koščica
kōšulja — srajca
kōšuljica — srajčica
kotāčić — kolesce
kōtarica — košara, koš
krāčī — krajši
kraj, predl. s gen. — pri, poleg
krāj, krāja, — rob; kraj, dežela
krājnjī — končni
krētati, krēcēm — gibati, premikati
krīlo — perot
krivūdati, -ām — viti se
krōv, krōva — streha
krōz, predl. s ak. — skozi
kīstina — kopica
kītica — krt
kīv, kīvi — kri
kūcati, -ām — trkati, biti
kūca — hiša
kūci — domov
kūd (kūda) — kam, kamor
kūditi, -im — grajati
kūkāvan, -vna, -vno — reven,
 ubožen
kūpiti, -im — pobirati, zbirati
kūpus, -a — zelje
kūšati, -ām — pokušati
kuōcati, -čēm — klokati

L

lāda — ladja
lāhōr, -a — sapica
lāk — lahek
lākat, -kta — laket

lākom, -a, -o — lakomen
lākšī — lažji
lāsta — lastavica
lātica — cvetni listek
lātiti, -im se — lotiti se
lāv — lev
lēda, sr. r. množ. — hrbet
lēja — gredica
lēk, lēka — zdravilo
lēkār, lekāra — zdravnik
lējītr, lenjīra — črtalo
lētati, lēcēm — letati
lējnjī — poletni
lētō — poletje
lēti — poleti
lice — obraz; oseba
ličnī — osebni
lija = lisica
līpanj, -pnja — junij
listopād — oktober
lišće — listje
lōčika — glavната salata
lōpta — žoga
lōžnica — spalnica
lūd, lūda, -o — neumen
lūdōst, -dōsti — neumnost
lūg — log, gaj
lūk, -a — česen, čebula
lūkav, -a, -o — zvit, pretkan
lūpiti, -im — lopniti; planiti

Lj

ljūbiti, ljūbitm — ljubiti; polju-
 bovati
ljūljati, ljūljām — zibati
ljūska — luskinja, olupek, lupina
ljūt, ljūta, -o — hud
ljūtiti, ljūtīm (se) — srditi, jeziti (se)

M

māgarac, māgārca — osel
māgla — meгла
māgliti, -im se — megliti se
mājmun, -a — opica
mājmunče, -eta — mala opica
majūšan, -šna, -šno — prav maj-
 hen

māliša — malček
māramica — robček
mārt — marec
mēdu, predl. s instr. — med
medūtīm — medtem; toda
mēnjati, *mēnjām* — pregibati,
 sklanjati, spregati
mēsto — prostor, kraj
mēšina — meh
mētati, *mēčēm* — postavljati, de-
 vati
mētnuti, *mētnēm* — postaviti
mīcati, *-čēm* — premikati
mīlōsrdan, *-dna*, *dno* — usmiljen
mīlostinja — miloščina, vbogajme
mīlovati, *-lujēm* — božati; ljubiti
mīlo, *mīla*, *-o*, — mil, drag
mīrts — vonj
mīrsati, *mīrišēm* — duhati, di-
 šati, dehteti
mīriti, *-īm* — dišati, dehteti
mīška — roka, mišica; nadlaket
mīādī — mlajši
mīlākār, *-kāra* — shramba za mleko
mōči, *mōgū*, *mōžēš* — moči
mōlīti, *mōlīm se (Bogu)* — moliti
mōmak, *-mka* — mladenič, fant
mōre — morje
mōre! — hej! ti!
mōzak, *mōzga* — možgani; pamet
mīšav — suh, pust, slab
mūdar, *-dra*, *-dro* — moder
mūdrac, *mūdrāca* — modrec, mo-
 drijan
mūdrōst, *-drosti* — modrost
mūkao, *-kla*, *klo* — zamolkel; ne-
 zveneč
mūnja — blisk
mūza (mūzara) — molza (krava)

N

načīnīti, *načīnīm* — napraviti
nāci, *nāđēm* — najti
nādleštvo — urad
nadōpuniti, *-īm* — izpolniti
nahrānīti, *nahrānīm* — nakrmiti
nājprē — najprej

nājzād — končno
nālazīti, *-īm se* — nahajati se
nāmeštīti, *-īm* — postaviti; pogr-
 niti (mizo)
nāmeštāj — pohišstvo, oprava
nāmislīti, *-īm* — skleniti
nāpast, *-i* — nezgoda, nesreča
nāpokōn — končno, naposled
nāpolje — ven; *nāpolju* — zunaj
nāpomēna — opom^a
nāporedo — vzporedno, drug po-
 leg drugega
nāpunīti, *-īm* — napolniti
napūstīti, *nāpustīm* — zapustiti
napūštati, *nāpūštām* — opuščati,
 zapuščati
naslūtīti, *nāslūtīm* — zaslutiti
nāsred, predl. s gen. — sredi
nāstavak, *-stāvka* — končnica
nāstavīti, *-īm* — nadaljevati
nātrāg — nazaj
nāumīti, *-īm* — nameniti, skleniti
nāvika — navada
nāvīkao *-kla*, *-klo* — navajen
navōdēnje — navedba; *znāk na-
 vōdēnja* — narekovaj
navūci, *navūčēm* — natakniti;
 obleči, obuti
nazīvati, *nāzīvām* — imenovati,
 klicati
nēgo — marveč
nēkada — nekdam
nēkakav, *-kva*, *-kvo* — neki, ne-
 kakšen
nēko — nekdo
nēmā — nima; ni
nēmočan, *-čna*, *-čno* — slab, bolan
nēmōj, *nēmōjte* — nikar, nikarte
nēoderān — neodrt
nēodrēden — nedoločen
nēpce — nebo (v ustih)
nēpčanī sūglasnik — topljeni so-
 glasnik
nēpostojān, *-a*, *-o* — nestalen,
 gibljiv
nēpriatelj — sovražnik
nēpromēnljiv — nepregiben

nerázdvojan, -jna, -jno — ne-
ločljiv
něsrečan, -čna, -čno — nesrečen
něšto — nekaj
ně(t)ko — nekdo
neváljao, -ala, -alo — malopriden
něvolja — stiska, težava; nesreča
nĭgde — nikjer
nĭkad(ā) — nikoli
nĭkakav, -kva, -kvo — nikak,
noben
nĭkako — nikakor
nĭko — nikdo, nihče
nĭmalo — prav nič, niti najmanj
nĭpošto — nikakor
nĭšaniti, -im — meriti
nĭšta — nič
nĭštica — ničla
nĭ(t)ko — nikdo, nihče
nĭzak, nĭska, -o — nizek
nō — toda, ampak
nōću — po noči

Nj

njézin — njen
njúška — gobec

O

o, predl. s lok. — o, na, ob
čbdān — po dnevi
oběležiti, -im — zaznamovati
obgrliti, -im — objeti
običan, -čna, -čno, — navaden
obilat — obilen, bogat
obim, -a — obseg
obližnjĭ — bližnji
obrađivati, obrađujēm — obde-
lovati
obraz — lice
obrazac, -sca — zgled
obuča — obuvalo
obučĭ, obučēm (3. l. množ. *obūkū*) —
obleči
obuhvatiti, -im — objeti, obseči
očěšljati, očěšljām — počesati

odbacivati, odbacujēm — odpa-
hovati
odělitĭ, odělitm — oddeliti, ločiti
odělo — obleka
odjědnōm — na mah
odjěkivati, odjěkujēm — odmevati
odlazitĭ, -im — odhajati
odmāh — takoj
odmārati, odmārām se — počivati
odmōritĭ, odmōritm se — odpo-
čiti se
ōdnosnĭ — oziralni
ōdrečan, -čna, -čno — nikalen
odréditĭ, odréditm — določiti
ōdrěden — določen
oduševlĭjavati, -ševlĭjavām — nav-
duševati
odūzimānje — odštevanje
ōdžak, odžāka — dimnik
ōglāšen — na glasu
oglašivati, oglašujēm — oznanjati,
naznanjati
ōgrāden — ograjen
ogrěpstĭ, ogrěbēm — popraskati
ogrtāč, ogrtāča — odeja; plašč
okēsiti, okēsitm se — zarezati se,
spačiti se
ōko, predl. s gen. — okoli, okrog
ōkolĭna — okolica
okōreo, -rela, -rela — trd
okrěnutĭ, okrěnēm — obrniti
ōkusiti, -im — pokusiti
ōlōvka — svinčnik
olĭjštĭti, olĭjštĭtm — oluščiti, olupiti
ōmladina — mladina
onākĭ — tak(šen)
ōnamo — tja(kaj)
ōndā — tedaj
ōnde — tam(kaj)
onomāadne — ondan, nedavno
ōnud — ondot
ōpadati, -ām — odpadati
opāsnōst, -nosti — nevarnost
ōpēt — zopet
ōrmār, ormāra — omara
ōrūde — orodje
ōsecati, ošecām — čutiti
ōsim, predl. s gen. — razen

ósobito — posebno
óstaviti, -im — zapustiti; *o. se* —
 opustiti
óstavljati, -ám — zapuščati; shra-
 njevati
osvétiti, ósvětim — maščevati
osvitak, -tka — svit, zora
óštar, -tra, -tro — oster
ótac, óca — oče
ótadžbina — očetnjava, domovina
otárasiti, -im se — znebiti se, od-
 križati se
otégnuti, óegněm — raztegniti,
 zategniti
óterati, óterám — pregnati
otiči, ótiděm (óděm) — oditi, iti
ótkako — odkar
otřčati, -im — odhiteti, pobegniti
ótud — odtod, odondot
óvāj, óvā, óvō — ta
ovākō — tako, takole
óvāmo — sem(kaj)
óvde -- tu(kaj)
óžujak, óžujka — marec

P

pádež — sklon
pámtniti, -im — pomniti, spomi-
 njati se
pápak, -pka — parkelj
pápuča — copata
pára — para, denar
päs, psä — pes
päuk — pajek
pázár, pazára — sejem
pčela — čebela
pečénica — božična pečenka
pečí, pečěm (3. l. množ. *pekū*) —
 peči
pěndžer, -a — okno
pěnjati, pěnjěm se — vzpenjati se,
 plezati
pěřád, ž. r. jedn. — perotnina
pěšma (gen. množ. *pěšāmā*) —
 pesem
pěšák, pěšáka — pešec
pětao, pětla — petelin

petvékovan, -vna, -vno — petsto-
 leten
pěvati, -ám — peti
piće, sr. r. jedn. — pitje, pijača
pijúkati, pijúčem — čivkati
pílići, m. r. množ. — piščeta
pípati, -ám — tipati
pírnuti, pírněm — pihniti, za-
 pihati
pisánka — zvezek
písmo — pismo; pisava
pitalica — (šaljivo) vprašanje
pítánje — vprašanje
pítati, pítám — vprašati
pitómína — obdelana zemlja
plákati, -čem — jokati
plândišče — počivališče za živino,
 (senca)
plívati, -ám — plavati, pluti
plód, plóda — sad
plóvka — raca
pljšekati, -ám — ploskati
póbeda — zmaga
póčěti, počněm — začeti, začeti se
póci, počěm — pojeti, iti, odpra-
 viti se
pódalje — precej daleč
póđantik — podložnik
podělití, podělim — razdeliti
pódignuti (pódići), pódigněm —
 dvigniti, postaviti, zgraditi
pódizati, -žěm — dvigati
pódmet — osebek
pódrum, -a — klet
pódugačak, -čka, -čko — precej
 dolg
podvúći, -čem — podčrtati
póginuti, -něm — poginiti, umreti
pógnuti, pógněm — pripogniti,
 skloniti
pogóđiti, pógodim — uganiti
póhode, ž. r. množ. — obisk
pokazívati, pokazujěm — kazati
pókazni — kazalni
pókraj, predl. s gen. — poleg,
 pri, ob
pókrajina — dežela
pólazak, -ska — odhod

pölažajnik — prvi obiskovalec o božiču
polökati, pôločem — posrebat
pöluglās — polglasnik
pömičan, -čna, -čno — premičen, gibljiv
pömorac, -mörca — mornar, pomorščak
pönājvišē — večinoma
pönēti, ponēsēm — ponesti; *p. se* — prevzeti se
pönīštiti, -im — uničiti; *p. se* — ponižati se
ponōsiti, pönosīm se — ponašati se
pönuditi, -im (koga) — ponuditi (komu)
ponūdati, pönūdām — ponujati
pöpločan, -a, -o — tlakovan
pöpuniti, im — izpolniti
pöraniti, -im — zgodaj vstati
pöred, predl. s gen. — poleg
pöredēnje — primerjanje, primerjava
pörodica — družina
pösao, pôsla (množ. pôslovi) — posel, opravilo
pösipati, -ām — potresati
pöslē, predl. s gen. — po
pöslē, prilog — potem, pozneje
pöslovica — pregovor
posprēmati, pôsprēmām — pospravljati
posprēmīti, pôsprēmīm — pospraviti
pösramljen — osramočen
pösvaditi, -im se — spreti se
pösve — povsem
posvedōčiti, posvedōčim — izpričati, potrditi
pöšto — potem ko
polégnuti, pôtēgnēm — potegniti; zamahniti, udariti
pötpun — popoln
potrāžiti, pôtrāžim — poiskati
pötvrdno — trdilno
pöuzdati, pöuzdām se — zanesti se
povetārac, -rca — sapica
povīknuti, pôvīknēm — vzklikniti

pövrće, sr. r. jedn. — zelenjava
pöznanik — znanec
pöznāt — znan
pözvati, pozōvēm — poklicati, povabiti
prāšina — prah
prāvda — pravica
prāvedan, -dna, -dno — pravičen
prāviti, -im — delati
prē, predl. s gen. — pred; *p. nēgo li (štō)* — preden
prēdak, prētkā (množ. prēci) — prednik
prēdeo, prēdela — kraj, pokrajina
prēdsōblje — prednja soba
prēkid — prestanek
prēlaziti, -im — prehajati
prēma, predl. s lok. — proti, napram, po
preobrātiti, preōbrātīm — preobrniti, spremeniti
prēpreka — ovira, zapreka
prēstati, -nēm — prenehati
prēstupan, -pna, -pno — prestopen
pretvārati, prētvārām — pretvarjati, spreminjati
prībor — pritekline, orodje
prīdev — pridevnik
prilog — prislov
priložnā ōznaka — prislovno določilo
prīmati, prīmām — (s)prejemati, dobivati
prīmīti, prīmīm — sprejeti, dobiti
prīprēmīti, prīprēmīm — pripraviti
prīrok — povedek
pristōjan, -jna, -jno — dostojen, spodoben
prīsvojan, -jna, -jno — svojilen
prītrčati, -im — priteči
prīzeman, -mna, -mno — pritličen
přljiti, přljim — smoditi, peči
prōci, prōdem — mimo iti
progūtati, -ām — pogoltniti
prōlaziti, -im — iti (preko, skoz, mimo)
prōlaznik — mimoidoči, pešec

pròleće — pomlad
pròletnjt — pomladni
pròliti, pròlijem — razliti
pròmečūran, -rna, -rno — pame-
 ten, iznajdljiv
pròmena — sprememba; pregi-
 banje
promènlijv — pregiben
pròsinac, pròstnca — december
pròsipati, -pljem — osipati
pròst — navaden
pròšasti prìdev — tvorno pretekli
 deležnik II.
pròšlost, -losti — preteklost
pròzor, -a — okno
pròzòrje — svitanje, zora
přsluk — telovnik
prùžati, prùžam — iztegovati
pūcānje — streljanje
pūcati, -ām — streljati
pūn — poln
pūstinja — puščava
pūštati, pūštam — puščati, do-
 puščati
pūt, pūta — pot; *přvi pūt* — prvi-
 krat, prvič
pūtem — po poti
pūž — polž

R

rād — delo
rāditi, rādīm — delati
rādni — delovni; *r. dān* — de-
 lavnik
rādnik — delavec
rādāti, rādām — roditi
rālo — oralo, plug
rāme, -ena, sr. r. — rama
rāno — zgodaj
rashlāditi, rashlādīm se — ohla-
 diti se
raskòliti, raskòlīm — razklati
rasterívati, rastèrujēm — razga-
 njati
rāt, -a — vojna
rātār, -a — poljedelec
rāvnało — ravnilo

rāzbeči, rāzbegnēm se — razbe-
 žati se
razgrānat — členovit, razširjen
razmřskati, razmřskām — razbiti,
 raztreščiti, zdrobiti
rāda — rja
rādav — slab
rēč — beseda
rečēnica — stavek
rēčnik, rečnika — slovar
rēdni brōj — vrstilni števnik
rēsiti, rēsīm — krasiti
rībār, -a — ribič
rīdati, -ām — tarnati
rīd, rīda, -e — rjavordeč
rīka — mukanje
rōba — blago
rōd, rōda — rod, spol
rōda — štokrlja
rōditelji, roditělja — starši
rōđak — sorodnik
rođēnje — rojstvo
rōniti, -īm se — rušiti se
rūblje — perilo
rūčak, rūčka — obed, kosilo
rūcati, rūčām — kositi
rūdeti, -īm — rdeti
rūgati, rūgām se — rogati se
rūjan, -jna, -jno — rumenordeč;
 žareč

rūjan, -jna — september
rūkovēt, -i — peščica, rokovet
rūmen, rumēna, -o — rdeč
rūpa — luknja, jama

S

s(sa), predl. s gen. i instr. — s, z
sabírānje — seštevanje
sād, -a — nasad
sād (sādā) — sedaj
sādašnjt — sedanji
sādržaj — vsebina
sāhnuti, sāhnēm — veniti
sakòvati, sākujēm — skovati
sākriti, sākrijēm — skriti
samòća — samota
sāmrt = smřt

sānduk — zaboј
sāpīnjati, -ēm — zapenjati, ukle-
 pati; vezati
sāstavak, sāstavka — sestavek
sāsvīm — popolnoma
sātrti, sātrēm — streti
sāv, svā, svē — ves
sāvet — svēt
sāzreti, -īm — dozoreti
sāzrévati, sāzrēvām — dozorevati
sēčanj, -čnja — januar
sēcati, -ām se — spominjati se
sēcī, sēcēm — sekati, rezati
sēd, séda, -o — siv
sēdmica — teden
sēja — sestra
sēlica — selivka
sēlo — vas
sējlački — kmetiški
sējlanin (množ. *sējlanī*) — vaščan
sēoskī — vaški
sēsstričina — nečakinja (po sestri)
sēsstrič — sestrič, nečak (po sestri)
sēvati, sēvām — bliskati se
sīci, sīdēm — zlesti
silaziti, -īm — iti navzdol, padati
sinōvac, -nōvca — bratič, nečak
 (po bratu)
sinōvica — nečakinja (po bratu)
sjāhati, sjāšēm — razjahati
skāzālјka — kazalec
skītati, skītām se — potepati se
skōro — kmalu
skřhati, -ām — zlomiti
skrīviti, skrīvīm — zagrešiti
skřšten — prekrižan
skūpiti, -īm — zbrati
slāb — šibek; *s. ākcenat* — po-
 tegnjen naglas
slābina — lakotnica
slāgati, slāžēm — zlagati se
slāvūj, -vūja — slavec
slāvūjak, -jka — slavček
slāvūjev — slavčev
slōg, slōga — zlog
slōvo — črka
slōžiti, slōžīm — zložiti, zediniti
slūšati, -ām — slušati, poslušati

slūžāvka — služkinja
slūžbenīk — služabnik
smēd — rјav
smētati, smētām — ovirati
smēti, smēm — smeti; upati se
smēžurān, -a, -o — zgrbančen
smīsliti, -īm — izmisliti; skleniti
smūđ, smūđa — smoj (riba)
snāžan, -žna, -žno — močan; *s. āk-*
cenat — dolg potisnjen naglas
spās — rešitev
spāsti, -ēm — rešiti
spāvati, spāvām — spati
spāziti, -īm — zapaziti
spomēnuti, spōmēnēm — omeniti
sprāt (množ. *sprātovī*) — nad-
 stropje
sprēmati, sprēmām — pripravljati
sprēmīti, sprēmīm — pripraviti,
 pospraviti
sprovōditi, sprovōdīm — sprejavati
spūžva — goba
sřpanj, -pnja — julij
stādo — čreda
stājati, stōjīm — stati
stān (množ. *stānovī*) — stano-
 vanje
stānār, stanāra — stanovalec, na-
 jemnik
stārati, -ām se — truditi se
stāti, stānēm — obstati; začeti
stāza — steza
stīci (stīgnuti), stīgnēm — dospeti;
 dohiteti
stīdeti, -īm se — sramovati se
stō, stōla — miza
stōka — živina
stōlica — stol
stōlnjāk — namizni prt
strāga — zadaj
strēha — napušč, kap
stūden, studēna, -o — mrzel
stūden, -i — mraz
stūdenī, -nōga — november
sūd — sod
sūknja — krilo
sumrāčāk, -čka — mrak
sūnder, -a — goba

sùsresti, sùsrelnēm — srečati
sùton — mrak
sùtra — jutri
sùtradān — drugi dan
sùza — solza
svāđati, -ām se — prepirati se
svākt — vsak
svākojāk — raznoter, različen
svā(t)ko — vsakdo
svētlōst, -losti — svetloba
svēza — veznik
svībanj, -bnja — maj
svīdati, svīdām se — ugajati
svīnċe, -ċeta — prašič
svīrka — piščal; godba
svrātiti, svrātm se — zaviti (h ko-
 mu), iti
svrñuti, svrñēm — kreniti
svršāvati, svršāvām — končevati
svršivati, svršujēm — končevati
svūdā — povsod

Š

šāka — pest
šār zēmljin — zemeljska obla
šēštr, šēštra — klobuk
šētati, šētām — sprehajati se
šēva — škrljanec
šīb, šiba — grm
šīrt — širši
škōla — šola
šljīva — sliva, češplja
šōr, šōra — ulica
štā — kaj
štāmpati, -ām — tiskati
štēta — škoda
štetōċinja, m. r. — škodljivce
štō — kaj; kar
štōgod — nekaj, sploh kaj; *što*
gōd — karkoli
šūba — kožuh
šūbara — kučma
šūma — gozd
šūmica — gozdič
šūmskt — gozdni
šūstati, -īm — šumeti, šuštetiti

T

tā — saj; pa
tāban, -a — podplat
tājna — tajnost, skrivnost
tākav, -kva, -kvo — takšen
takōder — tudi
tāman, -mna, -mno — temen
tāmo — tam(kaj)
tānan, -a, -o — tenek
tankōvrh — vitek
tānjīr, tanjira — krožnik
tāvan, -a — strop; podstrešje
tēk — šele
tērati, -ām — gnati
tēšiti, -īm — tolažiti, miriti
tēžāk, težāka — poljedelec
tīkva — buča
tkō = kō
tkōgod = kōgod
toplina — toplota
tóranj, -rnja — stolp
tōvar — tovor
trāg, -a — sled
trāvanj, -vnja — april
trāžiti, trāžīm — iskati, zahtevati
tībuh — trebuh
tīċati, -īm — teči
trēbā — potreben (-bna, -bno) je,
 spodobi se
trēbati, -ām — potrebovati
trēpavica — trepalnica
trēšnja — črešnja
tīpeza — miza
trpezārija — jedilnica
trāhnuti, -nēm — trohneti
tūdā — tod, tu
tūd, tūda, -e — tuj
tūna — tu(kaj)
tūriti, -īm — poriniti, vtakniti
tūžan, -žna, -žno — žalosten
tūžiti, tūžīm se — pritoževati se
tōrdica — skopuh

U

u, predl. s ak. i lok. — v
u, predl. s gen. — pri
ūbrati, ūberēm — odtrgati

učeník — učenec
 učiniti, učinim — storiti, narediti;
 u. se — zazdeti se
 učtivo — vljuden, prijazen
 učútati (učúleti), -im se — umolk-
 niti, utihniti
 údaljen — oddaljen
 údarati, údarām (nā što) — di-
 šati (po čem)
 udáviti, udávim se — utopiti se,
 utoniti
 udéliti, údeltm — dati vbogajme
 údisati údišem — vdihovati
 údžbenik — učna knjiga
 ūgao, ūgla (množ. ūglovi) — ogel
 ugòstili, ūgostim — pogostiti
 ūgreznuti, -něm — pogrezniti se
 ūhvatiti, -im — ujeti, uloviti
 ūjak, -a — ujec
 ūjutru — zjutraj
 ukazovati, ukázujem — pokazovati
 ūkòčen — otrpel, odrevenel
 ūkučanin (množ. ūkučāni) — do-
 mačin
 ūkūsan, -sna — okusen
 ūlaziti, -im — vstopati
 ūmeti, ūmēm (3. l. množ. ūmejū) —
 umeti, znati
 umiljávati, umiljāvām se — pri-
 lizovati se
 umòliti, umolim — izprositi
 ūmòran, -rna, -rno — truden
 ūnuk — vnuk
 ūnuka — vnukinja
 unútra — notri
 ūoči, predl. s gen. — (dan) pred
 upítati, upítām — vprašati
 ūpitni — vprašalni
 ūplašiti, -im se — ustrašiti se
 ūpòrediti, -im — primeriti
 ūpravljati, -ām (čime) — voditi
 (kaj)
 ūraniti, -im — zgodaj vstati
 uròditi, ūrodim — obroditi
 ūsev, -a — setev
 ūsklik — vzklik, medmet
 ūsnica — ustnica
 ūspraviti, -im se — zravnati se

ūsred, predl. s gen. — sredi
 ūstanova — naprava
 ustúpiti, ūstúpim — odstopiti
 ūtorak, -òrka — torek
 ūtòrden — utrjen, pritrjen
 ūveče — zvečer
 ūvek — vedno
 uvrédi, ūvredim — razžaliti
 uvúci, -čēm — pritegniti; u. se —
 povleči se
 uz, predl. s ak. — pri, ob, poleg
 ūzak, ūska, -o — ozek
 ūzbrati, ūzberēm — odtrgati
 ūzēti, ūzmēm — vzeti
 ūzimati, -ām — jemati
 ūzjahati, -šem — zajahati
 ūzlaziti, -im — dvigati se
 ūzvok — klic; klicaj; medmet
 ūži — ožji

V

vāditi, -im — jemati (iz česa)
 vājat, vājāta — prizidek s spal-
 nicami
 vāljan, valjāna, -o — priden
 vāljeti, -ām — veljati; vālja —
 potrebno je
 vālжда — menda, bržkone
 vārīti, -vārīm — kuhati; (prebav-
 ljati)
 vārīvo — sočivje, prikuha
 vároš, -i — mesto
 vātra — ogenj
 vāzdāh — zrak
 vēče, vēčera, m. r. i sr. r. — večer
 vēčit — večer
 vēč — marveč; že
 vēčma — več, bolj; svē vēčma —
 če dalje bolj
 vēljača — februar
 vēran, -rna, -rno — zvest
 verolómstvo — nezvestoba
 vēzilac, vēzioca — vezač
 vēžbānje — vaja
 vīd — oblika
 vīdan, -dna, -dno — svetel
 vīhòr, -a — vihar
 vīkati, vīčem — vpiti, klicati

viljuške — vilice
visok akcenat — dolg potegnjen naglas
všě, predl. s gen. — nad
všě, prilog — več
vládānje — vedenje
vlādati, vlādām se — vesti se
vô, vòla (množ. *vòlovi*) — vol
vôće, sr. r. (jedn.) — sadje
vôčka (gen. množ. *vôčākā*) — sadno drevo
vôčnjāk — sadni vrt
vòleti, vòltm — ljubiti
vrātiti, vrātīm (se) — vrniti (se)
vrěbati, vrěbām — prežati
vrěditi, vrědtm — veljati, (vreden biti)
vrědati, vrědām — žaliti
vrěme, vrěmena — čas
vřlo — zelo
vůk — volk
vůna — volna
vůnen — volnen

Z

zablūditi, -tm — zabloditi
zabòraviti, -tm — pozabiti
záci, zāđēm — zaiti
zadátak, -tka — naloga
zāgrada — ograja; oklepaj
zāhvālan, -lna, -lno — hvaležen
zāhvālnost, -nosti — hvaležnost
zāista — zares
zājednica — skupnost, družba
zājedno — skupaj
zāklanjati, -ām — varovati, braniti
zāklinjati, -ēm — rotiti
zālazak, -ska — zahod
zālogāj — založek, grižljaj
zālúdu — zastonj
zāmenica — zaimek
zāmēniti, zāmēnīm — zamenjati, nadomestiti
zānāt, zānāta — obrt
zānātlija, m. r. — obrtnik
zānēmiti, -tm — onemeti
zāo, zlā, -zlō — zloben, hudoben
zapāliti, zapāltm — zažgati

zāpeta, — vejica
zār — ali, mar
zárez, -a — vejica
zāštita — zaščita
zāštītiti, zāštītīm — zavarovati
zāšto — zakaj
zātīm — potem, nato
zatrpati, -ām — zagrebsti, zakriti
zatvòriti, zatvòrtm — zapreti
zāvarati, -ām — prevariti
zāvóčaj — domovina, rojstni kraj
zāvídeti, -tm — zavidati
zavlačiti, zavlačīm se — zavleči se, zlesti
zavrátiti, zavrátīm — zavrtniti; skrciti
zбірnā imenica — skupno ime
zēc — zajec
zēmlija — zemlja, dežela
zgrāda — stavba
zgūren — sključen
zimi — po zimi
zmija — kača
znāčēnje — pomen
znōjav — znojen, poten
zrěti, zrēm — zoreti
zůb — zob
zųjati, -tm — brenčati
zvāti, zovēm — klicati, imenovati
zvērād, ž. r. jedn. — zverine
zvónce, sr. r. — zvonček
zvůčan, -čna, -čno — zveneč

Ž

žāliti, -tm — obžalovati; *ž. se* — pritoževati se
žbůn — grm
žěci, žěžēm — pripekati
žęga — pripekanje, soparica
žēnka — samica
žętelac, žęteoca — ženjec
žętva — žetev
žtdak, žtka, -o — redek
život, živóta — življenje
živótinja — žival
žūt, žúta, -o — žolt, rumen
žúteti, žútīm — rumeneti
žvátati, žvácēm — žvečiti

SADRŽAJ

Strana

- I. VEŽBE
1. Учионица 3
Ćirilica (§ 1).
2. Школски разговор I 4
Glasovi *ć, đ, dž* (§ 1 i 8a).
3. Školski razgovor II 5
Sadašnje vreme glagola *biti* (§ 33i).
4. Како лав суди 7
Sadašnje vreme glagola *biti* u odrečnom obliku (§ 33i). —
Vrste reči (§ 14).
5. A. Јесен (*Čajkovac*, Treća čitanka). — Б. О врту . . . 8
Sadašnje vreme (§ 32i).
6. Ваљан ђак 11
Prošlo vreme (§ 34). — Pretvaranje suglasnika *l* u *o* (§ 13).
7. Кућа 12
Promena imenica ž. r. s nastavkom *-a* (§ 15 i 17).
8. А. Лисица и рода (*Симић*, Поуке за 4. р.). — Б. Ли-
сица и пловка. — Ц. О лисици 15
Pretvaranje suglasnika *k* u *c* (§ 10_{2a}). — Promena prideva
ž. r. (§ 23).
9. А. Кажњени јелен (*D. Obradović*). — В. О јелену . . . 17
Promena imenica m. r. (§ 16_{1,4b}).
10. Медвед и старац 18
Promena imenica m. r. na nepčani suglasnik (§ 16_{2,3}). —
Određeni i neodređeni pridevi (§ 21). — Promena neodređenih
prideva m. r. (§ 22).
11. Spartanci i starac 21
Promena imenica m. r. na *-ac* (§ 16_{2b,3,5} i 11). — Neposto-
jano *a* (§ 7).
12. А. Милосрдни Милан (*Симић*, Поуке за 3. р.). —
Б. Чини добро (*Народна њесма*). — Ц. Пословица. —
Ч. О ручку 22
Pretvaranje suglasnika *k, g, h* (§ 16_{2b,4a} i 10_{1,2b}). — Pro-
mena određenih prideva m. r. (§ 23)

13. **A. Два миша** (*Д. Обрадовић*). — **Б. Село и град** . . . 25
Promena imenica sr. r. (§ 19). — Promena prideva sr. roda (§ 22 i 23).
14. **A. Zima**. — **В. Toplo odelo i obuća** 28
Zbirna imenica *deca* (§ 20).
15. **Отаџбина** (*По Ж. О. Дачићу*) 30
Promena imenica ž. r. bez nastavka (§ 18₁). — Јотovanje suglasnika (§ 12).
16. **A. Време**. — **Б. О часовнику** 32
Главни i redni brojevi (§ 30 i 31).
17. **A. Тежак i поморас** (*Nazor, Друга čitanka*). — **В. Porodica i zadruga** 35
Promena imenica *mati, kći* (§ 18_{2,3}). — Zbirna imenica *braća* (§ 20). — Prisvojne zamenice (§ 26)
18. **Мајмун и мачка** (*Симић, Поуке за 4. р.*) 38
Лиčne zamenice (§ 25).
19. **Вукови и овце** (*Зорица IV*) 40
Pokazne zamenice (§ 27).
20. **A. Питалице**. — **Б. Пословице** 41
Упитне i odnosne zamenice (§ 28).
21. **A. Вака i unuka** (*J. Jovanović Zmaj*). — **В. Poslovice** 43
Neodređene zamenice (§ 29).
22. **A. Зашто су Срби сиромашни** (*Народна приповејка*). — **Б. Мудрац и слуга** (*Ђисаловић-Терзин, Читанчица*) 45
Glagol *hteti* (§ 33₂).
23. **A. Udi čovečjega tela** (*Đivković, Čitanka za 1. r.*). — **В. О našem телу** 46
Sadašnje vreme glagola *hteti* u odrečnom obliku (§ 33₂) — Promena imenica *oko i uho* (19₂). — Instr. bez predloga (§ 39₂).
24. **Промећурна девојка** (*Ђисаловић-Терзин, Читанчица*) 49
Будуће време (§ 35)
25. **Лето** 50
Звучни i bezзвучни suglasnici (§ 8₂). — Jednačenje sugl. (§ 9a).
26. **Svet** (*J. Jovanović Zmaj*) 50
Ekavski i ijekavski izgovor (§ 6).
- II. TUMAČENJA** 53
- III. PREGLED GRAMATIKE** 70

IV. DODATAK (ŠTIVA)

1. *Dobro jutro! (<i>Jovan Jovanović Zmaj</i>)	92
2. Мачак и мишеви (<i>Досиџеј Обрадовић</i>)	92
3. *У јесен (<i>Милорад П. Шапчанин</i>)	93
4. Poslednja ruža (<i>Vladimir Nazor</i>)	93
5. Muha (<i>Dositej Obradović</i>)	94
6. *Домаће животиње (<i>Народна њесма</i>)	94
7. Dobro mesto	94
8. *Врабац и мачка (<i>Јован Јовановић Змај</i>)	95
9. Лисипа и јарац (<i>Досиџеј Обрадовић</i>)	95
10. *Први снег (<i>Војислав Ј. Илић</i>)	96
11. Воџић у Срба	96
12. Мајмунче и мајмун (<i>Janko Jurković</i>)	97
13. *Пролетња зора (<i>Војислав Ј. Илић</i>)	97
14. Кмет и Циганин (<i>Народна њриповејка</i>)	98
15. *Sloboda (<i>Narodna pesma</i>)	98
16. Dva seljaka	98
17. Turčin i hajduk (<i>Narodna prirovetka</i>)	99
18. *Браћа и сестра (<i>Народна њесма</i>)	99
19. *Dve ptice (<i>Petar Preradović</i>)	99
20. *Marko Kraljević i soko (<i>Narodna pesma</i>)	100
21. *Орање Марка Краљевића (<i>Народна њесма</i>)	101
22. *Vo i komarac (<i>Antun Nijemčić</i>)	102
23. *Bože pravde (<i>Jovan Đorđević</i>)	102
V. REČNIK	103

Орomba.

Knjiga je akcentuirana po Vukovem sistemu. Vendar se je upoštevalo, da se današnji književni jezik ponekod glede naglasa razlikuje od Vukovega. Tu gre:

1. za posamezne besede, kakor *môre* (Vuk: *môre*), *prôzor* (Vuk: *prôzor*), *škôla* (Vuk: *škôla*), *sîlan* (Vuk: *sîlan*) . . .

2. za prehajanje akcenta na predlog (tro- in večzložne besede zadrže akcent: *na jëzero*; večzložni predlogi in proklitične konjunkcije po navadi ne prevzemajo akcenta: *preko môra, ni brātu*).